

Какво става с Каталуния?

„... причините, които ги тласкат към отделяне...”

Редактирана от Лиз Кастро
Catalonia Press & Сдружение „Диалози“

Какво става с Каталуния?

Оригинално заглавие: What's up with Catalonia

Преведена и редактирана от Лиз Кастро

Публикувана от [Catalonia Press](#), Ашфилд, Масачузетс, САЩ

Copyright © 2013 Всеки автор отстоява авторското право за своята съответна статия.

Електронните версии на тази книга са публикувани съгласно [договора Криейтив Комънс Признание – Некомерсиално – Без производни](#) (вижте за детайли следващите две страници). За информация относно придобиване на разрешение за препечатване и извадки се свържете с liz@elizabethcastro.com

Българското издание бе финасирано и осъществено благодарение на лични дарения от Йовко Ламбрев, Радомир Миланов, Петър Калпакчиев, Владимир Костов, Пламен Гачев, Росен Русинов, Радослав Василев, Антон Георгиев, Малина Петрова, Ивелина Машева, Иван Ангелов, Дончо Ангелов, Анна Стамболиева, Боряна Хорозова, Велислав Радков, Стоян Мишинев, Катя Дянкова, Христо Георгиев, Димитър Славчев и Жерар Ованесян, както и анонимни дарения от OpenFest 2014.

© Десислава Спасова, Борис Янишевски, Дияна Никова, превод от английски, 2015

© Анелия Костова-Бозгунова, редактор и коректор, 2015

© Ан Фам, Бойко Благоев, редактори, 2015

© Йовко Ламбрев, електронна книга, 2015

© Нева Мичева, консултант по каталунски език, 2015

© Андреу Кабре, дизайн на корица, 2013, 2015

© Сдружение „Диалози“, издател, 2015

ISBN 978-1-61150-050-9 (EPUB)

ISBN 978-1-61150-051-6 (PDF)

Българското издание в електронните формати EPUB и PDF се разпространява свободно и безплатно от [Сдружение „Диалози“](#) и [Catalonia Press](#)

Моля, споделяйте и подкрепете тази книга!

Целта на тази книга е да изясни на света сегашното политическо положение в Каталуня. Нашият стремеж е да предложим актуална информация на политически и бизнес лидери, на студенти и професори, посетители, историци и на всеки друг, който е заинтересован да проникне под повърхността. Имайки предвид това, ние публикувахме електронните версии на книгата съгласно [договора Криейтив Комънс Признание – Некомерсиално – Без производни](#). Това означава, че:

Имате право да споделяте (да копирате, разпространявате и препращате тази книга) при спазване на следните условия:

- Признание – трябва да посочите автора или носителя на права (но не по начин, който да внушава, че те ви подкрепят или одобряват начина, по който използвате производението).
- Некомерсиално използване – не трябва да използвате тази книга за търговски цели.
- Без производни произведения – нямате право да променят текста на книгата, да я допълвате или да създавате производни произведения.

С разбирането, че:

- Всяко от горните условия може да отпадне, ако получите разрешение от притежателя на авторското право.
- Обществена собственост – когато производението или който и да е от неговите елементи е обществена собственост съгласно приложим закон, този статут не е засегнат от договора по никакъв начин.
- Други права – по никакъв начин никое от следващите права не е засегнато от договора:
 - вашето право на свободно ползване, или други приложими изключения и ограничения на авторското право;
 - неимуществените морални права на авторите;
 - права, които други лица могат да имат върху самото произведение или как то да бъде ползвано, в контекста на публичност или на лична неприкосновеност;
- Забележка – за всяко повторно използване или разпространение вие трябва ясно да посочите на следващите ползватели условията за разпространение на това произведение. Най-добрият начин да се направи това е с линк към тази [уеб страница](#).

Подкрепете тази книга! ¹

Същевременно молим за вашата финансова подкрепа на работата ни по изготвянето на тази книга. Можете да помогнете чрез купуване на хартиени или електронни копия на книгата онлайн или в местни книжарници:

- Amazon US | Amazon UK | Amazon.es | Amazon.fr | Amazon.de | Amazon.it | Amazon Canada |

¹ Оригиналното издание на английски език – бел. ред.

Amazon Brazil | Amazon Japan

- Barnes & Noble

- Apple iBookstore

- както и в местни книжарници като Botiga VilaWeb, Llibreria Laie и книжарниците на Bestiari Cooperative.

- вижте актуалния списък в [Catalonia Press](#).

Можете също да направите дарение на сума по свое желание чрез [Paypal](#). Ние ще използваме тези суми за изпращане на копия на книгата до обществени библиотеки, политици, бизнес лидери, университетски преподаватели, или до всеки, който иска да му подарим книгата; или за превеждане и редактиране на нови издания на тази книга, или на други книги за Каталуния. Чувствайте се свободни да се обвържете с нас до колкото желаете!

За българското издание

Йовко Ламбрев

Идеята тази книга да бъде преведена и издадена на български език е моя. И това само на пръв поглед изглежда екстравагантно.

От една страна, темата е достатъчно непозната на българина или до него обикновено достигат откъслечни и непълни сведения за Каталуния. От друга – проблемът често се разглежда едностранно или с превес на позицията на мнозинството, олицетворявана от правителството на Испания. Искане ми се да вярвам, че появата на тази книга на български език е форма на възстановяване на баланса на гледните точки по темата, и може да провокира разсъждения и търсене на паралели между на пръв поглед много различни и далечни общества, но с доста общи белези. България и Каталуния, например, са сходни по брой на населението си, дори размерите на София и Барселона не са твърде различни. България 500 години не е съществувала като самостоятелна държава, Каталуния – също вече 300 години. Сходен е броят хора, които говорят български и каталунски по света, и със сигурност нито един от двата езика не е глобален език, но пък и двата народа - и културно, и географски - са част от Европа и Европейския съюз.

Вярвам, че прочитайки книгата, всеки може да открие още много паралели за съпоставяне, както и контрасти, особено в контекста на икономическо развитие, градска култура, книгоиздаване, обществен диалог, медии, отношение към имигрантите, влияние и използване на Интернет и социални мрежи, образование и политика.

Основната идея на тази книга е да обясни на незапознатия чужденец какво провокира и захранва това много любопитно за изследване ненационалистично, мирно и демократично движение за независимост, което се случва в Каталуния. Особено в контекста на предстоящите предсрочни парламентарни избори в автономната област, насрочени за 27 септември 2015 година, които ще имат смисъл на референдум за независимост, и които ще определят историята и съдбата на Каталуния занаяпред. Но дори извън тази основна тема, книгата продължава да бъде интересна именно с изводите и примерите, които ние като българи можем да извлечем. Особено за постоянството и обществения консенсус, с които каталунците се борят за демократичното си право на глас и самоопределение.

И едно уточнение: според официалния речник на българския език и БАН правилното изписване на автономната област е Каталония, а езикът, който в оригинал се нарича *català*, трябва да бъде наричан каталонски. Въпреки това заедно с целия екип, който работи по книгата, взехме решение да не се придържаме към това правило, а да възприемем по-близкото до оригиналното произношение име Каталуния (и съответно за езика – каталунски).

Накрая искам да благодаря на всички, които помогнаха с труд или средства тази книга да съществува и на български език!

31 март 2015

Барселона

Бележка на редактора

Лиз Кастро

Още през 1985 г., в Бъркли, когато започнах да изучавам каталунски език в Калифорнийския университет, почувствах необичайна близост с каталунците, както и силна връзка с Каталуния. Затова се радвах на увеличеното медийно отразяване на масовата демонстрация в подкрепа на независимостта, проведена на 11 септември 2012 г., но същевременно бях и огорчена от това, че отразяването беше относително повърхностно. На 29 ноември 2012 г., скоро след предсрочните избори в Каталуния, стигнах до мисълта, че с приноса на каталунски експерти, с помощта на новите технологии, със силата на социалните мрежи и с добър превод бих могла да изготвя обширен набор от статии, от които хората извън Каталуния да добият много по-ясна представа за това, което става там. Продукт на това усилие е книгата, която стои пред вас.

Всички статии бяха написани през декември 2012 г. и януари 2013 г., в опит да се отрази настоящото положение в Каталуния. Едно особено важно събитие се случи точно след като книгата беше завършена на 23 януари – парламентът на Каталуния подкрепи Декларация за независимост. Процесът продължава да върви напред.

Подзаглавието на книгата "... причините, които ги тласкат към отделяне..." е директен цитат от Декларацията за независимост на САЩ, показан и на предната корица на книгата.

Някои от авторите, допринесли със статии за тази книга, познавах от преди, но други ми се довериха, без да са ме виждали. Аз съм длъжник на двете групи заради тяхното доверие, сътрудничество и проникателност. Надявам се, че в моите преводи съм уловила духа на техните статии.

Няколко бележки: много каталунци предпочитат да наричат Испания Испанската държава, тъй като смятат, че тя е административна, а не национална структура. Тук следвам техния пример. Давам английски имена на местата, ако съществува превод (т.е. не са просто испански), и каталунски, когато такъв няма. Концепцията на Каталуния и каталунските страни е толкова сложна, че има цяла статия за това (Висент Санчис).

За текущо отразяване на движението на Каталуния към независимост можете да ме следите в Туитър (@lizcastro) или да четете блога ми [News Catalonia](#). Catalonia Press е издала две други великолепни книги за Каталуния на английски език: *What Catalans Want: Could Catalonia be Europe's Next State?*¹, една колекция от прекрасни интервюта на водещи каталунски личности, направени от Тони Струбел и Люис Брунет; и сборник от есета на Матю Трии за живота в Барселона – *Barcelona, Catalonia: The View from the Inside*². И двете могат да се набавят като печатни и електронни издания. Също така силно препоръчвам да следите [Col·lectiu Emma](#) (Мрежа Ема) и [Инициативата на Уилсън](#), защото и двете предлагат на великолепен английски език разкази и статии за каталунското движение за независимост.

Благодарности на Андреу Кабре за фантастичната корица и на Маргарет Трехо за проверките на текста и корекциите. Благодарности също и на любезните хора, които вече ме следят в Туитър, които ми помогнаха с преводи и разяснения, изпращаха ми информация, окуражаваха ме и ме изслушваха, когато със 140 знака им разказвах какво се случва в Каталуния.

И накрая, бих искала специално да благодаря на всички, които подкрепяха тази книга посредством [нашата кампания за финансиране](#), техните имена могат да се намерят на уебсайта на [Catalonia Press](#). Много от тях спонсорираха изпращането на копие от тази книга на приятел, библиотека, журнал-

1 „Какво искат каталунците: Може ли Каталуния да бъде следваща държава в Европа?“ - бел. прев.

2 „Барселона, Каталуния: Поглед отвътре“ - бел. прев.

лист, вестник или политик извън Каталуния, за да се даде на света по-прецизна картина за това, което става в Каталуния. Каталунците не чакат някой да ги спаси, но ще бъдат доволни, ако вие знаете какво става там. Надявам се, че следващия път, когато посетите прекрасната Барселона, ще се огледате добре и ще имате по-ясна представа за страната, в която се намирате.

Предговор: Нов път за Каталуния

Артур Мас и Гаваро, президент на Каталуния

Каталуния е на исторически кръстопът, това е нашият най-вълнуващ и важен момент от много години. Има много вълнение около изграждането на собствена страна. Страна, която отчасти ще бъде нова. Това е огромен, колективен проект, в който ние всички учаваме. Пътят няма да е лесен, той ще бъде стръмен, като процесът ще е пълен с трудности и препятствия, но ако се държим един за друг и ако сме упорити, ще успеем.

Каталуния, нашата страна, е нация. Нация, която, за да поддържа своята идентичност и да върви напред, се нуждае от инструментите на държава. Тази нация е съществувала много столетия. Тя притежава собствена идентичност, култура, език и собствени институции. Каталуния желае да следва, и наистина трябва да ѝ е разрешено да следва своя собствен път.

Изминаха тридесет години, през които ние, в Каталуния, правехме всичко възможно, за да сътрудничим с испанската държава в изграждането на демократична и съвременна европейска Испания. Неколкократно се опитвахме да помогнем в трансформирането на държавата, да я направим наша. Надявахме се, че Испания ще бъде разбираща, толерантна и, преди всичко, уважаваща индивидуалността на Каталуния, нейната култура и език, както и надеждите за прогрес и благоденствие на каталунците.

Но какво намирахме в отговора на държавата през тези изминали три десетилетия? Ние видяхме, че даваме много, даже твърде много, и въпреки че помагаме колкото можем, нито сме разбрани, нито уважавани за това, което сме. Оказахме се с неизменен годишен фискален дефицит от 16 милиарда евро, дължащ се на разликата от това, което даваме на държавата всяка година, и това, което получаваме от нея. Установихме, че нашата юрисдикция е постоянно нарушавана, че някои дългове се признават, но никога не се плащат, а други даже не се признават. Натъкнахме се на постановление на испанския конституционен съд, което оспорва нашия Статут за автономия, одобрен от Парламента на Каталуния в 2006 г. И накрая, получихме едно категорично НЕ в отговор на нашето предложение за фискален пакт, одобрен от нашия парламент в последен опит да се потърси по-справедливо споразумение, по-подходящо за равностойни партньори, третиращо разликата между нашия паричен принос за държавата и това, което получаваме обратно. Това предложение нито прекъсна, нито намали нашата ангажираност за солидарност с другите територии на държавата, но въпреки това ни беше казано, че няма възможност за преговори.

Във връзка с това на 11 септември 2012 г., на Националния ден на Каталуния се състоя масова демонстрация, в която участваха 1,5 милиона души – една пета от нашето население, което искаше Каталуния да стане нова държава в Европа. Тази огромна демонстрация се случи скоро след похода, който се състоя на 10 юли 2010 г. под лозунга "Ние сме нация. Ние решаваме", малко след решението на Конституционния съд срещу каталунския статут от 2006 г.

Тогава, какво става с Каталуния? Става това, че тази надежда да направим Испания наша държава и да получим от нея уважение към нашата индивидуалност, нашите стремежи, нашата култура и език бяха осуетени, поради което значително мнозинство от хората в Каталуния казаха, че желаят да тръгнат по нов път. Ние разбрахме, че по същия начин Испания е направила своя преход преди тридесет години и сега е време и за Каталуния да извърши своя национален преход. Това е единственият отворен за нас път, който ще ни позволи да постигнем колективно благополучие, съизмеримо с производствения ни капацитет; да постигнем социална справедливост, разчитаща повече на автономните решения на каталунски институции и споделените стойности на каталунските хора; както и на културна идентичност, която можем да разпространим по света.

Конкретно, национален преход означава да се даде на хората право на глас, с който те да могат свободно да решават своето бъдеще. Искаме да съсредоточим нашия национален преход върху правото на самоопределение – основано на суверенитет и демокрация – което трябва да посрещнем с миролюбив дух, със солидно мнозинство и същевременно, с голямо уважение към малцинството.

Каталуния преживява изключителни моменти и се нуждае от изключителни решения. Поради тази причина реших да проведа предсрочни избори, за да дам възможност на хората да се изкажат. Предложих да проведем референдум, с който каталунците да могат свободно и мирно да решат своето бъдеще като нация.

Това е новият главен въпрос пред Каталуния. Каталуния, която понася, както останалата част от страните в Европа, суровите последствия на финансовата криза, която понася последствията от задължението драстично да намали своите публични разходи, за да изпълни целите за дефицита си, които непропорционално, несправедливо и непочтено са наложени от Испания, и която понася последствията от необходимостта да възстанови на свой гръб дългове в големи размери. Тя попада в това трудно и сложно положение, без да има някой от инструментите, които държавите имат на свое разположение, и с нарастващото усещане, че държавата, на която помогнахме да се изгради, нито ни пази, нито ни защитава, нито ни уважава.

Липсата на инструментариум не ни позволява да реагираме задоволително на проблемите на своя народ, въпреки факта, че имаме нужния капацитет и ресурси да посрещнем настоящите предизвикателства. Трябва да имаме силата да решим дали искаме да бъдем отговорни за собствените си решения или да продължим в държава, която иска да омаловажава нашата национална идентичност, да спъва икономическия ни растеж и да възпрепятства поддържането на собственото ни благополучие.

Следователно в рамките на мандата на току-що започналия работа парламент, ние, каталунците, ще бъдем повикани до изборните урни, за да бъдем консултирани за своето политическо и национално бъдеще. Този референдум ще се проведе¹ в законова рамка и с категоричното желание за постигане на възможно най-големия консенсус между всички политически и социални сили в страната. Същевременно, докато подготвяме референдума, правителството² на Каталуния ще работи за дефиниране и развиване на държавни структури, каквито трябва да имаме готови за този нов сценарий. Ще положим също усилия да обясним на Европа и света демократичния процес, който сме започнали, и да дадем ясно да се разбере, че се стремим да бъдем нормална страна в Европейския съюз.

В Каталуния сме изправени пред критични, много важни и първостепенни повратни точки в своята история, и сме убедени, че това ще ни помогне да се превърнем в по-добра страна. Наш дълг и наша отговорност е да оставим на бъдещите поколения страна, с която да се чувстват наистина горди.

1 На 9 ноември 2014 година се проведе символичен референдум, на който над 80% от регистрираните гласоподаватели в Каталуния гласуваха за отделяне от Испания. - бел. ред.

2 В Каталуния президентът е с функцията и на министър-председател. - бел. ред.

Каталуния, нова държава в Европа

Карме Форкадел Люис

*Авторката на това есе има научни степени по философия и комуникационни науки, получени от Автономния университет на Барселона и е магистър по каталунска филология. Професор по обучение на учители за средно образование. От 1985 г. Форкадел работи в Министерство на образованието като координатор на езиковото нормиране към Каталунската преподавателска служба, а понастоящем е консултант по език, интеркултурализъм и социална сплотеност на област Западен Валес. Съвместно с други автори е публикувала няколко книги по педагогика, както и един речник. Има няколко медийни публикации. В течение на няколко години е била активна в различни организации, а понастоящем е президент на *Assemblea Nacional Catalana (ANC)*¹.*

Заради военно поражение от 11 септември 1714 г. насам Каталуния е част от Кралство Испания. На всеки 11 септември отбелязваме нашия Национален ден, не за да си спомним поражението, а напротив, да запомним, че независимо от поражението, последвалите страдания и опитите да ни унищожат, ние продължаваме да съществуваме. През последните 300 години Каталуния е живяла като част от испанската държава, с няколко опита да възстанови националните си свободи, отнети със силата на оръжието. Едва сега обаче, в 21-и век, ние разполагаме с политически, социални, културни и икономически условия, необходими за постигане на независимост.

На 11 септември 2012 г. над 1,5 милиона души излязоха на улиците на Барселона, за да демонстрират зад плакат, на който пишеше „Каталуния: Нова държава в Европа“. Демонстрация на 1,5 милиона души в страна със 7,5 милиона жители може лесно да се определи като една от най-големите в историята, ако не и най-голямата. И ако добавим към това факта, че демонстрацията беше проведена по абсолютно демократичен и мирен начин, и че беше свикана от гражданското общество, това я прави още по-необикновена.

Фактически демонстрацията беше свикана и организирана от Каталунското национално събрание (ANC), формация от хора с различни идеологии и от различни социални класи, която преследва обща цел: независимост на Каталуния. След като постигнем целта си, ние предвиждаме да се саморазпуснем. Събранието беше официално създадено шест месеца преди демонстрацията, на 10 март 2012 г., въпреки че бяхме работили върху този проект цели две години по-рано. Аз бях поканена да се присъединя от Микел Струбел, един от основателите на Събранието, в което тогава имаше само 20 членове.

От самото начало ни беше ясно, че целта на ANC е да постигне независимост на Каталуния, и единственото, което трябваше да решим, беше как и кога. За да направим това, разработихме пътна карта, която изяснява стъпките, необходими за постигане на целта. Едно от първите появили се предложения беше да организираме демонстрация на 11 септември, на Каталунския национален ден – *Diada*. Ние искахме да имаме друг вид *Diada*, където за първи път борещите се за независимост политически партии и граждански организации биха могли да дойдат заедно в обща демонстрация, вместо всяка една от тях да има отделни прояви, както ставаше в предишните години.

Знаехме, че демонстрацията трябва да бъде обединена, масова и мирна, и че трябва да съберем заедно всички партии и организации, които подкрепяха създаването на нашата обща държава, за да покажем силата на националната ни цел, както на самите нас, така и на света. Правителството на Ка-

¹ Каталунското национално събрание (ANC) е изцяло гражданска и надпартийна организация с единствен и основен фокус: координиране на движението за независимост – бел. ред.

талуния публично поиска нашата демонстрация да изкаже подкрепа на финансовия пакт – едно икономическо предложение, което то се стараеше да договори същия този месец с испанското правителство. ANC взе решение да отхвърли това искане. Вече бяхме решили да излезем на демонстрация само с искане за независимост, вече бяхме одобрили такова действие в учредителното си събрание – то беше част от нашата пътна карта – и бяхме убедени, че това иска народът на Каталуния.

Важно беше след като 11 септември отmine, посланието в подкрепа на независимост да остане ясно и убедително. Трябваше да покажем на света, че искаме наша собствена държава и бихме могли да направим това, само ако останем твърди в стремежа си да направим демонстрацията на базата на общото ни съгласие. Знаехме, че демонстрацията ще бъде много важна, защото от цялата страна получавахме съобщения, че се пълнят автобуси за Барселона. Във всички проведени наши митинги имаше много ентузиазирани и обнадеждени хора, които обясняваха защо искаме независимост и канеха хората да вървят с нас. Интуицията ни подсказа, че походът ще бъде много успешен.

Въпреки това се тревожихме за броя на участниците. Беше много важно това да е масов поход, най-големият в историята на Каталуния. Въпреки че вече се бяха състояли много големи походи в Барселона – винаги в защита на националните ни права – този трябваше да бъде даже още по-голям. Трябваше да демонстрираме, че мнозинството каталунци подкрепя независимостта. Друга наша грижа, която беше и моята най-голяма грижа, беше гарантирането на безопасността на всички участващи в похода. Всичко трябваше да бъде мирно и празнично. Ние знаехме, че ако има някакви инциденти, целта на похода ще бъде опорочена, както и че светът ще види и запомни единствено образи на насилие или контрадемонстрации. Нашите опасения обаче бяха неоснователни. Всичко протече така, както се надявахме, и каталунците доказаха своята зрялост и цивилизованост.

Написахме писмо до президента² и до председателя на парламента с искане да бъдем приети в края на похода, за да споделим с тях програма, в която най-важният крайъгълен камък беше предложението ни да се проведе референдум, с който каталунците биха могли да решат своето бъдеще. Само председателят на парламента се съгласи да се срещне с нас след демонстрацията. Ние обаче знаехме, че ако походът се окаже достатъчно важен, президентът също ще се съгласи да се срещне с нас. Ако не в същия ден, то скоро след това. Точно така се случи.

Два дни по-късно се срещнахме с президента Артур Мас и проведохме много сърдечна среща. Обяснихме, че сме много щастливи да работим за независимост и да подкрепяме правителството, докато то също показва желание да работи за постигане на независима държава. Президентът обясни, че той има предишна уговорка с каталунския парламент да отидат до Мадрид, за да се срещнат с испанския министър-председател и да договорят фискален пакт, в опит да прекратят фискалното ограбване, от което Каталуния е страда от много години.

За ANC нямаше никакъв смисъл да пътуваме до Мадрид. Смятахме, че това е загуба на време, но уважихме решението на президента. Дълго разговаряхме за времевия график, който следваше да бъде посветен на тези преговори, преди да продължим нашите искания и демонстрации в подкрепа на независима държава. Всички ние вярвахме, че министър-председателят на испанското правителство Рахой ще иска време да проучи предложенията, а ANC не искаше този период от време да се проточи повече от два месеца. За наше щастие г-н Рахой направо отказа да преговаря за справедливо фискално споразумение за Каталуния, и този ясен отказ промени нашата история, като подтикна президента Мас – който вече се чувстваше притиснат от похода и нямаше осъществима алтернатива, която да оправдава продължаването на дейността на правителството – да свика предсрочни избори, които да бъдат проведени два месеца по-късно, на 25 ноември.

Това бяха избори, в които политическите партии трябваше да изяснят своите позиции, тъй като хората искаха да знаят къде стои всяка партия, дали тя е за или против това да има референдум за независимост на Каталуния. По време на тези избори каталунците отново демонстрираха, че искат независима държава – първата и втората партия с най-много гласове в изборите бяха "за" – и сега имаме

правителство, което се обвързва с провеждане на референдум. Каталунското национално събрание се задължава да подкрепя правителството в провеждане на референдум. Ние ще продължим да работим по нашата програма, която предвид, че правителството определи като своя цел провеждането на референдум, е по-специално фокусирана върху разширяване на социалното мнозинство, застъпващо се за независимостта. Ако е необходимо, ще се върнем на улиците, за да продължим борбата за свобода на народа си.

В Каталуния преживяваме едни от най-вълнуващите години на нашата история. Това ще бъде тежка, трудна и сложна година, защото заедно с останалата част на Южна Европа страдаме от финансова криза, изострена от осъществяването от испанското правителство икономическо задушаване на Каталуния. Въпреки всичко това, ние, каталунците, сме въодушевени и изпълнени с надежда за бъдещето, защото за пръв път докосваме мечтата, която споделят толкова много каталунци: че можем да си върнем свободата, която изгубихме преди почти 300 години. Испанската държава казва, че не можем да проведем референдум, че не можем да решаваме собственото си бъдеще, защото това е незаконно, защото испанските закони не го позволяват. И наистина, много от тези испански закони, включително Конституцията, бяха нарочно направени така, че каталунците да не могат да решават своето бъдеще. Те бяха създадени, за да потискат малцинството.

Аргументите на испанската държава срещу провеждане на референдум нямат валидност за Каталунското национално събрание. Законите могат да бъдат променяни. И наистина, ако те не можеха да се променят, на жените все още нямаше да бъде разрешено да гласуват, защото някога това също беше незаконно. Законите трябва да служат на хората. Демокрацията е над отделните закони.

Каталуния е средиземноморска страна, между Испания и Франция, която иска да реши своето бъдеще по напълно демократичен и мирен начин, точно както демонстрирахме това пред света. Нашата настойчивост и желание да съществуваме са толкова силни, че даже след 300 години чужда власт нашите мечти за свобода остават силни и непоколебими. Ние искаме да станем един от свободните народи в света и сме уверени, че можем да постигнем тази цел с подкрепата на други хора по света, които в своето време са били в състояние да постигнат собствените си цели за независимост и своите мечти за свобода.

2013: Преходната година към референдума за независимост

Ориол Жункерас

Председател на Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)¹, депутат и лидер на опозицията в каталунския парламент. Кмет на Сан Висенс делз Ортс. Бакалавър по нова и съвременна история, доктор по история на икономическата мисъл. До 2012 г. професор в Автономния университет на Барселона. Член на Европейския парламент между юли 2009 и декември 2011 г. като независим кандидат от ERC и председател на коалицията в Испания, която е част от Европейския свободен алианс.

На 25 ноември 2012 г. Каталуния чества това, което се надявахме да бъде нашите последни избори като "Автономна общност". Ние достигнахме до тази точка след най-големите демонстрации, които Каталуния беше виждала някога; с един и половина милиона каталунци по улиците на Барселона, изискващи независимост и демонстриращи своята воля да имат собствена държава в рамките на Европейския съюз и международната общност.

По време на цялата предизборна кампания Републиканската левица на Каталуния (ERC) (най-старата партия в страната, основана през 1931 г., която традиционно подкрепя независимостта на Каталуния) настояваше за плебисцитен характер на изборите и припомняше колко важно е каталунците да гласуват на изборите, така че в деня след изборите никой да не може да се пазари с техните мечти за свобода, която точно в този момент, след похода, изглеждаше по-реално от когато и да е било преди.

И те ни чуха. Резултатът на изборите на 25 ноември се оказа важен за тези от нас, които вярват в независима Каталуния, за да могат да продължат. Мандатът, получен от изборите, беше кристално ясен: трябва да има съвместно лидерство в движението за право на самоопределение, и същевременно, прилагане на по-справедливи и по-ефективни икономически алтернативи на нашето излизане от финансовата криза. И това, изразено с толкова много думи, е целта на пакта, съгласувана между двете главни партии в Каталуния: CiU (Convergència i Unió)², за която са гласували най-много хора в страната, с 50 представители в парламента, и ERC, втората сила и лидер на опозицията, с 21 места.

Ние сме убедени, че в критичен момент като този, когато трудностите на дълбоката финансова криза съвпадат с най-важния процес, който една нация може да предприеме – да стане държава – трябва да имаме силно правителство, което може да е резултат само на солидна парламентарна подкрепа за повечето важни и ключови решения, пред които е изправена страната. Поради тази причина главните споразумения се състоят от една страна от борба с финансовата криза чрез фискална политика, която намалява бюджетните съкращения посредством създаване на нови данъци в сектори, които все още имат способността да плащат: банки, атомни електроцентрали, голямо имущество и големи търговски предприятия.

От друга страна, ние се съгласихме за стъпките, необходими за провеждане на референдум през

1 Републиканската левица на Каталуния (ERC) - бел. прев.

2 „Конвергенция и съюз“ (CiU) е коалиционно обединение на либерално-центристката партия CDC (Convergència Democràtica de Catalunya) и дясната християн-демократическа партия Unió (Unió Democràtica de Catalunya), които към момента на издаване на тази книга, представляват мнозинството в каталунския парламент и са съставили действащото регионално правителство - бел. ред.

2014 г. Тези стъпки, които трябва да бъдат извършени през 2013 г., ще ни дадат възможност да проведем референдума през 2014 г. Това означава намиране и гарантиране на законовата рамка, в която може да се проведе такъв референдум, независимо дали рамката е каталунска или испанска, или международен закон, като същевременно се договарят условията, при които ще се проведе референдума, както например правят Шотландия и Обединеното Кралство.

Същевременно е жизненоважно това споразумение да продължи да се развива и да бъде отворено за други политически групи в каталунския парламент, и даже по-важно, за каталунското общество: профсъюзи, работодатели, университети, обществени групи, организации и т.н. Действително, за да се преодолеят успешно изключителните трудности, предстоящи през следващите месеци, които да доведат до референдума, ние ще се нуждаем от един обществен договор, от ангажираността на цялата страна, което да ни позволи да изготвяме общи планове за бъдещето.

Същият този "обществен договор" ще трябва да покаже връзката между едно навременно възстановяване от финансовата криза и съответните политики и инвестиции, които да ни позволят да възстановяваме публични разходи и инвестициите; да защитим, подобрим и разширим благосъстоянието; да създадем активна политика за икономически растеж и откриване на работни места; и същевременно да ни позволява прогресивно възстановяване на важна част от бюджетните съкращения, прилагани до този момент. Няма смисъл да се разработват тези планове за бъдещето като прибързано и временно решение, просто защото има много елементи, които не зависят директно от нас, а повече от международните условия и испанското правителство. Следователно, те трябва да са съществени и обосновани.

Ние сме сигурни, че голямата част от хората в страната подкрепят разработването на това споразумение, на този голям договор, и че във всички случаи това заслужава нашите усилия. Наистина, може би самият акт на съобщаване на нашата пътна карта и плановете за бъдеще на нашите граждани е необходимият елемент за създаване на доверие у тях, в момент, в който доверието и сигурността относно икономическото бъдеще са недостатъчни.

Много от нашите съграждани не могат да намерят твърде дълго време работа, някои от тях неотдавна са я загубили, а други се страхуват това да не стане в близко бъдеще. Някои са изправени пред тежки проблеми в семейството, свързани с училищата на децата им или със здравеопазването. Тези хора със сигурност ще оценят увеличеното доверие и също ще вложат вяра в работата, която всички ние се стараем да вършим заедно. Всички тези хора заслужават да знаят и трябва да знаят, че ние, избраните представители, ще правим всичко възможно, за да изработим тези ключови големи споразумения, и че сме поели ангажимента да вложим повече усилия, да бъдем настоятелни в обвързването на политиката за възстановяване на приходите на нашето правителство с политика, която защитава, подобрява и разширява благосъстоянието, да активираме отново нашата икономика и да насърчаваме откриването на работни места.

В следващите няколко месеца бъдещето на нашата страна ще бъде на кантар; на нас ще ни трябва добра доза спокойствие, твърдост, сила и постоянство, за да направляваме съдбата на Каталуния към добър край. Предизвикателството е огромно и възможността е изключителна.

Предумишлено задушаване

Елизенда Палузие

Професор в Барселонския университет от 2001 г. и декан на факултета по Икономика и бизнес от 2009 г. Палузие е магистър по международна икономика и икономика на развитието на Йейлския университет (1996 г.) и доктор по икономика на Барселонския университет (1999 г.). Тя е публикувала материали в списания, доклади и книги за международна търговия, икономическа география, каталунски фискални потоци и регионалните финансови системи

На външния наблюдател Каталуния може да изглежда като регион егоист, който се опитва да избяга от своите задължения към бедните райони във време на нещастие. Голяма част от нейното население обаче по-скоро усеща Каталуния като една изтощена дойна крава, уморена да плаща данъци като в Швеция в замяна на публични услуги на ниво под средното, и освен това да бъде изкупителна жертва за криза с дълговете в Испания. Настоящото състояние на финансите на каталунското правителство е следствие от преднамерено задушаване, точно както беше предсказано от покойния професор по публични финанси и бивш министър на икономиката на Каталуния Рамон Триас Фаргас през 1985 г. Нека да хвърлим един поглед.

След преходния период към демокрация в края на седемдесетте, Испания е организирана като децентрализирана държава. Тя не е федерална страна, но в нея има важна степен на политическа децентрализация. Страната е съставена от седемнадесет автономни области, всяка от тях със собствен парламент и известна степен на законодателна власт. Моделът на фискалната децентрализация е асиметричен: има две системи – с общ режим и с фортален режим.

При "форталния" режим Страната на баските и Навара се управляват с икономически споразумения (респективно "Concierto" и "Convenio"), като всяко от тях им дава правото да събират данъци и да управляват изцяло своята данъчна система. Приносът на Баската автономна област към централното правителство, за да може то да покрива общодържавни разходи, се нарича "сиро"; а това на Навара е "cuota". Така тези автономни райони имат фискална независимост.

Общият режим регулира данъчната система на другите петнадесет автономни общности, включително на Каталуния. Основно той е децентрализиран унитарен модел, развил се с течение на времето и характеризиращ се с висока децентрализация на разходите, но с ниска фискална независимост по отношение на приходите. Преразпределението на данъци и трансфери са крайъгълните камъни на този модел.

При общия режим с течение на времето се е утвърдил важен процес на междурегионално преразпределение. За да се измери степента на регионално преразпределение, се пресмятат нетните фискални потоци (разликата между събраните в региона приходи и директните разходи, които правителството извършва за региона). Ако нетният фискален поток на региона е отрицателен, казваме, че регионът има фискален дефицит. Ако той е положителен, регионът има фискален излишък. Фискалният дефицит на Каталуния се е увеличил с течение на времето и е около 8% от каталунския БВП, стойност, която съгласно международните стандарти е особено голяма. Каталуния, един относително богат регион (четвъртият по БВП на глава от населението), извършва нетни трансфери до други региони, това е разбираемо, но тяхната величина въобще не е приемлива. В таблица 1 са показани фискалните баланси на всички испански автономни общности за 2005 г., като подходът към паричния поток е пресметнат от Instituto de Estudios Fiscales (Институт за фискални проучвания), свързан с испанската хазна. Съгласно тези оценки фискалният дефицит на Каталуния е значителен (почти 9% от каталунския БВП, което се

равнява на 15 милиарда евро през 2005 г.).

Таблица 1. Регионални нетни фискални потоци, 2005 г.

	Паричен поток (милиона евро)	Паричен поток (в % от БВП)	Подреждане по БВП на глава от населението
1. Балеарските острови	- 3 191	- 14,2	7
2. Каталуния	- 14 808	- 8,7	4
3. Валенсия	- 5 575	- 6,3	13 (под средното)
4. Мадрид	- 8 911	- 5,6	1
5. Навара	- 488	- 3,2	3
6. Мурсия	- 499	- 2,1	15 (под средното)
7. Страна на баските	- 758	- 1,3	2
8. Ла Риоха	+ 44	+ 0,7	6 (над средното)
9. Канарските острови	+ 590	+ 1,6	14
10. Арагон	+ 510	+ 1,8	5 (над средното)
11. Кастилия - Ла Манча	+ 1 103	+ 3,5	17
12. Андалусия	+ 5 729	+ 4,5	18
13. Кантабрия	+ 571	+ 5,0	8 (над средното)
14. Кастилия и Леон	+ 3 692	+ 7,6	11
15. Галисия	+ 3 807	+ 8,2	16
16. Астурия	+ 2 780	+ 14,3	12
17. Естремадура	+ 2 695	+ 17,8	19
18. Сеута	+ 388	+ 28,6	9
19. Мелиля	+ 421	+ 34,0	10

Източник: Институт за фискални проучвания, Министерство на икономиката и финансите (2008 г.)

Каталуния е на четвърто място по БВП на глава от населението, Балеарските острови са на седмо, а Валенсия на тринадесето, но тези три общности заемат първите три места в подреждането по фискален дефицит. Има райони с БВП на глава от населението, по-голям от средното за Испания, като Арагон, Кантабрия и Ла Риоха, които отчитат фискален излишък. Изглежда, че системата не следва рационален модел. Случаят на Валенсия е показателен: този регион има БВП на глава от населението под средния за Испания (89%) и има фискален дефицит, който достига 6,3% от неговия БВП.

Последни актуални оценки има само за Каталуния и те са пресметнати от каталунското правителство. Средно за периода 2002–2009 г. Каталуния има относителен фискален дефицит от 8,6% от своя БВП. През 2009 г., последната година от периода, той възлиза на 16,4 милиарда евро, което е 2251 евро на глава от населението.

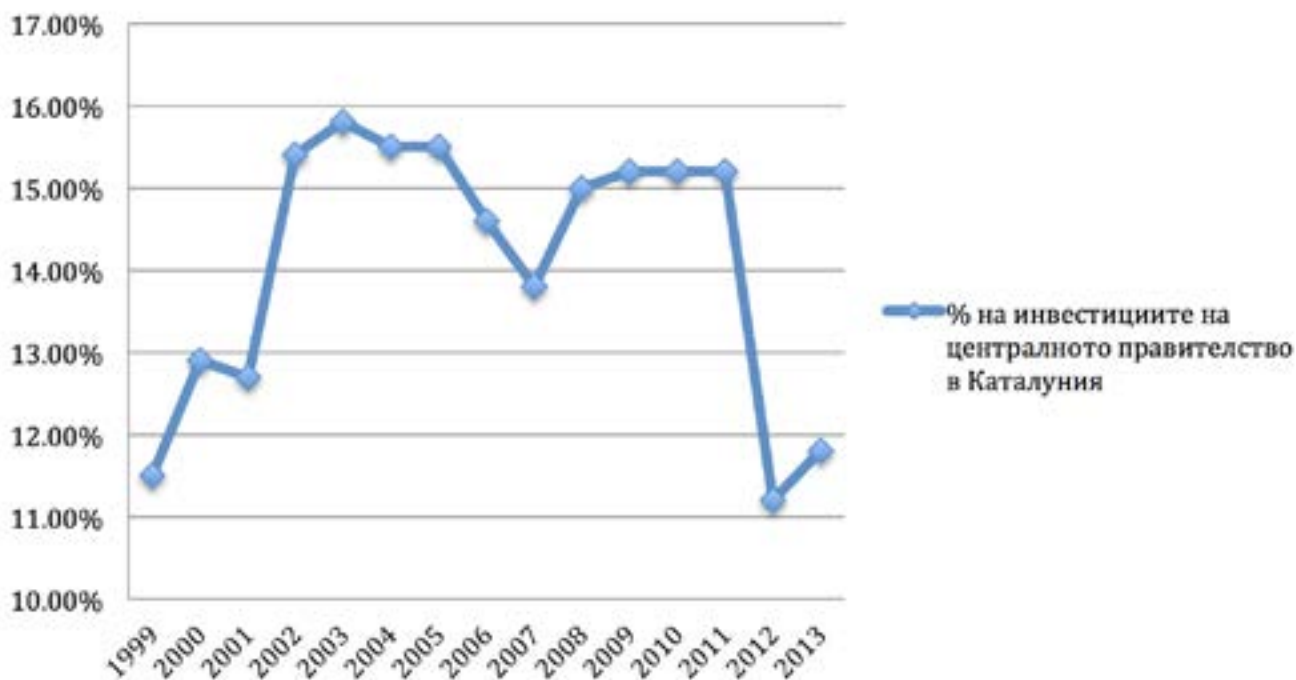
Друг начин да се погледне на тези данни е да се използват относителни стойности, като сравнения с общ доход и разходи на испанското правителство. През периода 2002–2009 г. Каталуния обезпечава 19,55% от целия приход на централното правителство и прихода от социалното осигуряване на Испания, но получава само 13,5% от разходите на централното правителство и социалното осигуряване. Ако изключим персоналното преразпределение, канализирано през социалните осигуровки (социални вноски, пенсии и помощи за безработни), числата са още по-крайни. Частта на Каталуния в прихода на централното правителство е 19,7%, но тя получава само 10,31% от разходите на централното правителство. Това означава, че за всяко евро, платено на централното правителство като данъци, само

52 цента се връщат на Каталуния, а 48 цента не се харчат в нея.

Произходът на този голям фискален дефицит е двустранен. От една страна испанското правителство разходва малко в Каталуния, предимно за инфраструктури, а от друга страна каталунското правителство, което отговаря за предоставяне на образование, здравеопазване и социални услуги, е систематично зле финансирано.

Нека първо да видим инвестициите на централното правителство в инфраструктура. На фигура 1 са показани процентите на инвестициите на централното правителство в Каталуния през периода 1999–2013 г. Тези проценти са систематично по-ниски от съотношението на каталунския към испанския БВП (18,8%), и даже по-ниски от съотношението на каталунското към испанското население (15,4% в 1999 г., 16% в 2012 г.).

Фигура 1. Инвестиции на централното правителство в Каталуния (в процент от общите испански инвестиции), 1999–2013 г.

Източник: Испанският национален бюджет, няколко години

Това положение доведе до включването на специална клауза в Автономния статут от 2006 г., която задължава централното правителство да осигурява седем години (2007–2013 г.) инвестиции в инфраструктурата, съизмерими със съответстващия БВП. Между правителствата на Каталуния и Испания беше постигнато споразумение за методологията, възприета за пресмятане на инвестициите. Тази методология изключваше някои инфраструктурни проекти от пресмятането, но определяше задължение на централното правителство да извършва плащане три години по-късно, ако инвестициите не са били осъществени.

Втора цел на реформата на Каталунския статут на автономия през 2005 г. беше нова финансова система за Каталунското правителство. Проектът за реформа, одобрен от Каталунския парламент, първоначално включваше система, подобна на баската “Concierto”. Испанският парламент обаче преписа тези положения и запази Каталуния в общ режим. Все пак новият статут на автономия беше одобрен от каталунското население с референдум през юни 2006 г. Той доведе до реформа на цялата испанска регионална финансова система през юли 2009 г. Както предишните реформи, реформата през 2009 г. увеличи преразпределението на приходите от данъци и запази статуквото, недопускайки някой

от регионите да намали приходите си към бюджета. Всички региони увеличиха своите приходи благодарение на допълнителните фондове, създадени от централното правителство (11,4 милиарда евро). Реформата увеличи регионалния дял на данъка върху общия доход на физически лица и ДДС до 50%, и този на акцизите до 58%. Но е важно да се има предвид, че системата за преразпределяне на данъците все още не включва правото на събиране и регулиране.

Изравнителният фонд (по-рано наричан Фонд за достатъчност) беше разделен на два нови фонда: Фонд основни обществени услуги – хоризонтален трансфер, чиято цел е да гарантира еднакви ресурси на глава от населението на всички региони за предоставяне на здравеопазване, образование и социални услуги; и Фонд за глобална достатъчност, чиято цел е да гарантира статуквото. В допълнение реформата създаде и два съвършено нови, така наречени фондове за сближаване предвидени да компенсират два много различни вида региони: Фонда за сътрудничество, за най-бедните или по-рядко населени райони, и Фонда за конкурентноспособност, за регионите, които след прилагане на системата за преразпределяне ще получават приходи под средните.

Ползите, получени от Каталуния през 2009 г. (първата година на реформата) възлизаха на малко по-малко от 2 милиарда евро, а това е точно 1% от каталунския БВП (който през 2009 г. е 195 милиарда евро). От тази сума 937 милиона евро бяха получени през Фонда за конкурентноспособност. През 2010 г. от този фонд дойдоха 863 милиона евро и бяха предоставени допълнителни 465 милиона евро през Фонда за основни обществени услуги, формирайки общо подобрене от 2,3 милиарда евро.

Така реформата не намали съществено фискалния дефицит на Каталуния. Нещо повече, тя не успя да реши някои от проблемите на регионалната финансова система, а именно проблема на свръх-уеднаквяването. Бяха установени схеми за уеднаквяване, които целяха предоставяне на сравними услуги за районите. Политическите икономисти неотдавна отбелязаха, че пълно уеднаквяване може да подтикне по-богатите региони към сепаратизъм, докато системата на частично уеднаквяване, която намалява пропастта между облагодетелствани и необлагодетелствани райони, без напълно да я елиминира, гарантира на страната стабилност (Le Breton and Weber, 2003; Haimanko, Le Breton and Weber, 2005).

В таблица 2 е показан регионалният фискален капацитет, преди и след изравняването през 2010 г. Очевидно испанската регионална финансова система изравнява прекалено. Каталуния е на трето място по регионален фискален капацитет (данъците прехвърлени или преразпределени), преди уеднаквяването, и на десето, след изравняването. При това, не само че каталунският ред в подреждането не е спасен, но страната получава финансиране под средното.

Таблица 2. Регионален фискален капацитет, преди и след уеднаквяването в 2010 г.

	Преди уеднаквяване		След уеднаквяване
1. Мадрид	133,3	1. Кантабрия	122,8
2. Балеарски острови	122,9	2. Естремадура	119,4
3. Каталуния	118,5	3. Ла Риоха	117,6
4. Арагон	114,8	4. Кастилия и Леон	117,1
5. Кантабрия	114,0	5. Арагон	113,4
6. Астурия	105,2	6. Астурия	112,9
7. Ла Риоха	102,3	7. Галисия	111,6
8. Кастилия и Леон	101,2	8. Кастилия-Ла Манча	104,4
9. Валенсия	93,9	9. Балеарски острови	99,8
10. Галисия	90,5	10. Каталуния	98,9
11. Кастилия-Ла Манча	86,6	11. Андалусия	94,5

12. Мурсия	84,0	12. Мадрид	94,4
13. Андалусия	81,0	13. Валенсия	93,5
14. Естремадура	76,4	14. Мурсия	93,1
15. Канарски острови	42,1	15. Канарски острови	88,6
Всичко	100,0	Всичко	100,0

Източник: Министерство на икономиката и хазната (2012 г.).

Като допълнение, много проблеми са свързани с отсъствието на реални правомощия за събиране на данъци. Централното правителство събира директно 90% от данъците, които са включени в регионалната финансовата система. Те се трансферират до каталунското правителство чрез аванси и две години по-късно се изплащат напълно. Това положение създава несигурност на ефективния приход, който каталунското правителство има за финансиране на своя бюджет. Предвижданията за събираемост през 2008 и 2009 г. бяха надценени и поради това каталунското правителство трябва да връща на централното правителство 2,5 милиарда евро. При това в близкото минало централното правителство е действало произволно при определяне на авансите за изпращане на автономните общности. Например през 2009 и 2010 г. са били дадени аванси чрез Фонда за конкурентноспособност (който превежда половината от средствата на новата финансова система за Каталуния), но през 2011 и 2012 г. правителството реши да не авансира този фонд и да плати след две години. Беше особено болезнено в тези две години, когато финансовата консолидация предполагаше стегнати цели за публичен дефицит и фактически това беше начин за отклоняване на публичния дефицит от централното правителство към каталунското правителство.

При това централното правителство не беше направило исканите трансфери в съответствие със споразумението, посочено в клаузата за инфраструктура на Статута на автономия. Тези дългове за неизпълнени инфраструктурни проекти през 2008 г. възлизаха на 759 милиона евро, на 211 милиона евро за същите през 2009 г. и на 719 милиона евро през 2010 г. Поради това през 2013 г. на каталунското правителство са дължими над 1,7 милиарда евро за това перо.

И накрая, друг предмет на разгорещен дебат беше преразпределянето на целите за фискален дефицит между различни звена на правителството. Когато ЕС облекчи целите за дефицита за 2013 г., и за Испания беше установена нова цел от 4,5% от БВП, централното правителство разпредели целта както следва: 3,8% от БВП за централното правителство и 0,7% от БВП за автономните общности. Каталунският министър на икономиката Андреу Мас-Колел възрази, че ако регионалните разходи са една трета част от всички публични разходи, резонно би било разпределението да бъде една трета за региона и две трети за централната администрация. Това би представлявало цел за дефицита от 1,5% за региона и 3% за централното правителство. В Каталуния, целта за дефицит от 0,7% от БВП води до постигане на огромен първичен излишък за 2013 г. (Тъй като плащанията по лихви през 2013 г. ще бъдат 2,2 милиарда евро и 0,7% от БВП е около 1,4 милиарда евро, това означава, че първичният излишък – т.е. разликата между разходи и приходи от данъци, без да се взимат предвид плащанията за лихви – ще бъде около 800 милиона евро). В сегашната рецесия това ниво на стриктност е глупаво и би поставило Каталуния в много по-деликатно положение, отколкото това на фискалната пропаст на САЩ през 2013 г.

Конфликтът в отношенията между Каталуния и Испания е въпрос не само на икономика. Тяхната икономическа връзка обаче е симптоматична за по-широките им взаимоотношения, характеризирани се с господство, коварство и липса на уважение на доминиращата нация към тази, която бе завладяна преди триста години.

Референции

Departament d'Economia i Finances (2009) Metodologia i càlcul de la balança fiscal de Catalunya amb

l'administració central 2002–2005. Grup de Treball per a l'actualització de la balança fiscal de Catalunya. Monografies , núm. 10.

Haimanko, O., Le Breton, M. and Weber, S. (2005) “The stability threshold and two facts of polarization”, CEPR Discussion Papers No. 5098, CEPR, London, UK.

Le Breton, M. and Weber, S. (2003) “The art of making everybody happy: how to prevent a secession”, IMF Staff Papers Vol. 50, No.3.

Ministerio de Economía y Hacienda (2012) Liquidación de los recursos del sistema e financiación de las comunidades autónomas de régimen común y ciudades con estatuto de autonomía y de las participaciones en los fondos de convergencia autonómica, regulados en la Ley 22/2009, de 18 de diciembre, correspondientes al ejercicio 2010.

Trias Fargas, Ramon (1985) Narració d'una asfíxia premeditada. Les finances de la Generalitat de Catalunya . Reprinted in 2011. Editorial Afers, València.

Винаги е бил там

Ф. Чавие Вила

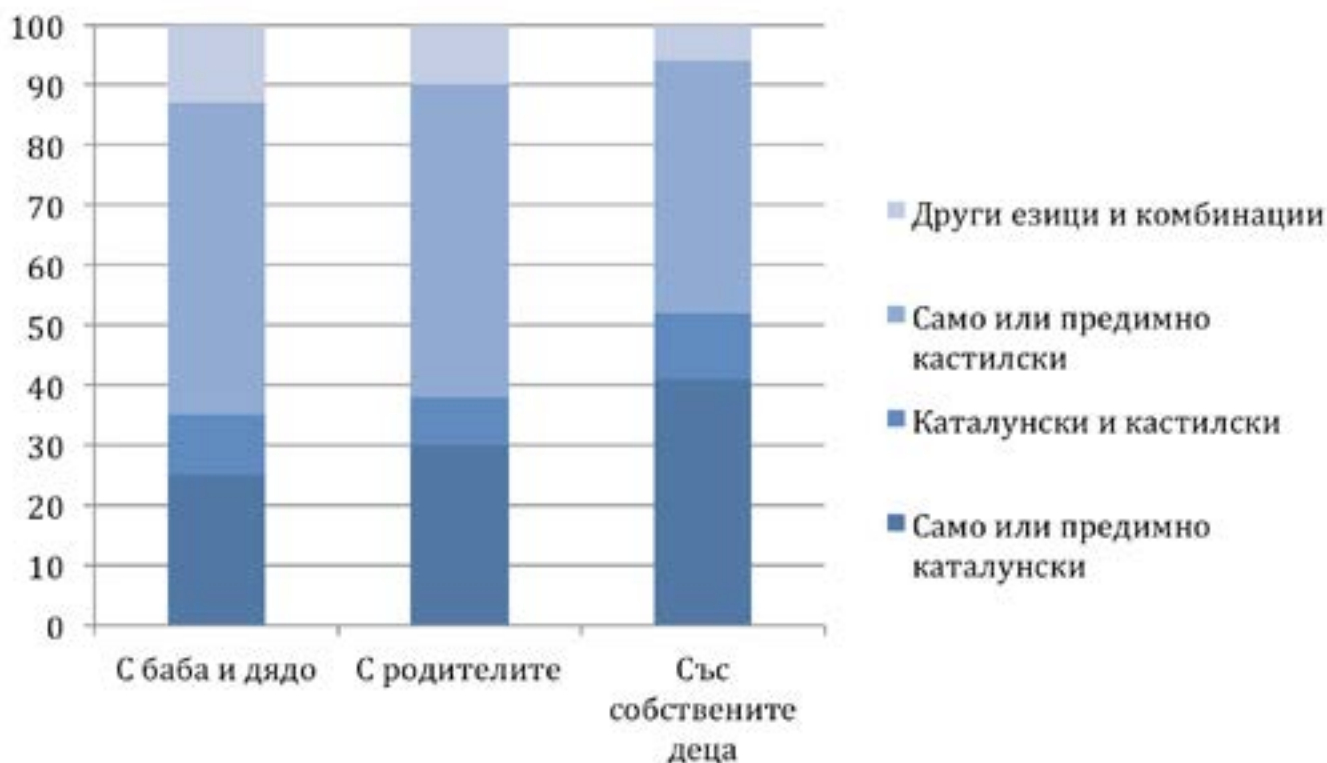
*Доцент в Барселонския университет. Вила е завършил със специална награда за отличие каталунска филология в Барселона и има докторска степен по лингвистика от Vrije Universiteit в Брюксел. Той е бил първият директор на изследователската мрежа по социолингвистика CRUSCAT и понастоящем е директор на университетския център по социолингвистика на Барселонския университет (CUSC-UB). Има публикувани редица книги и специализирани статии по социолингвистика, демо-лингвистика и езикова политика, между които Survival and Development of Language Communities. Prospects and challenges (Преживяване и развитие на езикови общности. Перспективи и предизвикателства)(*Multilingual Matters*, 2012).*

Когато посетителите пристигнат на някое от каталунските летища, те бързо установяват, че са приветствани не на два езика, както в повечето европейски градове, а на три: английски, испански и каталунски. На пръв поглед може да са изкушени да повярват, че присъствието на каталунския език е само доброжелателна проява на местна гордост. Но по време на пътуването си до хотела новодошлите бързо разбират, че това не е така. Фактически повечето писмена информация, от търговски постери до пътни знаци, включително всички имена на места, имена на улици и т.н., са написани най-малкото, и много често единствено на каталунски. Разбира се, в хотела ще бъдете обслужени на няколко езика, повечето ресторанти предлагат меню на много езици и много голям процент от пусканата по радиото музика се състои от международни хитове. Испаноговорящите посетители ще успеят да общуват на този език с почти всеки, когото срещнат. Но ако посетителите са внимателни и решат да надникнат зад тази първоначална завеса, постепенно пред тях ще се разкрие сложен и очарователен лингвистичен пейзаж. Каталунският е жизненоважна част от този езиков пъзел.

Ако нашите посетители напуснат хотела и се заслушат в речта на хората по улиците, скоро ще разберат, че голям процент от тях говорят помежду си на каталунски. Повечето имигранти, идващи от страни извън Каталуния, общуват или на испански, т.е. на кастилски, както тук езикът винаги е бил наричан, или на техни собствени езици; така че не очаквайте да чуете каталунски на всеки ъгъл в близките райони, където през последните десетилетия са се заселили андалуски, латиноамерикански или марокански имигранти. Въпреки че местните жители са най-малкото двуезични и имат желание да подслонят говорещи на други езици, имиграцията не е накарала местните жители да се откажат от каталунския език. Напротив, каталунците го използват във всички обществени сфери, от дома до парламента, на спортните площадки, в работата и в болниците. Каталунският е основен език във всички училища и университети и се използва както от учени в изследователската им работа така и от лица, които помагат на възрастни хора. Той се води първи език на стадиона на Барселонския футболен клуб, а също и в Liceu, сградата на барселонската опера, както и във всички музеи. Той е езикът на повечето местни театрални постановки, на стотици музикални групи и е използван от двете най-слушани радиостанции (и от много други). Каталунският се намира между двадесетте най-използвани езици в интернет, а версии на каталунски език имат широко разпространени софтуерни програми като Windows, Office, YouTube и Twitter. Не всеки в Каталуния владее перфектно каталунски: съгласно данни на официалната анкета на EULP (*Enquesta d'usos lingüístics de la població* - [анкета за употребата на езиците]), проведена през 2008 г., 94,6% от жителите над 14-годишна възраст заявяват, че разбират каталунски, 78,3% го говорят, 81,7% могат да четат и 61,8% могат да пишат на него. Но имайте предвид, че Каталуния е общност на имигранти. Съгласно анкетния лист, в общността като цяло само 58% от анкетираните са родени в Каталуния, 24% на друго място в Испания – главно в региони, в които се

говори кастилски, и 17% в чужбина.

Фигура 1. Езици, на които се разговаря с баба и дядо, родители и деца в Каталуня

Източник: Графика (2011: 85), извадка от EULP 2008

Във всеки случай Каталуня е една от страните в Европа с най-силни двуезични общности, и местният език, въпреки известен брой проблеми, не е заплашен от предстояща смърт. В действителност каталунският е жизнен език, който привлича нови ползватели. Половината от почти 5,7 милиона живущи в Каталуня и говорещи езика не са го научили от своите родители, а главно от приятели, в училище, в университет, и т.н.¹. Фактът, че 60% от всички родени на друго място в Испания и 42% от родените в чужбина заявяват, че те също могат да говорят каталунски, е доказателство за привлекателността на каталунския език (EULP 2008). На практика повечето от тези, които са по-интегрирани, използват каталунския всекидневно, което става очевидно от факта, че един от всеки трима, които говорят кастилски със своите родители, използва каталунския за общуването със своите деца, най-вече при смесените двойки (виж фигура 1). Мястото на каталунския език в Каталуня, на един език без собствена държава, в много отношения е уникално. Как каталунският език стигна до своето сегашно положение? За да се обясни това, ще ни трябва малко история. Специално в Европа лингвистично наивните хора са склонни да асоциират езиците с независими държави (например Франция се отъждествява с френски), и следователно интерпретират несъответствията с това правило с термини на смесване. В техните очи, ако каталунският се различава от испанския, трябва да има смесване между испански и, да речем, френски и/или италиански. Макар това правило да изглежда просто, то е фундаментално погрешно. Езици е имало преди да е била създадена каквато и да е държава. Немският, италианският, или в този случай, каталунският, са съществували преди Германия, Италия или Испания да са били създадени. Фактически много държави са били създадени на базата на език, а не обратното.

И така, какво тогава е каталунският? Каталунският е езикът, който се е появил в ранното Сред-

¹ Източник: Авторски графики, създадени по данни на EULP 2008 и Sorolla (2011) Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística. В: Pradilla, M.À. and Sorolla, N. (eds.) Informe sobre la situació de la llengua catalana (2008–2010). Barcelona: Observatori de la Llengua, pàg. 11. Съгласно Sorolla (2011:10) общият брой на говорещите каталунски е 9,7 милиона.

новековие, в териториите, които сега наричаме Каталуния. Като език той произлиза от говоримия по тези територии латински, който Римската империя наложи на местните жители преди 2000 години. Следователно в исторически аспект каталунският е характерният език на Каталуния и е бил използван без прекъсване от почти всички местни жители в повечето социални ситуации през по-голямата част от последното хилядолетие. Каталунците са говорили на каталунски вкъщи и на работа, в барове и църкви, пели са песни, гледали са театър, играели са спортове и са пишели завещания, закони, поезия и романи на своя език. На практика до 20-и век мнозинството от каталунците са били едоезични и са използвали само каталунски език. В този важен аспект историята на каталунския език не се различава фундаментално от много други "нормални" европейски езици.

Но има една фундаментална разлика между каталунския и другите нормални езици и това се дължи на неговата връзка с държавата. Каталунците са започнали да пишат на своя език горе-долу по същото време като португалците, италианците или кастилците. Всъщност каталунският като писмен език преживял златната си ера през 14-и и 15-и век, когато е бил не само основният официален и административен език на една могъща държава – Короната на Арагон – а също литературен и научен език. Но каталунският като култивиран език е преживял две последователни кризи. Първата е била в началото на 16-и век, когато Короната на Арагон, Кастилия, Фландрия и Австрия се обединили и образували Хабсбургската империя – една многонационална политическа общност, предшественик на Испания. Когато имперският съд се преместил в Кастилия, той бил последван от интелектуалци и писатели и това рязко намалило количеството и качеството на каталунската литературна продукция. Втората криза възникнала, след като Каталуния, Валенсия и Балеарските острови били победени във Войната за испанското наследство (1700–1714 г.). Техните територии били анексирани към Кастилия, техните институции били изоставени – от съдилища и правни системи до университети – и заместени от кастилски. Новият кралски двор започнал политика на кастилизация на каталунците, които станали крайъгълен камък на новата испанска държава. Следвайки тази политика, каталунският език бил постепенно изваждан от всички официални позиции, включително от съдебната система, администрацията и училищата, с очевидната цел да бъде сведен до статуса на говорим местен език, който впоследствие да бъде изоставен от тези, които го говорят. Тези цели били почти осъществени по време на диктатурата на генерал Франко (1936/39–1975 г.), който забранил използването на каталунски език в училищата и официалните сфери, разпространявайки кастилския език между каталунците. Нещо повече, през този период стотици хиляди имигранти, говорещи кастилски, били заселени в Каталуния, което довело за пръв път до широката употреба на кастилския език в Каталуния.

Като се вземе всичко това предвид, каталунският език можеше да се разпадне при такъв огромен натиск. Но той не се е разпаднал. Дори и през най-тъмните периоди на репресия, той е бил не само всекидневният говорим език на почти всички каталунци, но писатели и интелектуалци са продължавали да създават значими творби, с надеждата, че рано или късно ще дойдат по-добри времена. И те наистина дойдоха след смъртта на диктатора.

След като демокрацията беше установена в Испания, каталунците успяха през 1979 г. да се сдобият с известна автономия и започнаха да възстановяват своето общество. Централен елемент в този процес беше нормирането на каталунския език. Този процес включваше две главни дейности. От една страна трябваше да се положат специфични усилия, за да се помогне на лишеното от каталунско образование възрастно население да постигне езикова компетенция, което означаваше провеждане на масова кампания за езикова грамотност с почти всички местни жители, и курсове по каталунски, като втори език за имигранти, говорещи кастилски. От друга страна каталунският език трябваше да бъде (повторно) въведен във всички сфери на живота, които бяха забранени за него от испанските власти. Поради това каталунският език: (1) беше отново приет за основен език за администрацията в местни и национални институции, (2) възстановен в училищата и университетите като основен език на обучение, (3) приет като базов език в няколко нови масмедии и (4) като цяло популяризиран във всички сфери на живота.

Повече от три десетилетия след смъртта на диктатора, процесът не е бил никак лесен, и в някои

отношения все още се осъществява. Каталунският език днес се поддържа жив, но не без значителни трудности. Нека да ги обобщим в две части: обществени и политически.

На общественения фронт, въпреки че каталунският език значително се е възвърнал, след триста години репресии той все още се възстановява в много отношения. Например, от 2011 г. почти всички издавани в Каталуния вестници се появяват или само на каталунски, или в две напълно идентични версии, едната на каталунски, а другата на кастилски. Местните списания се публикуват основно на каталунски. Всяка година на каталунски се издават повече от 10 000 различни книги – включително местни и международни бестселъри – което е по-голям брой от този на книгите, издавани на иврит, гръцки или фински. Но повечето вестници и книги все още се продават в Каталуния на кастилски, не само заради едноезичните имигранти, но и защото, дори днес много възрастни местни жители се чувстват по-удобно да пишат или четат на езика, на който са били образовани. Повече от 1,5 милиона имигранти от целия свят, които се установиха да живеят в Каталуния през първото десетилетие след 2000 г., не опростиха проблема. Фактът, че каталунците веднага превключват на кастилски език при разговор с имигрантите прави езиковата интеграция още по-трудна.

Обществените предизвикателства са безкрайно усложнени от тесния обсег на автономията на каталунските институции, както и от постоянната политическа намеса на испанските централни власти. В края на краищата, нито испанската държава, нито нейното кастилско национално мнозинство някога са приемали, че Испания би могла да стане (отново) федерална държава, в която различните езици да бъдат третирани при еднакви условия. Напротив, през последните десетилетия централните власти положили всякакви правни и политически усилия за осигуряване на постоянното превъзходство на кастилския език за сметка на всички останали езици. Например: в някои райони извън Каталуния, такива като Ла Франжа, където по исторически причини каталунският език е бил доминиращ, но никога не е получавал някакво законно признание. В Каталуния електоралните нагласи са направили това невъзможно, но усилията да се държи каталунският език в подчинено положение не престават. В този смисъл реакцията срещу новия Статут на автономия от 2006 г. е доста илюстративна. След много спорове с испанското правителство, с референдум беше приет статут, който направи каталунския език задължителен за гражданите на Каталуния, с оглед да го постави на еднакво стъпало с кастилския, който, съгласно конституцията от 1978 г. е задължителен за всички испански граждани. Но през 2010 г. Конституционният съд постанови, че кастилският език ще е задължителен в Каталуния, но каталунският няма да е такъв. И на базата на това решение, две години по-късно испанският министър на образованието подпали Каталуния, когато се похвали, че неговата цел е да се испанизират (“españolizar”) каталунските студенти. Той представи законопроект, който не само посегна на каталунската юрисдикция, но позволи каталунските деца да бъдат обучавани едноезично на кастилски, позиция, която беше възприета като колониална и напълно неприемлива за повечето каталунци.

В този контекст, езиците ли са главният елемент за обществена мобилизация в Каталуния в момента? И да, и не. От една страна защитата на каталунския език натрупва широка подкрепа в цялото каталунско общество. Не е необходимо да говориш каталунски, за да подкрепиш популяризирането на каталунския език, още повече защото той се разглежда като лингвистичен капитал, който има важна роля на пазара на работни места. Изучаването на каталунски език е добра инвестиция от гледна точка на социална мобилност и популяризирането му е добра колективна инвестиция в смисъла на обществена сплотеност и национална идентичност. От друга страна активната мобилизация в полза на кастилския език, един глобален език, който се знае от всеки и е наложен от испанската конституция, е по-крайна. Основно тя се поддържа от малко и силно политизирано малцинство, обикновено испански имигранти. Не бива да се забравя, че лидерите на двете главни партии, подкрепящи независимостта, лично са заявили, че в независима Каталуния кастилският език ще се ползва с официален статус. В крайна сметка, въпреки че езиците са фундаментален елемент в разбирането на каталунското общество, в този момент те не са водещият фактор в процеса на движението за независимост.

Каталуния, страна на имиграция

Андреу Доминго

Доктор по социология. Понастоящем заместник-директор на Центъра за демографски проучвания (CED) към Автономния университет на Барселона (UAB), където е изследовател от 1984г. Главните области на изследвания са: демография, международна миграция, чуждестранно население, брачни съюзи, семейство и роднинство. Той е директор на Групата за проучване на демографията и миграциите в Центъра за демографски проучвания.

Миграция и език: система на социална репродукция

В контраст с останалата част от Испания, исторически Каталуния винаги е била страна на имиграция. Към 1 януари 2012 г. 18,6% от 7,5 милиона жители са родени в чужбина, извън Испания – повечето пристигнали по време на международния миграционен бум в началото на 21-и век. Други 18% са родени в други части на Испания – продукт на две миграционни вълни на 20-и век, а останалите 63,4% са родени в Каталуния. Близко 70% от каталунското население са пряк или непряк резултат от съвременните миграции (т.е. са или имигранти, или потомци на имигранти), и ако се върнем назад във времето, тази стойност ще покрие даже по-голям процент от населението. По този начин, както много други общества, включително самите Съединени щати, каталунското общество се изправя пред нещо, което се очертава като световна тенденция, ускорена от глобализацията. Нейното население се увеличава, но и нейната икономика расте, и накратко казано, това, което наричаме "идентичност", до голяма степен се определя от имигранти. И наистина, ние даже можем да считаме имиграцията като ендегенен фактор на самата динамика на населението. Точно увеличението на миграционното движение помогна на езика – повече, отколкото на други отличителни характеристики на каталунската култура – да се превърне в най-определящия фактор, точно защото, за разлика от всички други – кръв или потекло, месторождение, религия или раса – имаше предимството да бъде най-приобщаващ.

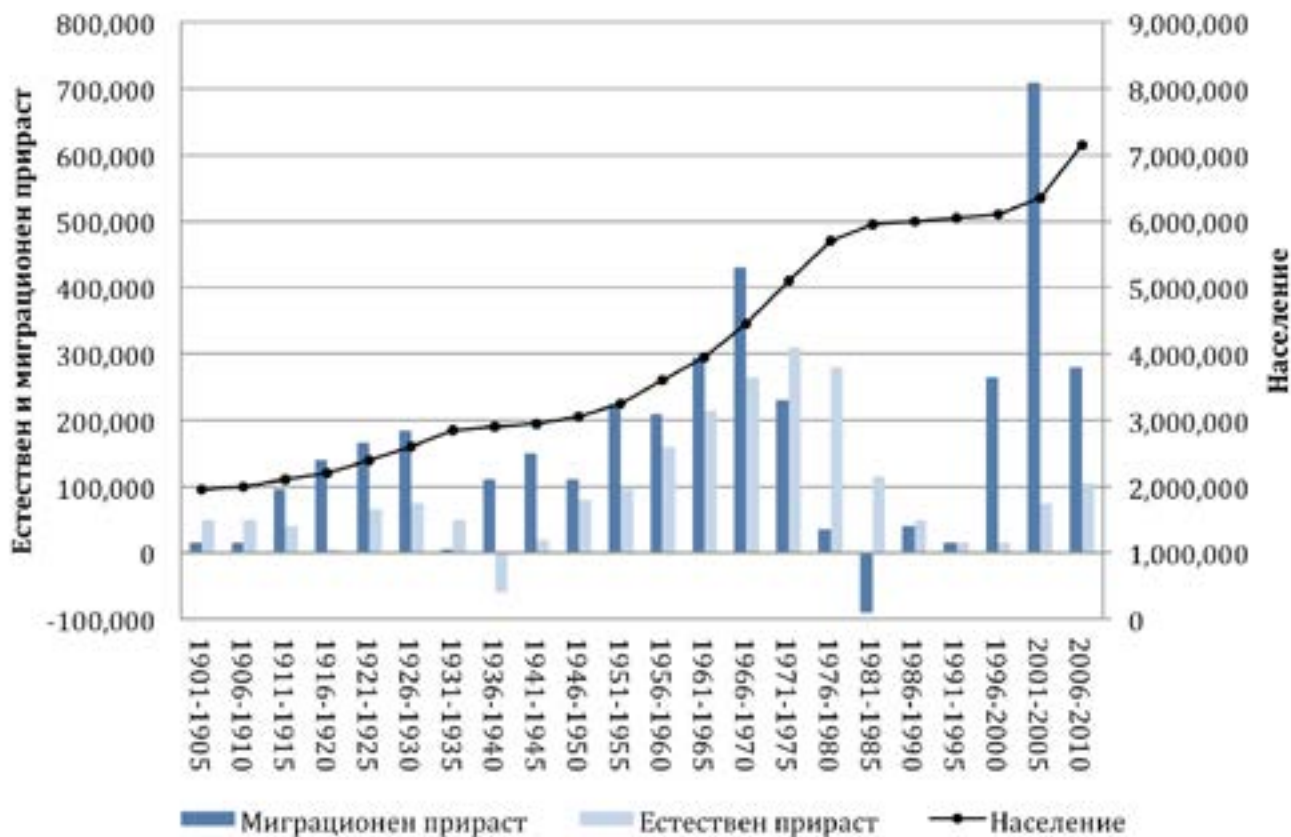
По този начин и с нарастващата миграция каталунската идентичност в крайна сметка се самоопредели като доброволно приобщаване, в което езикът служи за антропологичен маркер. Използването на каталунския език или най-малко уважението към него беше минималното действие, необходимо за интеграционния процес, което в замяна на това обещавахе възходяща социална мобилност, или с други думи това, което всички имигранти искаха: подобряване на условията за живот, на тях и техните семейства. В крайна сметка те стигнаха до следната дефиниция за принадлежност: "Каталунец е този, който живее и работи в Каталуния, и иска да бъде такъв.". Това може успешно да е каталунската версия на "Американската мечта" – заедно с всички смекчаващи обстоятелства, които може да се наложи да се вземат предвид и всички разочарования, породени от неспазени обещания. Основният конфликт обаче не е в размера на имигрантското движение, а в липсата на местни институции и играната от тях подчинена роля. Държавата не само че не уважаваше каталунските различия, но ги преследваше открито през 40-те години на диктатурата на Франко между 1939 и 1976 г. По време на т.нар. демократичен преход при всяка възможност държавата поставяше под съмнение тези различия (например с преврата през 1981 г.), и всеки път в испанския парламент имаше мнозинство на консерваторите. Това обяснява защо основната част от интеграционните усилия се падаше почти изключително на гражданите. Още по-лошото е, че цикличният характер на самите миграции, които следват модела на общото икономическо положение, доведе до това, че в Каталуния, както и в други страни на имиграция, моментът на пристигане на максимален брой нови резиденти съвпадна с повратната точка на икономическия цикъл – точно това, от което ние понастоящем страдаме.

Преглед на имиграцията в Каталуния през 20-и и 21-и век

Освен масовите движения на населението, които са се случили през периода на формиране на каталунската история през Средновековието, вследствие на процеса на повторно населяване и колонизиране на териториите, окупирани от кралствата на Ал-Андалус, съществува важно историческо доказателство за значителни миграционни течения, които са възникнали във Франция през 17-и век, и които също съответстват на структурата на съвременна Каталуния. Въпреки всичко, чак в последните десетилетия на 19-и век Каталуния ясно се превърна в общество, формирано от имигранти. Следващият период е бил белязан от миграции, идващи от останалата част на Европа през 20-и век, разделени на две големи вълни, първата в началото на 20-и век, продължила до Испанската гражданска война, и втората, която е започнала в петдесетте, достигнала върха си в шестдесетте и утихнала след петролната криза в средата на седемдесетте години. Тази втора вълна беше последвана от международен имигрантски бум, който достигна върха си през 2007 г., само за да спадне много след 2008 г., под въздействието на финансовата криза (виж графика 1).

Първата миграционна вълна, която започна през първата четвърт на 20-и век, възползвайки се от икономическия просперитет, дължащ се на неутралитета на Испания през Първата световна война, достигна връх в края на двадесетте и след това се срути, заедно с кризата през 1929 г., и определено пропадна след Испанската гражданска война. Тези течения допринесоха за увеличаване на населението от 1,9 милиона в началото на столетието до 2,7 милиона през 1930 г. На втората вълна се дължи навлизането на 350 574 души между 1961 и 1966 г. Тази втора миграция на 20-и век се съчета с икономическата криза във втората половина на седемдесетте, която завърши с отрицателна нетна миграция от 85 443 души по-малко през периода 1981-1985 г. Фактичeskата стагнация на населението от 6 милиона в продължение на повече от 20 години се наблюдава до втората част на деветдесетте. По този начин общото нарастване през периода 1951–1976 г. беше 2,4 милиона, което почти удвои населението от 3,2 милиона души през 1950 г. до 5,7 милиона, регистрирани през 1975 г. За този ръст от 57,8% беше отговорна имиграцията. Тези стойности бяха сравними с тези на страни, които привличат имигранти, като Аржентина или Съединените щати; те показват как Каталуния поддържаеше своята относителна съразмерност спрямо световното население, което преживяваше експлозия на своя ръст. Международният характер на миграционните течения се засилваше както по отношение на обема, така и като пропорция на имигрантите. По този начин ръстът на населението от 83 804 души за 1991–1995 г. се оказа 132 819 души за 1991–1996 г. и достигна нов рекорд в първите пет години на новото хилядолетие със 722 753 имигранти. Така населението се увеличи от 6 милиона на 7,5 милиона за малко по-малко от десетилетие, с коефициент 1,2, и както видяхме, главно благодарение на имиграцията и в много по-малка степен на ръста на раждаемостта, за който допринесоха самите имигранти. Въпреки това миграцията съставлява огромните 91% от този ръст.

Графика 1: Миграционен прираст, петгодишен естествен прираст и еволюция на населението в Каталуния от 1901 до 2010 г.

Източник: Изготвена от автора по данни на Padró Continú (INE) за избори и регистрация.

Испанският национализъм в атака

Испанското консервативно правителство започна двойна офанзива срещу политическата автономия на Каталуния: първо, чрез провокиране на разногласие между жителите на Каталуния, като постави под въпрос използването на езика, и второ, чрез затрудняване на имигрантите да се интегрират в общността. Поради тази причина главните атаки, започващи с икономическо ограбване, бяха насочени към образователната система, в частност към каталунската система за езиково интегриране, въведена през 1983 г. и Закона за интеграция на имигрантите, одобрен от каталунския парламент през 2010 г.

От една страна те се стараят да подменят изучаването на история със стандартизирани текстове, които налагат историята на испанския национализъм – в които произходът на Испания е объркан с произхода на епохата и расовата принадлежност – и същевременно изпращат изучаването на каталунския език на втори план, в името на международната сила на испанския език, или както те обичат да ни напомнят, "езикът на 300 милиона".

Испанският национализъм е облечен в прогресивност, либерализъм, космополитизъм и интернационализъм, за да получи признанието на двунационалния характер на Каталуния и така да създаде "испаноговоряща езикова общност", като отцепена политическа групировка вътре в каталунската реалност, зависеща директно от етническо препрочитане на демографската история на Каталуния.

Говори се, че съгласно емпиричните данни почти 70% от каталунското население е пряк или непряк резултат на имиграцията през 20-и и 21-и век. Това постоянно се повтаря от испанските националисти, за да се защити твърдението, че само една трета от населението на Каталуния са каталунци. Това твърдение приема за факт, че каталунска идентичност се определя само чрез кръвта, и освен това, че всяко замърсяване с чуждестранна кръв премахва принадлежността към това етническо определение. Тази интерпретация ясно противоречи на това, което е било дефиниция на каталунска

идентичност, оформена през 20-и век, дефиниция, която се е опитвала повече или по-малко успешно да изтълкува демографската реалност, а именно, че демографската репродукция (и социалната репродукция) на Каталуния включва имиграцията като ендегенен фактор, тъй като той е толкова важен, колкото биологическата репродукция, и често допринася даже повече за ръста на каталунското население, отколкото раждаемостта. Начинът, по който те използват данните, не би трябвало да ни учудва, тъй като идеята-фикс за чиста кръв (и религия) е била основен компонент на испанския национализъм. В Каталуния те влагат своите исторически модели на изключване и хомогенизация. От това желание, чиято цел е нищо друго, освен да бъде омаловажена каталунската идентичност в Каталуния, ревизионистичното прочитане в демографското поле се придружава от негативизъм в историческото поле. Съгласно последното, каталунският език никога не е бил преследван, франкистката репресия никога не е съществувала и декретите на *Nova Planta*, с които самоуправляващите се каталунски институции бяха напълно заличени, каталунският език – забранен и заместен от испански след поражението на 11 септември 1714 г. – всичко това е бил само начин за модернизиране на страната (Испания).

Отваряне на черната кутия на сепаратизма

Лайа Балселс

Доцент по политология в Университета Дюк и научен изследовател към Института за икономически анализи, CSIC (Барселона). Балселс преподава и прави изследвания по теми, свързани с политическо насилие, фискален федерализъм, национализъм и етнически конфликти.

Дълго време учените-социолози изучаваха национализма и етническият конфликт в многобройни аспекти. Те анализираха как етническото разнообразие влияе върху управлението на демократични страни, върху доверието и взаимодействието, насилствените конфликти, гражданските войни, както и върху съпротивата срещу чуждестранна окупация. Резултатите са с тенденция да бъдат песимистични, въпреки че има някои оптимистични открития, например това, че етническата хетерогенност не е значително свързана с насилствения конфликт¹, или, че алтруизмът не е неразривно свързан със съвместно етническо съществуване.² В сравнителната политика сепаратизмът често е бил свързан с изучаване на етническа политика и етнически конфликти, сепаратизмът и разделянето са били анализирани като възможни решения на гражданска война, с някои положителни отговори³, но също и някои отрицателни.⁴ От друга страна, в политическата теория фокусът е бил върху нормативното изучаване на "правото да се отцепиш". Един от най-влиятелните теоретици на сепаратизма, Алън Бюканън, твърди, че правото да се отцепиш е свързано с "правото на революция"⁵ на Лок. С други думи, това е едно коригиращо право, което следва да бъде приемано само когато тези, които го искат, са страдали от големи неправди. Бюканън също обсъжда факта, че една правдоподобна заплаха за отцепване може да генерира фактическо "вето на малцинството". Например, Каталуния би могла да заплашва Испания с отделяне всеки път, когато има несъгласие с политики, предписани от Мадрид. Въпреки че Бюканън признава, че принципът на териториален интегритет на държавите намалява потенциала за пазарлък по "заплаха за отцепване" (от страна на малцинство), той не привежда много аргументи в полза на обратната теза – една правдоподобна заплаха (от страна на държавата) да не се разреши отцепване може фактически да генерира вето на малцинството в територията, претендираща за отделяне. Например, испанското правителство, ръководено от *Partido Popular* (Народната партия) – политическа партия, която има мнозинство в испанското централно правителство (и в много други автономни общности и общини в Испания), но е партия на малцинството в Каталуния – може да предприеме политика, която излага на опасност икономическото и културното оцеляване на Каталуния, защото правителството знае, че излизането на Каталуния от Испания не е законово възможно в сегашната конституционна рамка, и че е изключително трудно да се промени тази рамка. Въпросът е дали, следвайки теорията на Бюканън, тази политика може да бъде считана за достатъчно несправедлива, за да се легитимира

1 Fearon, James, and David Laitin. 2003. "Ethnicity, Insurgency, and Civil War" *American Political Science Review* 97 (1): 75–86.

2 Habyarimana, J. M. Humphreys, D. Posner and J. Weinstein. 2009 *Coethnicity: Diversity and the Dilemmas of Collective Action*. New York: Russell Sage Press.

3 Kaufman, Chaim. 1998. "When All Else Fails. Ethnic Population Transfers and Partitions in the Twentieth Century" *International Security* 23(2): 120–156; Downes, Alexander. "The Holy Land Divided: Defending Partition as a Solution to Ethnic Wars" *Security Studies* 10/4 (Summer 2001): 58–116.

4 Sambanis, Nicholas. 2000. "Partition as a Solution to Ethnic War: An Empirical Critique of the Theoretical Literature." *World Politics* 52: 437–83. Sambanis, Nicholas and Jonah Schulhofer-Wohl. 2009. "What's In A Line? Is Partition the Solution to Civil War?" *International Security* 34 (2): 82–118.

5 Buchanan, Allen. 1997. "Theories of Secession" *Philosophy & Public Affairs* 26(1): 36–61.

правото на сепаратизъм. С други думи, можем да се питаме кои са точните граници, отвъд които несправедливостите правят сепаратизма легитимен. Съгласно каталунските националисти, в Каталуния тези граници са преминали преди много време, но противниците на отделянето възразяват срещу това схващане.

Проучването на сепаратизма от социалните науки все още е доста скромно, и когато се извършва, дискусиата е донякъде покварена от това, което се нарича "пристрастие на противници на сепаратизма". Действително сепаратизмът често се схваща като крайна мярка (например в Судан), като възможен източник на нови конфликти (например на Балканите) или като катастрофално решение на трудни и упорити конфликти (например в Ирак). Малко са на брой изследванията, които разглеждат сепаратизма като неутрално явление и проучват неговите причини и последствия, освободени от нормативни съображения.⁶

Произходът на това пристрастие е разнороден. На първо място е налице влиянието на Съединените щати в академичните среди. САЩ са белязани с отцепническа гражданска война още по времето на произхода на държавата, и в този случай сепаратизмът е бил свързан с желанието да се запази едно несправедливо статукво (робството). По този начин хората често свързват сепаратизма с консерватизма. На второ място е неолибералното влияние на идеята, че конкуренцията между управляващите единици има положително влияние за постигане на оптимални размери на данъците. Това поражда в левите сфери подозрение за сепаратизъм, особено когато такива искания се появяват в сравнително богати територии като Каталуния или Фландрия; това се схваща като движение, ръководено от егоистични предприемачи и/или територии. Но съществуването на социалдемократични и крайно леви фракции в съвременните сепаратистки движения в сравнително бедни райони като Корсика или Квебек е солидно доказателство срещу хипотезата, че отделянето е мотивирано само от егоистични мотиви (т.е. нежелание за преразпределяне). И накрая, сепаратизмът се е възприемал като главна причина за насилствени конфликти в света. Връзката между сепаратизма и гражданските войни е силна: 46% от всички граждански войни, проведени в периода между 1944 и 2004 г., включват сепаратистко движение.⁷ Въпреки това механизмите в основата на тази връзка не са ясни. От една страна движенията за самоопределение бяха много често въвличани в насилствени конфликти в отговор на репресивни действия на държавите.⁸ От друга страна липсата на достъп на етническите малцинства до властта (а не сам по себе си сепаратизмът) най-често обяснява възникването на насилствения конфликт.⁹

Изключително важно е да се установят закономерностите и сепаратизмът да се проучи аналитично. Все пак това явление не би трябвало да се схваща като монолитно. Аз бих казала, че по същия начин, по който учените са идентифицирали различни типове национализъм, би трябвало да можем да идентифицираме различни типове сепаратизъм.¹⁰ Почти ненужно е да се каже, че сегашното сепаратистко движение в Тексас има малко общо с това в Квебек, например. Също така може да има важни различия между групите, които образуват едно сепаратистко движение. Например, в случая на Каталуния сепаратистите, представлявани от либералната политическа партия *Convergència i Unió* (CiU) не могат да бъдат свързвани със знак за равенство с екстремната лява коалиция *Coalició d'Unitat Popular* (CUP), чиито членове се идентифицират като "освободително движение".¹¹

6 Един пример за ненормативна работа по тази тема е: Sambanis, Nicholas and Branko Milanovic. 2011. Explaining the demand for sovereignty. The World Bank. Development Research Group.

7 Balcells, Laia and Stathis Kalyvas. 2012. The Marxist Paradox. National liberation versus ethnic insurgencies. Unpublished Manuscript, Duke University and Yale University.

8 Sambanis, Nicholas and Annalisa Zinn. 2005. "From Protest to Violence: An Analysis of Conflict Escalation with an Application to Self-Determination Movements" (Unpublished Manuscript). Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association, Marriott Wardman Park, Omni Shoreham, Washington Hilton, Washington, DC.

9 Cederman, Lars-Erik, Kristian Skrede Gleditsch, and Nils B. Weidmann. 2011. "Horizontal Inequalities and Ethnonationalist Civil War: A Global Comparison." *American Political Science Review* 105 (3): 478–495.

10 Както Хечър е обяснил, патриотизмът не може да бъде уравниван с периферния национализъм. Той също прави разлика между иредентизма, национализма за изграждане на държава и унифициращия национализъм. (Hechter, Michael. 2000. *Containing Nationalism*. Oxford and New York: Oxford University Press.)

11 Каталунският сепаратизъм е комплексно явление с много вътрешна фракционализация и хетерогенност. Както обяснява Хилари Рагер, има две основни разклонения на каталунския национализъм, едното е католическо и дясно крило, а

И накрая, трябва да имаме ясна представа за антисепаратисткото предубеждение в медиите, а не само в академичните изследвания. Едва напоследък значими вестници и списания (като Guardian, New York Times, Huffington Post, Reuters) започнаха да взимат сепаратистките движения в Каталуния и Шотландия насериозно. Но други медийни публикации са силно скептични относно тези движения и поради това пряко или непряко поддържат статуквото на съществуващите национални държави. Въпреки това, журналистите биха могли да станат по-малко предубедени по този въпрос, ако хората от академичните среди дадат пример, и след като реалността на събитията, като тези които протичат в Каталуния, Фландрия и Шотландия, покаже, че сепаратизмът не е непременно свързан с катастрофални събития. И наистина, във всички тези случаи сепаратизмът е граждански, демократичен и мирен, и твърде невероятно е той да ескалира до въоръжен конфликт в някой бъдещ момент.

Казано накратко, аз бих твърдяла, че е важно да се подходи към въпроса за сепаратизма с аналитична лупа и да се изследва цялата му сложност. С отваряне на черната кутия на сепаратизма така нареченото антисепаратистко предубеждение следва да бъде премахнато. Което би трябвало да ни позволи не само да предоставим по-добри обяснения за това явление, но също така и по-подходящи политически препоръки относно тези движения и държавите, които се сблъскват с тях.

Обучението в Каталуния (1978–2012)

Пере Маянс Балселс

Професор по каталунски език и литература. Маянс е бил директор на Каталунската преподавателска служба и Службата за интегриране и употреба на езика. Понастоящем е директор на Службата за езиково интегриране и посрещане (всички те са част от образователния отдел на каталунското правителство). Тези отдели отговарят за езиковото интегриране, образование на каталунски език, посрещане на новопристигнали студенти, управление на езиците в образователни центрове, промотиране на каталунска литература и т.н. Автор на няколко книги и над 200 статии за социално-езиковата реалност в каталунскоговорящите страни и други езици на малцинствата в света.

Без съмнение Каталуния е била част от каталунскоговорящите страни, в които политическият и социалният консенсус са имали широката подкрепа, необходима за определяне на каталунския за основен език в образователната система – даже повече, отколкото в Андора, която понастоящем е единствената независима държава, в която се говори на каталунски.

Трябва да се изтъкне и фактът, че моделът се появи в резултат на демократично решение. Още от самото начало Каталунският автономен статут от 1979 г. установи каталунския език като негов собствен официален език (макар и поделяйки официалния статут с испанския). С оглед да се изравни положението на двата официални езика и имайки предвид положението на каталунския език, който на всички нива ясно и неоспоримо е поставен по-ниско от испанския (наистина е подходящо да се използва думата "необосновано", терминът, който се появи в преамбюла на Закон 7 от 18 април 1983 г. за езиково нормиране в Каталуния), каталунският беше приет за основен език в някои публични поприща. Те включват топонимия, местни каталунски правителствени служби, публикации на обществени (каталунски) медии и неуниверситетско образование. Имайте предвид, че Законът за лингвистично нормиране беше приет със 132 гласа от общо 135.

В тази статия ще се фокусираме върху разглеждането на процеса, който беше извършен, за да се превърне каталунският език в езика на обучение в Каталуния¹, и който може да бъде разделен на пет основни етапа (петият точно сега започва).

1. Създаване на модел за каталунския език в образованието (1978 – 1983 г.), точно в средата на демократичния политически преход на испанската държава след смъртта на диктатора Франсиско Франко. Новосъздадената каталунска автономна администрация беше в състояние да направи каталунския изискуем предмет, с обучение три часа седмично в класната стая. Към 1983 г. 90% от децата от предучилищната си подготовка до основното си образование са изучавали каталунски език в училище.

2. Постепенно въвеждане на обучението на каталунски. Този период започна с вече споменатия Закон за лингвистично нормиране от 1983 г., който в общи линии нареждаше каталунският език да

¹ За съжаление процесът не е същият в останалите каталунски територии. Във Франжа де Понент, територия в Автономна общност Арагон, в която се говори на каталунски, каталунският като избираем език е бил посочен от 81,76% от учениците (4 693 ученици, сравнено със 791 през учебната 1984–1985 година, или 3 045 през учебната 1994–1995 година). Като допълнение, някои каталунски/испански двуезични курсове са били прибавени към учебната програма (освен изучаван като език, каталунският е бил използван и като език на обучение в някои курсове.) В област Валенсия каталунските учебни програми постепенно увеличиха обхвата си до около 30% от ученическата маса (2009–2010 г.), но въпреки това не са в състояние да задоволят изискванията. В Балеарските и Питиуските острови напредването на каталунския е било значително: 50% от неуниверситетските образователни центрове използват каталунския език за обучение (като испанският е отделен предмет), а останалите 50% използват двата езика в различна степен.

бъде главният използван език в основното и средното образование. Той също признаваше правото на децата да получават начално образование на своя първи език, дали каталунски или испански, и изискваше двата езика да бъдат преподавани на всички нива на неуниверситетското образование, държеше заедно учениците с различен езиков произход и осигуряваше на всички деца в Каталуния на училищна възраст, независимо какъв език са ползвали при започване на училище, да могат да си служат и с каталунския, и с испанския език правилно и свободно в края на тяхното основно обучение.

Успехът на тази образователна инициатива беше безспорен и тя се ползваше от подкрепата на практически всички депутати на каталунския парламент. Беше ясно, че даже райони с много хора, говорещи испански (със 70% испаноговорящи), макар и с малка съпротива, се възползваха от Програмата за езиково интегриране, която гарантираше използването на каталунски език в обучението, особено в първите училищни години. Съгласно данните на Отдела за образование, през училищната 1992–1993 г. каталунският беше езикът на обучение в 63% от предучилищната подготовка и основните училища в Каталуния.

Важно е да се отбележи, че задачата на десетки хиляди учители и професори в Каталуния – повече от 50 000 – беше огромна, и тя получи подкрепа от каталунските университети и учителските профсъюзи.

3. Разширяване на каталунския модел. В началото на учебната 1992 – 1993 година учебните програми, създадени съгласно държавния Основен закон за образователна система (1990 г.) бяха одобрени и изложени в Каталуния чрез декрети, които установяват йерархията на неуниверситетското образование. Беше заявено, че каталунският ще се използва, както като език за преподаване, така и като независим предмет на всички нива. По този начин беше определен единен училищен модел. Независимо от това, два принципа от по-ранната епоха все още се прилагат: правото да се избира испанския за език на преподаване през най-първите години (от което все по-малко семейства се възползват) и целта обучаваните да придобият еднакво ниво на владеене и на двата официални езика в края на своето задължително образование. Това е епохата, в която каталунският се затвърждава като най-често използвания език в образователната система.

4. Имигрантската вълна, идваща от целия свят в Каталуния в началото на 21-и век (броят се увеличи от 24 787 чуждестранни студенти и ученици през учебната 2000–2001 година до 155 845 през учебната 2009–2010 година) разтреса лингвистичния модел на каталунското обучение, което убеди себе си в силата на каталунския език, въпреки наличните сериозни пропуски. Тези пропуски продължаваха да съществуват – по отношение на преподаването на чужди езици, езиковото ниво на самите учители и факта, че в някои места учителите продължаваха – и продължават – да преподават уроците си на испански.

Каталунската администрация реагира по отношение на новата имиграция с изготвяне на специални програми по каталунски език, за да се подпомогнат тези студенти (ако не бяха направили това усилие, новите студенти вероятно щяха да си стоят в преобладаващия брой испаноговорящи класни стаи из цялата страна). Развитието на Работни групи за училищна адаптация и Планът за езикова и социална сплотеност със създаването на 1000 класни стаи за въстъпителни уроци бяха главните компоненти на тези програми. Новата реалност в страната през 2007 г. подтикна Министерството на образованието, което в този момент се ръководеше от социалиста Ернест Марагал, да задейства обновен план за програма за езиково интегриране, която да отговори на новата социално-лингвистична реалност в страната, както в основното, така и в средното образование.

Освен това през този период бяха направени сериозни предложения (повече или по-малко из цялата система) да се добавят учебни програми на английски или френски, както в основното, така и в средното образование, използвайки системи, които включват указания за език и съдържание.

5. През 2010 г. испанският Конституционен съд отсъди решение срещу Статута на автономията, и по-специално срещу факта, че каталунският е единственият език на обучение в каталунската образователна система. Съдът постанови, че в случаи, когато каталунският език се счита за нормали-

зиран, преподаването следва да се стреми към еднакъв процент класове на двата официални езика. Ясно е, че правилата, които произлизат от това, изглежда отварят нова законова рамка за присъствието на каталунския в нашата образователна система. Разбира се, ние много бихме желали да приключим този период, казвайки, че сме преминали през тази законова безизходица, и че в крайна сметка въпросите за каталунските училища ще продължат да бъдат демократично решавани от каталунския парламент, но атаките на испанското правителство продължават. Неотдавна (декември 2012 г.) испанският министър на образованието (Хосе Игнасио Верт) отиде твърде далеч. В предложението Основен закон за подобряването на качеството на образованието бяха направени няколко предложения, които директно минират положението на каталунския език в образователната система:

а. Училищните съвети да гарантират, че във всички изискуеми образователни нива, по някои предмети двата коофициални езика ще бъдат предлагани в балансирани съотношения на количеството учебни часове, с което да се осигури добро владение и на двата езика от обучаваните, без да се възпрепятства възможността за включване на чужди езици.

б. Отговорността на училищните съвети е да определят правилната пропорция, необходима за използване на испанския и коофициалния език като езици на преподаване в образователната система, съгласно текущото състояние на лингвистичното нормиране.

в. Училищните съвети могат да одобряват в зависимост от състоянието на лингвистичното нормиране в техните територии специално третиране за коофициалния език по отношение на испанския – в приемливо съотношение, доколкото испанският език не е изключен.

г. Докато споменатото в предишния параграф решение за специално третиране не е взето, родителите или настойниците имат правото да изберат езика на обучение за своите деца. Когато поради липсата на такова решение няма държавно или полудържавно училище с избрания език на обучение в града, в който ученикът живее, родителите или настойниците могат да изберат да изпратят своите деца в частни училища и администрацията ще трябва да поеме разходите.

Преди всичко от учениците се изисква добре да владеят държавния език (испанския), когато напускат основното училище. Това вече е гарантирано от каталунската образователна система, определено е в нашите учебни програми и е демонстрирано в цялата държава (и в цяла Каталуния) с прилагане на тестове за испанска езикова компетентност. Дотук добре. Проблемът възниква от изискването езиците на обучение да бъдат предлагани в "еднакви съотношения" (те не говорят за език на преподаване, а по-скоро за езици на преподаване). Във всеки случай те позволяват на автономните общности да определят окончателното разделение в зависимост от състоянието на "лингвистичното нормиране" (термин, който, както всеки знае, е относителен, защото какво все пак значи лингвистично нормиране?), което ще позволи "разграничено" третиране на коофициалния език, т.е. не испанския, до "приемлива степен" (и отново термин на добре пресметната двусмисленост), без това да означава, че испанският не би трябвало да е език на обучение.

Както можете да видите, перспективата е доста далеч от духа на каталунските правила, установени от 1983 г., с които каталунският като език на преподаване би могъл да компенсират социално-лингвистичната реалност на двата официални езика в Каталуния и следователно да гарантира правото на всички граждани да ги знаят (нещо, което например не е гарантирано от образователната система в област Валенсия, където децата, които са обучавани на каталунски, завършват с владение и на каталунски, и на испански, докато повечето деца, обучавани само на испански, не са компетентни в нашия език, който се учи само като допълнителен предмет). Ясно е, че моделът, предложен от министъра, поставя под въпрос не само каталунското образование, но и прилагането на самите методологии на езиковото интегриране.

Нека да е ясно обаче, че той заплашва (никой друг термин не е по-точен), че ако отговорната образователна администрация не установи тези проценти, родителите или настойниците имат правото да изберат езика на обучение на своите деца. И нещо повече, ако такива възможности не съществуват, родителите или настойниците могат да решат да пратят своите деца в частни училища, като съответната

местна училищна администрация трябва да поема разходите. Наистина, тези формулировки ни карат да обмислим редица въпроси: има ли въобще в Каталуния училища, които използват само испанския като език на обучение? В област Валенсия родителите, които искат обучение на валенсиански език ще имат ли същото право (или триезичният декрет, който вече установява процентите, ще го превърне в спорна точка?) Могат ли наистина частните училища да бъдат финансирани с публични пари?

По отношение на подреждането на езиците, което този законопроект предлага, каталунският (и другите коофициални езици в държавата) са понижени в трета категория субекти. Тук са "главните" (испанският и първият чужд език), "специфичните" (които включват втория чужд език), и накрая "специалните", които могат да включват един коофициален език. В добавка, в този законопроект е отбелязано, че каталунският материал (или който и да е коофициален езиков материал) няма да се използва за индивидуално оценяване при определяне на нивото на компетентност. Изглежда обаче, че изправен пред реакциите срещу законопроекта, министърът е оттеглил тази очевидна дискриминация. Същото важи и за крайните оценки за средното образование.

Забележително е, че цялата офанзива срещу каталунския да не бъде основният език в каталунските училища се провежда въпреки официалните доклади – такъв като Общо диагностично оценяване от 2010 г., публикуван от испанското Министерство на образованието – демонстриращ, че езиковата компетентия на каталунските ученици по испански език е еднаква със средната за испанската държава, и в действителност е по-голяма от тази в някои едноезични общности като Канарските острови, Екстремадура или Андалусия, или тази в двуезични общности, където испанският има много по-силно присъствие като език на преподаване (като в Балеарските острови, Галисия и област Валенсия).

И накрая, важно е да се посочи, че сегашната образователна система в Каталуния е гарантирала досега равна възможност (езикова възможност) на всички граждани на Каталуния, които са преминали през нашата задължителна образователна система в последните десетилетия. Всеки, който е бил обучаван, е способен да разбира, да пише, чете и говори и на двата езика – каталунски и испански, независимо от езиковото положение на семейството си. Ето защо този модел е похвален от Групата на високо равнище по въпросите на многоезичието, създадена от Европейската комисия през 2005 г., въпреки че това не изглежда да има значение за испанското правителство.

Поглед от Брюксел

Рамон Тремоца и Балселс

Член на Европейския парламент от 2009 г., Комисия за икономика и финанси и Транспортна комисия. Докладчик на Европейския парламент (ЕП) по нов Европейски финансов надзор (2010 г.), отчетите на Европейската централна банка (ЕЦБ) (2011 г.) и Доклад за политиката в областта на конкуренцията (2012 г.) Заместник-говорител на либерал-демократическата група по директивите "Зона за единна европейска железопътна линия" и "Летищен пакет". Следи дебатите по Средиземноморския железопътен коридор и реформата в Държавите от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн (АКТБ). Професор по Теория на икономиката в Барселонския университет (1992–2009 г.). Автор на няколко статии и книги за монетарна политика, регионални икономики и фискален федерализъм, в т.ч. Catalonia, An Emerging Economy (Каталуния, една издигаща се икономика)(Sussex Academic Press, 2010) и L'espòli fiscal (Фискалният обир) (2004).

1. Каталуния се разглежда от Европейския съюз (ЕС) като най-скандинавската страна в Средиземноморието: индустриална, експортираща, творческа страна (28% от испанския износ през 2011 г.), с град като Барселона, желяз и способен да бъде голяма европейска столица и международно търговско морско пристанище. Действително Каталуния се разглежда от ЕС като модел за пример на средиземноморските страни, благодарение на 4000 многонационални компании, разположени на нейната територия, и мощната система за изследване и развитие (Каталуния е един от регионите с най-много усвоени средства от европейските фондове за изследвания и развитие).

В края на краищата Европа и Германия искат страни, които работят, чиито правителства плащат своите сметки след 30 дни, където пазарите на труда са ефикасни, правосъдната система е бърза, законната сигурност на международните инвестиции е защитена ефективно, и където инфраструктурите печелят пари, защото са изградени там, където спомагат за растежа на икономиката, вместо мигновено да се пропилят средствата, защото са изградени на места, където няма нищо и никого. С други думи, Каталуния предлага всичко, което Испания понастоящем не осигурява. "Испания отново пропадна", често чувам в ЕС. "Испания загуби икономическата война срещу себе си", както каза бившият каталунски президент Пужол. Ако независима Каталуния гарантира обратното на това, което понастоящем се предлага от Испания, вратите на Европа ще бъдат широко отворени за нея.

Как каталунците стигнаха до тази точка? Лесно е да се даде отговор сега, когато международната преса открива териториалните аспекти на испанския разрушителен икономически регионален модел, който PP (Народната партия) и PSOE (Социалработническата партия на Испания) налагаха през последните приблизително 30 години (те изобретиха 17-те автономни общности). Сега се разкрива, че този испански модел има абсолютно радиална, централистка система на инфраструктури и маниякална монополизация на всички сфери на властта (събиране на данъци, летища, пристанища, съдебна система и т.н.), властови инструменти, които във федерални системи са разделени между централното правителство и регионалните власти. Ако прибавим към това и протичащата в момента постоянна неефикасност на мързеливата испанска държава, безчувствена към промените на глобализацията (забавени плащания от централното правителство; двойствен, неефикасен пазар на труда; несигурен законов статус на международните инвестиции; мудна съдебна система; маниякална бюрокрация, принудителна свръхрегулация; произволни и конфискационни инспекции; катастрофална енергийна политика – нескопосните електрически тарифи, например), каталонският отговор на европейския въпрос е

очевиден. И ако прибавим към това забраната да се говори на каталунски в Европейския парламент, в сила и до днес; и невалидната за цялата държава коофициалност на каталунския език, контрастираща с положението във Финландия, Белгия или Швейцария, нарастващите католонски искания за притежаване на собствена държава стават все по-разбираеми.

2. Някоя територия, принадлежаща на държава-членка на ЕС, не се е отделяла досега, и следователно, няма прецедент, който може да служи за модел. Сега фактът, че ЕС и Европейската комисия се приготвят за тази евентуална възможност, е открита тайна, при положение че шотландският референдум през 2014 г. е на хоризонта, вероятно през октомври. Ако това се случи, ние ще трябва да пристъпим към вътрешно разширяване на ЕС. Шотландия ще поиска автоматично заменяне на всички действащи договори, по които тя е страна благодарение на Великобритания, без да разглежда други въпроси, като например дали да се или да не се присъедини към еврото.

Във всеки случай ще бъде в интерес на ЕС, ЕЦБ и всички други европейски организации, процесът на вътрешно разширяване да се извърши колкото е възможно по-бързо, за да се намалят до минимум несигурностите и разходите, които такъв значителен институционален процес като създаването на нова държава ще генерира. Ако е налице ясна политическа воля, прецедентът на бързото обединение на Германия е това, на което трябва да се позоваваме. Това събитие също не беше предвидено в някой договор, но в онзи повратен момент свободата и демокрацията създадоха законови документи. Европа и Европейският съюз все още са къща, в която стойностите на свобода и демокрация са фундаментални и надделяват над всякакви законови документи, които понастоящем са в сила.

Във Великобритания не е необходима конституция на шотландците, за да имат свободата да решават своето собствено бъдеще, ако те решат така. В Испания конституцията от 1978 г. се интерпретира по фундаменталистки, радикален, неподлежащ на възражение маниер и се използва срещу нарастващите желаниа за свобода на увеличаващ се брой каталунци.

3. Миналия октомври британският парламент публикува в своя уебсайт доклад относно каква би могла да бъде Шотландия в ЕС след една хипотетична победа на положителния вот в референдума през 2014 г. Докладът беше написан от многоуважаемия оксфордски професор Греъм Ейвъри, почетен генерален директор на Европейската комисия.

По отношение на това как шотландската държава ще бъде интегрирана в ЕС Ейвъри каза, че ако шотландците са били членове на ЕС в течение на четиридесет години и искат да продължават да е така, ще бъде трудно да ги накарат да напуснат и отново да влязат. "Шотландия не е Турция", каза той, и шотландците не могат да бъдат третирани така, сякаш са граждани на страна, която никога не е била членка на ЕС, както е в случая на турците. Греъм Ейвъри каза, че най-логичното решение ще бъде да се предложи на Шотландия "ускорена процедура", както за редовните пътници има бързо преминаване през проверките на летищата.

Тази опция беше първоначално защитавана от самия испански комисар Хоакин Алмуния, който през октомври 2012 г. каза в Барселона, че не е ясно как европейски граждани с придобити права (и валута, както в случая на каталунците) могат толкова лесно да бъдат лишени от тях, от днес за утре, в случай на отделяне на територия на държава, която вече е член на ЕС.

В средата на кампанията срещу всеки случай на хипотетична независимост, подета от НП и СРПИ и всяваща страх и заплахи, неспособни да предложат нещо позитивно на каталунците (като кампанията, която англичаните предлагат на шотландците, "по-добре е заедно"), на 3 ноември *The Economist* публикува една много интересна статия. В най-влиятелното в света икономическо седмично списание е казано, че "Испания, която е изключително зависима от ЕС по отношение на спасявания и интервенции, не може да наложи вето върху включването на независима Шотландия в ЕС". Мнението открито противоречи на повтаряните изявления на испанския министър на външните работи, Гарсия-Маргальо, че всяка нова страна "ще трябва да чака на опашка" зад сегашните кандидати.

4. На 16 май 2012 г. Дейвид Гарднър написа във Financial Times статия, озаглавена "Испания:

Предоставянето на право на самоуправление може да бъде част от решението", в която подкрепя прилагането на баското икономическо споразумение в Каталуния като едно от възможните решения на сегашната испанска криза (икономическа и институционална), предоставяйки мотиви за икономическа ефективност и по-добро управление на събирането на данъци. Страните в Европа, които преживяха бързо икономическо възстановяване от края на 2009 до средата на 2011 г. благодарение на брилянтното възстановяване на индустриалния износ и предшествашо възвръщане на банковия кредитен поток към бизнеса и домакинствата, бяха малките централноевропейски, скандинавски и балтийски държави.

Средните и по-големите държави от южната част на Европа (известни като PIGS¹, Франция и Обединеното кралство), за разлика от предните, са тези, които показаха по-слабо възстановяване и по-голяма цикличност, или прекараха последните пет години в свободно падане, както е Испания в случая. Германия е изключението, което доказва правилото: въпреки че тя е най-голямата страна в Европейския съюз, по население и БВП, нейният успех се приписва на правилния фискален федерализъм, наложен от Съюзниците след Втората световна война, вдъхновен от използваната в Съединените щати федерална система. Фактически Германия работи добре благодарение на факта, че действа като 17 независими Дании. Нейните 17 *länder*, или федерални провинции, имат данъчна агенция, която събира всички големи данъци, и със събраните средства уреждат изравнителни трансфери между регионите и така ограничават трансферите до Берлин. (В Германия трансферите са де факто ограничени до 3-4% от регионалния БВП във федералните провинции, които са нетни приносители². Не е възможно след преразпределението една провинция-нетен приносител да има доход на глава от населението, по-нисък от този на провинция-нетен получател.) Този истински фискален федерализъм, много подобен на този в трите баски региона и в Навара, не уврежда единството на пазара заради този истински федерален факт: реалният федерализъм, съгласно академичната дефиниция, е този, при който регионите събират основните данъци, а не само ги изразходват, както е в Испания.

По същия начин 17-те немски *länder* имат суверенната власт да осигуряват и управляват своята инфраструктура, като например възможността да решават дали да строят летища или да дават на концесия самолетни писти, ръководени от специфични икономически интереси (финансови, експортни, туристически) на всяка провинция или *land*. Чух д-р Рудигер Грюбе, президентът на най-голямата немска (и европейска) железопътна компания Deutsche Bahn, да обяснява как всяка година трябва да предоговаря 17 споразумения за регионален мениджмънт, докато се конкурира с 300 влакови оператора в Германия.

"Икономическа интеграция и политическа дезинтеграция" е ключова статия, публикувана през 2000 г. в *American Economic Review* от професорите на Масачузетски технологичен институт Алесина и Сполаоре, които разшириха своята статия във вече класическата книга *The Size of Nations* от 2003 г. Колкото по-отворен и взаимозависим става светът, толкова повече нарастват стимулите за малки страни да изберат създаването на свои собствени ефикасни, по-хомогенни и по-управляеми държави, заради ефикасния мениджмънт на нуждите на техните жители (по-лесно е да се постигне широк консенсус, там има повече гъвкавост на продуктовите пазари...). В този решителен момент Каталуния внимателно преоценява неуспелия мадридски централизъм. Фактически всичко, което работи в момента в Каталуния, е свързано с Европа на малки, продуктивни държави, а това, което не работи, е все още обвързано с константния упадъчен централизъм.

5. Мултинационални компании и независимост: Големият каталунски икономист Микел Пуч в една много интересна серия от статии в ежедневника *Ara* твърди, че "дебатът относно независимостта на Каталуния е повече сантиментален, отколкото рационален". Четирите хиляди мултинационални компании в Каталуния днес много добре знаят, че ако те бяха в нормална страна (със средиземноморски железопътен коридор, местен ефикасен мениджмънт на пристанищата, летищата и влаковете, навременно плащане на сметки, ефикасни трудови и енергийни пазари, законова стабилност на инвести-

1 Абревиатурата се образува от първите букви на английски на страните Португалия, Италия, Ирландия, Гърция и Испания – бел. ред.

2 Внасят в общия бюджет повече, отколкото получават от него – бел. ред.

ции и т.н.), техните продажби и печалби щяха да се увеличат многократно. Тези 4000 компании, в деня след като каталунският парламент гласува в полза на независима държава, ще продължат да изпращат своите камиони, кораби и влакове, все едно че нищо не се е случило. "На този етап няма нищо рационално, за което да се спори", заключава Микел Пуч.

Според Брюксел е важно да се отбележи, че мадридските заплахи за изключване от еврозоната и от ЕС, в случай че Каталуния едностранно обяви своята независимост, не са особено основателни. Ако има страна, която рискува да бъде принудена да излезе от еврозоната, това е централистката, "якобинска" и неефикасна Испания, която не е способна да се отърси от своя вековен изолационизъм и да се адаптира към един отворен и глобализиран свят, като този, в който живеем през 21-и век. Ако Каталуния бъде изхвърлена от еврозоната, 4000 мултинационални компании в Каталуния ще загърбят личния си интерес и може даже да са в състояние да повлияят за бързо вътрешно разширяване, каквото вече се обмисля и проучва от ЕС, в случай че Шотландия в крайна сметка гласува в полза на своята независимост.

Любопитното е, че страната, която заплашва с вето и изключване от ЕС, е Испания – страна, чиято пагубна икономика и неспособността да се реформира чрез подражание на добри европейски практики поставя на риск не само общата валута, но даже целия европейски проект. Трябва да помним, че самият ЕС (зародиш на политически съюз, който все още няма фискална мощ, банково единство и достатъчно легитимност на демокрацията) е европейското икономическо пространство, в което хора, продукти и капитал могат свободно да се придвижват. Норвегия и Швейцария не са част от ЕС, но те настояват за достъп до тази свободна циркулация, защото то е най-успешното изобретение на Европа през последните 60 години. И те са двете най-проспериращи страни в света, съгласно много икономически и социални показатели.

Следователно английското движение за напускане на ЕС (но не и европейското икономическо пространство, което те наричат вътрешен пазар) може да показва, че те предвиждат пропадането на процеса, в който ЕС се намира на този исторически кръстопът: или повече съюзи (фискални, банкови, политически...), или ренационализация. Това, което със сигурност няма бъдеще, е съюзът на най-ефикасния трудов пазар в света (Дания) с най-неефикасния трудов пазар в света (Испания). Икономическото раздалечаване е гарантирано.

Както един от английските губернатори на Менорка е казал през 18-и век, "Кастилците са arrogantни, нетолерантни, и което е най-лошо, те нямат нито една добра идея." Щеше да е добре, ако това мнение не беше вярно, и ако ние, каталунците, можехме да гласуваме свободно и без заплахи, за това, което смятаме, че е най-доброто. Днес Европа все още е място, в което свободата и демокрацията са стълбовете и фундаменталните стойности на политическо действие, както демонстрира Дейвид Камерън, давайки на шотландците референдум, който той не иска, но шотландците желаят. Защото Даниел Кон-Бендит, член на ЕП и противник на национализма, каза: "Ако процесът е прозрачен, мирен, демократичен и получи болшинство, ЕС в крайна сметка ще приеме една независима Каталуния."

Запазете спокойствие и говорете на каталунски

Жузеп Мария Ганиет

Има научна степен по Компютърно инженерство в Автономния университет на Барселона, специализирал Изкуствен интелект. Ганиет е работил в Human Computer Interaction; конструирани, преподаване и комуникации в IBM, Deutsche Bank и Gotomedia. Той е създал също няколко стартапа за онлайн комуникации и уебдизайн, както и един, фокусиран върху археология. Той е сред пионерите през 1998 г. като автор на блог, в който разказва за приключенията на средновековен рицар в Съединените щати (на старокаталунски език). Понастоящем е директор на студиото за дизайн Mortensen.co, част е от стартап, преподава в Universitat Pompeu Fabra, сътрудничи на радио RAC1 и работи върху книга. Той пише в Ganyet.com и говори б езика.

"Ние не наследяваме езика от нашите предшественици, ние го заемаме от нашите деца."

Свободна адаптация на местна американска поговорка

Един туйт от 2012 г.

На 4 декември 2012 г., пътувайки с влак за работа, слушах радио и следях своя Туитър поток, както съм свикнал да правя. Темата на деня беше законопроектът за образователната реформа, с който испанският образователен министър се опитваше да превърне сегашната каталунска училищна система в такава, в която децата да са разделени според езика – каталунски или испански – според предпочитанията на родителите си.

Докато гостите на радиото критикуваха и дебатираха темата с по-малко или повече страст, моят Туитър поток започна да клокачи от смес от възмутени, забавни и груби туйтове.

И докато четях многобройните и гневни реакции в Туитър, фразата "Запази спокойствие и продължи нататък" влезе в главата ми. Аз я преобразувах в "Запази спокойствие и говори на каталунски" ("Keep calm and speak Catalan" на английски) и я пуснах в Туитър. Това беше декларация на принципи, примесена с ирония, история и бъдеще, и която можеше да се изтълкува като: ние ще продължим да правим това, което правим, все едно че нищо не се е случило.

Един туйт от 1939 г.

Трябва да призная, че въпреки че бях чел за оригинала на "Запази спокойствие и продължавай нататък", и въпреки че бях виждал оригиналната версия (и много от хиляда и едната адаптации, направени след това, някои по-успешни от останалите), не знаех оригиналния контекст, историята или мистиката зад лозунга. Затова направих малко проучване, преди да направя собствен плакат.

Оказа се, че оригиналният плакат е бил третият от поредица от три, които имали за цел да повдигнат духа в Обединеното кралство в началото на Втората световна война. През 1939 г. британският министър на информацията отпечата 2,5 милиона плаката, гласящи "Запази спокойствие и продължавай нататък", които да бъдат под ръка в случай на инвазия във Великобритания. Идеята била да се окуражат хората да продължават своя нормален ежедневен живот така, като че ли нищо не се е слу-

чило. И тъй като въобще нямало инвазия, плакатите никога не били разпространявани, а вместо това копията били унищожени.

Никой не за знаеше нищо за този лозунг до 2000 г., когато две копия се появиха в кутия в една антикварна книжарница в Нортъмбърланд в Северна Англия. Повторната поява на плаката беше като избърсване на прахта от забравено парче на британската история. Това отприщи буен поток от медийно отразяване, последван от неизбежната комерсиална експлоатация. Плакатът бързо се превърна в световна икона.

Строгийт дизайн на плаката, доверието, излъчвано от короната на крал Джордж VI, ясното, подтикващо послание на призива за действие, написано със семпла типография, и фактът, че дизайнерът е неизвестен (забравен от всички държавен служител) – всичко това придава една специална мистика.

Послание, което е призив за действие, каквото всеки може да направи сам, от потребител (Великобритания), който има значителна обществена репутация, разпространено публичното пространство (timeline) и влиза в 140-те знака? Това си е туйт, както и да го погледнем.

Вирусен

Скоро след като публикувах туйта, все още във влака, разбрах, че посланието "Запази спокойствие и говори на каталунски" е поело своя път на всички онези послания, които стават вирусни: в Туйтър и социалните медии, в блогове, онлайн издания, радио, телевизия, печатни издания, отново и отново.

Плакатът "Запази спокойствие и говори на каталунски" се появява в уебсайтове в Япония и Франция, в протестни движения в Съединените щати, в уебсайтове, подкрепящи каталунската култура и независимост, като аватари на хиляди ползватели във Фейсбук и Туйтър, и в своя връх достигна почти един милион резултата в Гугъл (все още близо 800 000, докато пиша тази статия).

Но почти по същото време, когато туйтът се разпространяваше по интернет, той започна да се появява и в реалния свят, понякога на доста необичайни места, например на плаката на Moritz, производител на каталунска бира; върху тениски, плакати, магнити за хладилници, значки, хавлиени кърпи, чаши, одеяла и даже върху модните маратонки Munich (каталунска марка, която се продава в целия свят). Дори имаше автобусна обиколка на цяла Каталуния, наречена "Запази спокойствие и говори на каталунски".

Да, туйтът стана наистина, наистина популярен, както във, така и извън интернет, до момента, в който седмица по-късно, на заседание на Испанския конгрес, по време на дебата по законопроекта за реформата на образованието, който сложи началото на туйта, двама депутати от каталунската парламентарна група ERC (Републиканската левица на Каталония) донесоха едно копие на плаката и го показаха на министъра на образованието от подиума. В същото заседание един каталунски депутат от свършено друга партия (социалдемократичната *Unió Democràtica*) завърши своята реч към министъра с категоричното: "Запази спокойствие и говори на каталунски".

Цялото преживяване беше като придобиване на магистърска степен по Комуникации в социални мрежи, политическа комуникация и маркетинг, всичко това в продължение само на една седмица.

Тези каталунци са луди

Но защо един туйт, който е просто още една адаптация на лозунга на британската съпротива – и който казва нещо толкова очевидно като това да говориш собствения си език, стана толкова популярен? Щеше ли да има същото въздействие, ако вместо "говори на каталунски" бяхме написали "говори на френски", "на испански", "на италиански" или "на английски"? Уверявам ви, че нямаше да има.

Туйтът работеше само защото засягаше потъпкан език, който се бореше за признание, както в собствената си социална и географска среда, така и в глобалното село, в което живеем. Пропагандата

на говоренето на език, който е вече напълно реабилитиран и има престижа и статута на глобален инструмент за комуникация, започва да звучи крайно авторитарно, даже колониално. В неотдавнашната история има примери като "Soyez propre, parlez Français" [Бъдете чисти, говорете на френски], френската кампания за омаловажаване на другите "регионални" езици във Франция. И "Hable en cristiano" [Говорете на християнски] е усилие на Испания да постави испанския над останалите говорими в държавата езици.

В Съединените щати, Великобритания или Италия такова послание вероятно би било критикувано. В Квебек, Шотландия, Ирландия и Фландрия това нямаше да е така.

Следователно моят твит е намерил плодородна почва и съпричастна публика, съзнаваща, че нейният език и култура съществуват в постоянно социално-политическо аварийно състояние, което превръща нещо толкова нормално за всяка друга част на света като говоренето, ученето и изразяването на езика на собствената си страна в нещо, което се нуждае от постоянна обосновка. Но това не е новост.

Един разказ

Роден съм през 1965 г. в семейство, говорещо каталунски. Прекарах цялото си детство в малък град, наречен Тарега, с около 10 000 жители, намиращ се във вътрешността на Каталуния, където почти всеки говореше каталунски. В моя клас, състоящ се от 40 деца, имаше само едно дете, което говореше испански и всички се обръщаха към него на испански. Вкъщи, с приятелите си, когато играехме навън, говорехме каталунски, но нашите филми, телевизия и комикси бяха на испански. В междучасието нещата бяха по-сложни: игрите и спортуването бяха на каталунски, но когато играехме роли – например на Зоро или Батман – говорехме испански, точно както те бяха показвани във филмите или по телевизията.

В училището беше даже още по-комично. Всички наши учебници и училищни материали бяха на испански, но младите учители от града и близките населени места провеждаха занятията на каталунски, без дори да се замислят (по математика, история и даже испански език). По-старите учители, въпреки че също бяха каталунци, преминаваха на испански по навик, в началото на урока, и се връщаха обратно към каталунски в края на урока.

Отлично си спомням езиковия учебник за втори клас, в който беше показана картата на Испания с испанския език и неговите три "диалекта": каталунски, баски и галисийски!

Малко по малко, с пристигането на демокрацията в Испания през 1975 г. каталунският език намери своето естествено място в училищата; моите уроци бяха изнасяни или на каталунски, или на испански, в съответствие с предпочитанията на всеки учител. Но сега поне имахме уроци по каталунски език, в който ние научихме, че има диалекти на класически латински, като испанския, галисийския и португалския, и диалекти на съвременния латински, като каталунския, френския или италианския.

В средното училище изучавах други предмети, включително френски, каталунски и испански език, и накрая положих същите кандидат-студентски изпити като всички студенти в останалата част на испанската държава, а отделно и тест по каталунски език и литература. И ги издържах без никакъв проблем. Така с момче от испаноговорящ регион на Испания, да кажем Севиля, имахме еднакви възможности да влезем в университет. Единствената разлика беше, че аз знаех един език повече.

Влязох в колеж през 1983 г. и отново езикът за всеки учебен час зависеше от предпочитанието на професора. На каталунски учех алгебра, теория на вероятностите и статистика, теория на компютъра, теория на графите и комбинаторика, и повечето предмети, свързани с компютърните науки. Библиографията обаче беше на английски, и докато учех материала, усвоих почти неусетно и този нов език.

През същата 1983 г. правителството на Каталуния – с изключителната си юрисдикция върху образователните въпроси – реши, че всички каталунски деца ще бъдат обучавани на каталунски, без значение от своя майчин език, за да не бъдат разделяни по майчин език или произход. Законът за линг-

вистично нормиране, чийто фундаментален стълб беше езиковото интегриране, беше приет. Студентите са потопени в езиковата среда на каталунския, който се използва за преподаване, а също така учат испански, трети език като английски, и евентуално дори четвърти.

Този модел гарантираше, че всички каталунски ученици, независимо от своя майчин език при завършване на средното си образование имат същото ниво на каталунски като на испанския, и че нивото на испанския език на каталунските ученици е сравнимо с това на останалите ученици в испаноговорящите райони на държавата. Каталунският езиков модел беше признат от Европейския съюз заради неговия успех в областта на преподаване в многоезични общности.

Проблем? Какъв проблем?

Ако реалната, измерима ситуация е такава, че всички каталунски ученици, независимо от своя майчин език, са еднакво добри по испански като всички други – и в допълнение знаят каталунски – къде тогава е езиковият проблем? Защо трябва да променяме модел, който е работил отлично в продължение на 30 години и е признат от европейската образователна общност?

Вярвам, че когато Граучо Маркс казал: "Политиката е изкуство да търсиш проблеми, да ги намиращ навсякъде, да ги диагностицираш неправилно и да прилагаш грешно лечение", той е мислил за Испания.

Испанската държава, съзнавайки силното чувство за идентичност, което езикът поражда у хората, винаги е гледала на некастилските езици и култури като на историческа аномалия, вместо да ги приеме като общо културно наследство, което следва да бъде запазено и защитено.

Хвърлете поглед върху само този пример (един от многото), извадка от "Тайни инструкции", която представителят на Съвета на Кастилия, дон Хосе Родриго Вилялпандо, написал на магистратите в Каталуния през далечния 29 януари 1716 г.:

"... но тъй като всяка нация чувства собствения си език като дар от Природата, това прави трудно завладяването им и ще ви е нужно известно време да го направите, особено когато хората, както в случая – каталунците, са упорити, арогантни и влюбени в своята страна, затова е добре внимателно да се помисли и да се дават скрити инструкции и съвет, така че целта да се постигне незабелязано..."

Обаче тази склонност към централизация винаги се е сблъсквала с непоколебимата каталунска опозиция, особено през последните няколко години. Сепаратистките настроения в Каталуния са нараснали и според последните допитвания получават 57% подкрепа (21 януари 2013 г.). На 11 септември 2012 г., на Националния ден на Каталуния, 1,5 милиона души (от общо население 7 милиона) демонстрираха в полза на независимостта на Каталуния и тя да бъде следващата държава в Европа.

Тази демонстрация имаше отзвук както в Испания, така и в Каталуния. Как можаха толкова много хора да излязат внезапно, когато в други години демонстрациите събираха едва 60 000 участници? Откъде дойде това движение?

Испанският министър на образованието беше убеден, че знаеше: 30-годишното облъчване на каталунските деца – с "изопадени" факти от историята, пълна с "фалшиви" митове за славното минало на Каталуния беше започнало да дава плодове и беше време на това да се сложи край. За да подсили посланието си пред Долната камара на испанския парламент, той заяви своето и на правителството намерение да "испанизира" каталунските ученици.

Проектозаконът за реформа на испанския министър на образованието се върти около предполагаемото право на родителите да избират езика, на който техните деца да бъдат обучавани. Според министъра законът трябва да позволява на испаноговорящите родители в Каталуния да избират испанския като език на обучение на своето дете, и то да учи каталунски като чужд език.

Могат ли предпочитанията на родителите да отхвърлят критериите на педагози, учители и инсти-

туции относно какво следва да се преподава и какво техните деца ще научат? В Испания изглежда, че могат.

Въпреки че бях тотално несъгласен със забележителния начин на мислене на министъра и неговата оценка на ситуацията, аз не можех да бъда по-съгласен с неговия анализ. Маклуън беше казал, че посланието зависи от средата, и преподаването на един или друг език, фокусирането върху една или друга територия и приписването на по-голямо значение на един или друг исторически епизод променя нашата представа за реалността. Испанската история, за която министърът толкова много се тревожи, не изглежда еднаква, когато се обяснява на каталунски, английски или испански, и не е същата, когато се разказва в Каталуния, Латинска Америка или Португалия.

Министърът умишлено забравя, че единствена и обективна "история" не съществува, съществуват само пристрастни истории, написани от победителите. И даже те са зависими от начина, по който се прочитат и интерпретират с времето. И няма министърът не си спомня времената, когато каталунският беше "диалект" на испанския в тези учебници?

Докато лъвовете нямат свои истории, разказите за лова винаги ще прославят ловеца, уверявам ви.

Бъдещето

Много медии интерпретираха "Запази спокойствие и говори на каталунски" като реакция срещу отношението на испанското правителство към каталунската образователна система. И това е така, но има и друго. Който мисли, че моят туит и реакцията след него е просто колективно противодействие на закона на испанския министър – един от дългата поредица подобни инициативи – наистина греши.

Успехът на това послание стана възможен само защото то отекна в хиляди симпатизиращи каталунци, които, ретуитвайки го, обличайки тениски или обули маратонки, направиха посланието свое и го предадоха нататък, осъзнали нуждата да реагират ясно, интелигентно и категорично на постоянно повтарящото се желание за превъзходство на испанския над каталунския език. За съжаление успехът на моите туитове е доказателство, че такова желание съществува.

На моите родители, които говорят каталунски, никога не им е било позволено да се учат да пишат на каталунски в училище, и любовните писма, които си разменяли, трябвало да бъдат написани на език, който не е техен. Представете си изпращане на пощенска картичка на любимо същество на езика на ваша съседна страна и бързо ще разберете колко е абсурдно това. За щастие моят син ще учи езика на своите баба и дядо в нормални условия, в държавно училище, в собствената ни страна.

Надявам се, че много скоро лозунгът "Запази спокойствие и говори на каталунски" въобще няма да се използва.

Уилсън, Обама, Каталуния и Фигерас

Енрик Пужол Казадемон

Доктор по история от Автономния университет на Барселона. Пужол е автор, съавтор и мениджър на няколко книги, последната от които е Història i reconstrucció nacional (История и национално преустройство)(2003). Между другите си проекти той е работил по музеологични и музеографични проекти на Музея на изгнанието на La Jonquera (2002–2007) с Жауме Сантало. Бил е координатор на Зоната за история и съвременна мисъл на президентската администрация на каталунското правителство (2005–2007 г.). Понастоящем е професор в Автономния университет на Барселона и е член на Управителния съвет на Демократичния мемориал на правителството на Каталуния.

Взаимоотношенията между Съединените щати и Каталуния от близкото съвремие личат по цялата карта. Имало е мрачни моменти с напрежение, но и чудесни, вдъхновяващи моменти на голямо доверие и надежда. Някой не много далечен ден ще е нужно да се напише подробен отчет за взаимоотношенията между нашите два народа, който, въпреки връзките, които поддържахме, ще претендира за много по-голяма яснота от досегашната. Тук и сега обаче аз ще се огранича да отбележа само два напълно противоположни епизода: две крайности.

Ще започнем със събитие, което би могло да бъде включено в това, което наричаме "тъмни времена", конфликтът, мотивиран от колониалната война между Куба и испанската държава в края на 19-и век. В този случай Съединените щати подкрепиха независимостта на Куба, докато Каталуния безусловно подкрепи испанското правителство (защото в действителност Куба функционираше като каталунска колония). Следователно имаше абсолютен конфликт на интереси, който остави своя отпечатък върху каталунската психика от онова време. Само няколко години по-късно обаче нещата се промениха радикално.

В края на 19-и век испанската държава изгуби Куба и Филипините, което имаше огромен, макар и индиректен ефект върху каталунското общество, защото то внезапно осъзна неспособността на държавата да посрещне големите предизвикателства на новия 20-и век и да закриля Каталуния, на което тя разчиташе. Приблизително по същото време се зароди съвременното каталунско движение, надяващо се да постигне признание на някакъв вид самоуправление, което би служило като начин да бъдат изградени като минимум базови държавни структури. Основното намерение беше да се осигури неговата приемственост като национална общност със собствен език и култура, която искаше да бъде част от една от утвърдените общности (в материален и духовен смисъл) на Европа по онова време.

Борбата с испанското правителство за тази цел беше изнурителна, но тя донесе осезаеми плодове малко преди Първата световна война. И тук стигаме до втория момент, по-голям и по-ярък, във взаимоотношенията между двете страни. През 1914 г. ние успяхме да установим първото каталунско самоуправление след 1714 г., което беше наречено *Mancomunitat de Catalonia*. Това беше огромно, макар и символично събитие, доколкото действителната му политическа юрисдикция беше много ограничена. Точно заради тези ограничения исканията за повече значима власт не утихваха. И произтичащото от това голямо национално вълнение съвпадна с първия въоръжен световен конфликт на 20-и век, по време на който Испания запази неутралитет.

Каталуния имаше искания към Мадрид да разреши статут – един вид конституция – която да признае съществуващото самоуправление и която би разширила неговата юрисдикция. Но тези основни искания на мнозинството от каталунците бяха пренебрегнати от испанското правителство, с което

само направиха по-грьмогласни гласовете, настояващи за независимост на Каталуния.

В края на войната групите, които защитаваха правото на самоопределение на Каталуния, изживяха моменти на големи надежди, точно благодарение на международните позиции, защитавани от президента на Съединените щати, Удроу Уилсън (1856–1924). Всеобщата травма, отприщана от тази война, беше толкова голяма, че в целия свят витаеше много силно чувство за невъзможността таква разрушително събитие като война в световни размери да се случи отново. Напълно осъзнаващ ситуацията, президентът Уилсън предложи програма от 14 основни точки, предназначени да направят невъзможно Европа и останалата част на света да започнат отново война. Една от тези 14 точки имаше специален отзвук в Каталуния, понеже предлагаше признаването на правото на народите на самоопределение.

Различни каталунски групи, както с леви, така и с десни убеждения, видяха в становищата на американския лидер узаконяване на техните стремежи за постигане на пълен суверенитет на нашата страна. Но ентузиазмът се пречупи напълно. Даже днес, почти 100 години след събитието, в различни места из страната има материални спомени за голямата надежда, съществувала тогава. Едно от тези физически напомняния може да се намери в моя роден град, Фигерас. Това е малък град с едва 50 000 жители, само на няколко километра от границата с френската република, станал световноизвестен като родно място на художника Салвадор Дали и с музея, посветен на неговото творчество.

По времето на декларацията на Уилсън известно време градът е бил управляван от леви републиканци, горещи привърженици на каталунското самоопределение. Възхищението, което декларацията на Уилсън събужда във Фигерас, е толкова силно, че градът решава да наеме престижния скулптор Фредерик Марес, за да построи паметник, посветен на американския президент. Скулптурата, която съществува и до днес, е много елегантен бюст в стил 19-и век, и представлява жена, облечена в класическа туника и фригийска шапка, която държи в лявата си ръка факел. Символичното загатване на Каталунската република е твърде ясно. До фигурата стои надпис: "Народите не трябва да бъдат опитомявани, нито да бъдат управлявани, освен с тяхно съгласие". През 1918 г. скулптурата бива поставена на една от най-централните улици в града, която от този момент бива наречена Президент Уилсън авеню.

По време на военната диктатура на генерал Франсиско Франко (1939–1975) посланието на паметника било интерпретирано от тоталитарния режим като безусловно подривно и скулптурата била свалена. За щастие не била разрушена, а оставена дълги години в общински склад. След края на диктаторския режим, през втората половина на 70-те, скулптурата била върната на предишното си обществено място. И чак през 2004 г. заема сегашната си позиция, на оживена улица, непосредствено до някои общински сгради.

За жалост Уилсън не получава особена подкрепа за проектите си за световен мир. Нова международна война, дори по-разрушителна от предишната, избухва само няколко години по-късно. Каталуния също не успява да види признати своите национални стремежи и бива принудена да изживее следващите 40 години в условия на военна диктатура, по време на която не само че ѝ е бил отказан всякакъв вид самоуправление, но каталунският език и култура били систематично преследвани.

Неотдавна, на 25 септември 2012 г., президентът Барак Обама направи изявление за правото на самоопределение: "Ние смятаме, че свободата и самоопределението не принадлежат само на една култура... те са универсални ценности". Би било чудесно ако бъде направен опит да се материализира и признае политически това право и на каталунците. Ако това стане, сигурен съм, че ентузиазмът от началото на миналия век ще изглежда малък в сравнение с реакцията, каквато такава декларация би получила днес. Без съмнение ние сме в най-високата и най-обнадеждаващата точка на взаимоотношенията между двете нации. Може би, ако някой можеше да обясни на г-н Обама този малък епизод от нашата споделена история, той би се решил на такава стъпка. Нашето доверие и нашата надежда като народ са в неговите ръце.

Новини от Каталуния

Жузеп М. Муньос

Историк и редактор. Доктор по съвременна история към Барселонския университет. Муньос е авторът на Jaume Vicens i Vives (1910–1960): una biografia intellectual („Жауме Висенс и Вивес: Една интелектуална биография“)(1997). Заемал е различни професионални позиции и от 2000 г. е редактор на месечното културно списание L’Avenç и свързаната с него малка издателска къща, която публикува книги с тематика история и литература.

През 1954 г., точно по средата на диктаторския режим на генерал Франко, най-европейският испански историк по онова време, каталунецът Жауме Висенс и Вивес публикува книга, чиято съдба бе да се превърне в малко съкровище. Условията на строга цензура, в които тя беше написана, не позволяваха много неща да бъдат наричани с техните истински имена. Да започнем с това, че Висенс и Вивес първоначално озаглавява книгата „Ние, каталунците“, но бива задължен да го промени на по-безобидното „Новини от Каталуния“. Бяха изминали само 15 години от края на опустошителната гражданска война и каталунците, победени като народ, имаха нуждата да знаят „кои бяха те“, преди да погледнат към бъдещето.

През 1960 г. Висенс отново редактира своята малка книга. Добавя нови глави, продукт на еволюцията на своите собствени мисловни процеси. В частност се фокусира върху исторически установените взаимоотношения, които каталунците са имали със структурите на властта. Използвайки мита за Минотавъра, Висенс стига до заключението, че след като Каталуния е била интегрирана в испанската монархия, каталунците са изгубили навика да бъдат във властта, която те считат все повече за чужда. Висенс описва в своите книги еволюцията на Каталуния като две страни на една и съща монета: упадъкът през 15-и век с последващата загуба на визия за развитие, а след това икономическото възраждане, което е последвано и от ренесанс в политиката и културата.

По този начин 19-ият век в Каталуния – точно известен като *Renaixença* или ренесанс, през който Каталуния се превръща във "Фабриката на Испания" – се характеризира с определено желание на каталунците, които до този момент са били държани настрана, да се намесят в испанските дела. Каталуния искаше да моделира Испания по свое подобие, което, според Висенс, не беше нищо повече от друг начин тя да стане европейска. Каталунците искаха да модернизират и европеизират изостанала Испания, останала в ръцете на доминиращите кастилски класи, които социално и икономически имаха малко общо с индустриализацията, преживявана от Каталуния. Поради това в течение на години каталунските индустриалци и политици предлагаха различни начини, Испания да признае каталунската специфичност, като същевременно изгради ефикасна испанска държава. Това движение, възприело името *Политически каталунизъм*, винаги е имало за цел паралелното обновление на Испания.

Но Каталуния установява, че нейните предложения за обновяване много трудно ще бъдат приети. Кризата от 1898 г., в която Испания губи и последните остатъци от старата си колониална империя от другата страна на океана след унищожително поражение от Съединените щати, убеждава много каталунци в практическата невъзможност да се случи това "моделиране" или модернизиране. Вместо това Каталуния загърбва себе си. Висенс подчертава как двете големи обществени и политически движения в Каталуния от началото на 20-и век – буржоазния каталунизъм и работническия анархизъм, споделят общо недоверие към испанската държава и реалната възможност за нейно ефективно модернизиране.

Историята на 20-и век не беше много различна в някои отношения. Каталуния продължаваше да е един от икономическите двигатели на Испания (представляваща 16% от общото население на Испа-

ния, 20% от нейния БВП и 26% от износа). Продължава усилията за моделиране на Испания по неин модел и установяване на рамка за мирно съвместно съществуване, което започна с нейното признаване като езикова и културна реалност, както и обособена социална и политическа такава. В Испания на 20-и век не беше възможна демокрация без едновременното признаване на правото на каталунците на самоуправление, или пък диктатура без репресии и забрана на това право. Векът започва със скромни опити за самоуправление под формата на *Mancomunitat* на Каталуния през 1914 г., който беше свален през 1923 г. от диктатурата на генерал Примо де Ривера. Втората република беше родена през 1931 г. с изрично споразумение, което доведе до Автономния статут на каталунците, одобрен през 1932 г., не без резервите на испанските якобинци.

Дългата диктатура на генерал Франко, продължила до смъртта му през 1975 г., беше резултат от кървава гражданска война (1936–1939), започнала с военен държавен преврат. Гражданските сили, които започнаха и подкрепяха пуча станаха една от причините за този преврат с непреклонната си съпротива срещу статута на каталунците за самоуправление, който беше незабавно отменен. Един от резултатите на диктатурата беше драматичната забрана на публичното използване на каталунския език, опит, който в крайна сметка се провали, но успя да нанесе достатъчно вреди на каталунската култура. След диктатурата на Франко започна консенсусен процес, наричан "Демократичен преход", продукт на който беше испанската конституция от 1978 г., която, стана известна, може би с доза преувеличение, като "Конституция на каталунците", благодарение на отговорността, която някои леви и десни каталунски политици проявиха за изготвянето на нейния предварителен вариант.

Държавата на Автономните области, описана в Конституцията от 1978 г., предопределяше признаване на плурализма в испанската държава, но той остави и много неща без дефиниция и с много неясноти. Друг историк, французинът Пиер Вилар, остро я критикуваше, че била "по-скоро хитрост, отколкото постройка". Все пак постройката защитаваше 25 години, макар и несъвършено, с повече или по-малко постоянно напрежение, исканията на повечето каталунци. В началото на 21-и век, обаче, нейните ограничения се проявиха: Статутът за автономия, одобрен през 1979 г. в рамката на Испанската конституция, не беше достатъчен да противостои на желанието за "повторна централизация", което испанските демократични правителства избраха за основополагаща визия на новата испанска държава, след като Преходът беше завършил.

В частност операцията (започната от десните, с мълчаливото съгласие на левите) за поставяне на оста на новата държава в нейната столица Мадрид, беше трансформирана така, че Мадрид, освен като политическа столица, каквато е бил от столетия, да бъде и център на испанската финансова мощ. Това доведе до такава конструкция и радиален дизайн, при които всичко започва и завършва в центъра – "Големия Мадрид". Политическото недоверие към традиционните индустриални полюси на полуострова – Каталуния и Страната на баските – беше ясно изразено чрез този модел на "радиална Испания", който намери своето най-ярко отражение в градиозната мрежа от високоскоростни железопътни линии, които започнаха да се строят през годините на илюзорно изобилие (и за което един високопоставен американски държавник възкликна, "Ние не сме достатъчно богати, за да си позволим такова нещо!" Скоро щеше да стане ясно, че и испанците не са.).

Междувременно усещането, че приносът на Каталуния към испанската хазна не води до съответната възвръщаемост под формата на инфраструктурни инвестиции, расте с всеки изминал ден. Доколкото "радиална Испания" беше конструирана противно на икономическата логика, и само заради политически съображения, Испания омаловажи своя средиземноморски фланг, който, парадоксално, е там, където е разположена нейната експортна сила. По този начин, в името на вътрешно териториална солидарност, вагоните бяха модернизирани, но локомотивът отслабна. В резултат целият влак се движи много по-бавно, а единият от машинистите се ядосва, че му пестят от възгледите.

Изправени пред тази ситуация, мнозинството от каталунските политически сили се опитва да защити юрисдикцията на самоуправлението (или да обърне нещата, ако предпочитате) с реформа на Автономния статут, одобрен през 2006 г. Процесът изобилстваше от инциденти и завърши доста зле.

Народната партия (про-испанска дясна партия, която е малцинство в Каталуния) внесе новия статут в дискредитирания испански Конституционен съд, въпреки факта, че той беше одобрен както от каталунския, така и от испанския парламент, а също и от каталунските граждани с референдум. Решението на този съд, подложен на натиск от много страни, проточи процеса до 2010 г., и обезсили основите на каталунското самоуправление, и както изглежда, затвори пътя, който испанската конституция от 1978 г. беше отворила.

Понастоящем едно забележително голямо мнозинство каталунци защитават по улиците и чрез проучвания своето "право да решават". Провокирани директно от решението на съда и от испанското желание за рецентрализация на цялата икономическа и политическа власт. Последните проучвания показаха, че 57% от регистрираните гласоподаватели биха гласували веднага Каталуния да стане "нова държава в Европа".

Какво ни доведе до тази точка? Имайте предвид, че движението за независимост никога преди това не е получавало подкрепата на мнозинството в Каталуния, дори не и сред открито националистически сили. Мисля, че мога да го обобщя така: по същия начин, по който американските колонии въстанаха срещу властта на британците с лозунга "Никакво облагане с данъци без представителство", днес съществена част от каталунците, чиито мотиви са повече демократични, отколкото строго националистически, казват "не" на прекомерната фискална тежест и на очевидно недостатъчното признаване на техни политически права. Неспособността на испанската държава да се справи с каталунския въпрос като даде на каталунците политическото признание или финансовата задоволеност, която те изискват, е това, което принуждава много каталунци, макар и не всички, днес да казват "Довиждане, Испания!".

По деликатния въпрос за езика

Ж. С. Мажо

Лингвист, живеещ в Ню Йорк. Мажо е съосновател на Col-lectiu Emma (Мрежата Ема), група за мнения по каталунските проблеми, и главен редактор на уебсайта "Explaining Catalonia".

„Важността да се направи езика един и същ винаги е била признавана за нещо велико, и е признак на доминация или превъзходство на принцове или нации...”

Хосе Родриго Вилялпандо, старши служител в Съвета на Кастилия, 1716 г.

„Максималното решение ще бъде приложено с въвеждане на кастилския език, като за тази цел следва да се вземат най-пазените и тайни мерки, така че ефектът да бъде постигнат, без да бъде забелязано намерението.”

Из тайните инструкции, изпратени до правителствени служители, базирани в Каталуния, 1717 г.

„В наш интерес е да “испанизираме” каталунските деца.”

Хосе Игнасио Верт, испански министър на образованието, 2012 г.

* * *

Добре, какво тогава превръща един народ в нация? Не е расата или религията – поне не и за каталунците. Нито примамките на властта – държава, армия – чиито несъмнени ползи те загубиха преди много време. Правилното място за търсене на доказателството за уникалната идентичност на Каталуния е обширното поле на културата – комплексът от специфични за една общност споделени ценности и обичаи, общият начин, по който се вършат нещата, който е признат като такъв от живущите на определена територия и от онези, които за първи път се сблъскват с него.

Каталунците не се различават от другите общества по света, където културата има собствен език като характерно изразно средство. И като всяко друго общество по света, те виждат в своя език централен елемент на националния си характер. Това би трябвало да е достатъчно лесно за разбиране. И все пак, обичайната критика към каталунците е, че те придават прекалено голяма важност на своя език. Това е главно защото, въпреки нейното забележително минало като самоуправляваща се нация, въпреки че е запазила досега своята специфична култура и е възстановила със закъснение частица от своите институции, Каталуния не се счита за независима общност, а просто за част от нещо друго. Разбира се, ако каталунците се определят като подклас на общото испанско население, тяхното настояване да говорят различно от останалите може да се разглежда като аномалия. И отгоре на всичко, като нещо глупаво. Нямах ли да бъде по-добре, – с основание може да попита един прагматичен външен наблюдател, – ако бяха ограничили местния език до ползване в семейството или въобще напълно да се откажат от него, за да прегърнат ужасния език на съседите, който те и без друго знаят? Все пак кастилският е официален език в Испания, държавата, към която принадлежат повечето каталунци, и по закон от всички тях се изисква да го научат. Също така той е първи език на над 300 милиона души, повечето от тях в Латинска Америка, и приблизително на 35 милиона местни жители само в Испания. Каталун-

ският, използван от около 10 милиона души, наистина е малък в сравнение с него и има по-ограничено разпространение. Затова би било оправдано да се смята, че каталунците може би наистина прекаляват, вдигайки целия този шум за своя сравнително маловажен език.

Но спрете за секунда, за да помислите в какво отношение каталунците се държат различно от другите езикови общности в Европа. Дали шестте милиона финландци, които седят до 170 милиона рускоговорящи и продължават въпреки това да си бърбят на фински, очакват твърде много от своя език или очакванията им са точно колкото трябва? А какво да кажем за 5,5 милиона датчани, живеещи своя радостен живот и говорещи датски, след като са на един хвърлей разстояние от един от най-големите в Европа икономически гиганти, държава, в която живеят почти 82 милиона немскоговорящи? Какво поставя каталунците отделно от другите малки нации? Може би сте отгатнали: единствената разлика се състои от факта, че на финландците и датчаните, бидейки господари на собствените си страни, не им се налага да се конкурират със съседски език в тяхната територия. Но, нямаше ли финландците или датчаните да бъдат обсебени от своя език, ако бяха принуждавани да съжителстват с по-мощно общество, което дълго време е имало пълен политически контрол върху техните територии? И точно това е съдбата на каталунците: да бъдат погълнати от политическа структура, управлявана от друга национална група, която в миналото агресивно, насилствено и с всички средства е въвеждала своя език и обичаи във всяка земя, която някога е завладяла.

Случайните наблюдатели може да не са наясно какви сериозни усилия е вложила Испания, за да натрапи кастилския език на хора, които никога не са чувствали нужда от него. Факт е, че във всеки момент на историята и при всяко правителство са били издавани закони и наредби, целящи да прогонят езиците, различни от кастилския, от всички сфери на живота извън частната и семейна комуникация. Следователно присъствието на кастилския език в Каталуния по никакъв начин не може да се разглежда като естествен процес на заместване, при който по-слабият и предполагаемо по-неадекватният език постепенно отстъпва на по-силния и по-добре развит език, а следва да бъде разглеждано преди всичко като резултат на прилаганата от държавата стратегия за асимилиране.

От всичко това могат да бъдат направени два извода. Единият е испанският прочит и схващането, че имайки предвид политическата реалност и подчинения статус на Каталуния в Испания, каталунците следва да се откажат от своя език в полза на кастилския, който, под по-надменното име “испански”, беше обявен за задължителен за всички народи в обширната империя и сега се гордее с голям брой говорещи този език. При нормален ход на събитията и при очевидната асиметрия между двата съперника каталунският би следвало да е отпаднал, както много местни езици, които са изчезнали или едва се борят за живот като по-нисши алтернативи на испанския език в частта на Америка, която принудително се превърна в Латинска.

Другият, противоположен извод е, че каталунският език, заедно с културата, на която той е изразно средство, и обществото, на което той служи, трябва да е притежавал известна вътрешна стойност, след като е бил в състояние да издържи конкуренцията на такъв високопоставен противник. Особено ако се разглежда силата на натиск, приложена от другата страна. Действително, при почти невъзможните шансове и твърдата решителност на неговите неприятели, учудващо е, че каталунският въобще е успял да остане жив и, както изглежда, в доста добро здраве. Въпреки това, дори в нашето на вид спокойно време, все още не може да се гарантира безметежен живот на езика. Понастоящем може да няма открито преследване – през 2012 г. хората вече не получават публично шамари за това, че говорят на каталунски, както беше по правило през първите години след 1940 г., а до шестдесетте – небивал риск – но това не значи, че съществуването на каталунския език – всъщност на каталунската нация – е прието от официалния испански мироглед. Напротив, даже на малкия напредък, постигнат от каталунците на лингвистичния фронт, ще бъде оказвана съпротива като срещу още един пробив на доминиращата позиция, на която испанците се радват в Каталуния.

Испания никога не е била почтена спрямо каталунците, включително по отношение на техния език. Тя просто не може да действа по друг начин в толкова късен етап на играта. Всеки нов сезон до-

нася пресни примери на изтънчени и не толкова изтънчени атаки, внушаващи, че тя няма да изостави своята мания да подкопае езика с цел да унищожи нацията. Поради тази причина за каталунците работата по опазването на техния език, както днес, така и винаги, е била въпрос на оцеляване.

Съвършеното винаги и навсякъде ли е враг на доброто?

Едуард Хю

Независим макроикономист, специализиращ в теорията на растежа и продуктивността, с конкретен акцент върху икономическите въздействия на застаряващите населения и други демографски процеси като миграционни потоци. Най-известен е в международните среди със своите трудове за испанските икономически кризи и с участието си в латвийския дебат за девалвацията, Хю е също така експерт по Европейската независима дългова криза и член на Борда на директорите на банка Catalunya Caixa. Редовно пише в известен брой широко четени блокове, в т.ч. A Fistful of Euros, Roubini Global Economics Monitor и Demography Matters, а същевременно поддържа активна и динамична Фейсбук общност.

На фона на мрачния паралел със събитията, случили се някъде на север преди повече от 30 години, сега Каталуния заплашва да се отцепи от Испания. Правейки така, регионът сякаш излага на риск бъдещето на страната-домакин, заедно с това и перспективата на еврото и процеса на европейско обединение.

Паралелът, разбира се, е с движението за балтийска независимост и неговото въздействие върху злополучния опит на Михаил Горбачов по мирен начин да реформира разпадащия се Съветски съюз. По думите на Александър Яковлев, един от неговите най-близки сътрудници по това време, идеите на търсещите независимост бяха "без връзка с реалността", и всяко очакване, че балтийските републики биха могли да получат независим статут, какъвто те имаха преди анексирането им от съветите през 1940 г., беше "просто нереалистично." През февруари 1991 г. самият Горбачов все още характеризираше изборите в Литва, – описани от лидерите на страните просто като неангажиращо проучване на общественото мнение – като незаконни, и това само няколко дни преди те да бъдат фактически проведени.

Звучи познато, нали? Би трябвало да е така, тъй като същите аргументи се привеждат на друг полюс на Европа. Не само испанската администрация заема същото становище, че всякакви избори в Каталуния относно това, дали тя да се отдели или не от Испания, ще бъдат незаконни, нагласите на тези извън страната са обусловени не от същността на каталунския казус, но от страх какво може да се случи с Испания, ако Каталуния се отцепи.

Докато каталунците бяха заети взаимно да се убеждават, че една нова държава ще бъде икономически жизнеспособна, малцина извън страната се съмняваха в това. За пример, бившият главен икономист на МВФ Кенет Рогов неотдавна коментира, че Каталуния сама по себе си е един най-богатите региони в Европа. Това просто е заявяване на очевидното. Онова, което наистина тревожи външните наблюдатели, е зависимостта от това жизнеспособност на Испания и бъдещето на еврото. Ако Испания е твърде голяма, за да ѝ се позволи да пропадне, Каталуния е твърде малка, за да има неотменими права – изглежда, че на това се базира аргументът. Струва ми се, че поради тази причина каталунската кауза привлича малко симпатии извън границите на това, което често е наричано "Княжество".

Мнозина смятат, че Каталуния е егоистична – точно както навремето смятаха, че гражданите на балтийските страни бяха такива – за това, че поставят своите частни интереси (по-добро фискално разпределение, право на национален футболен отбор) над общите (икономическо възстановяване,

по-близка политическа връзка с Европа и т.н.). Но този начин на възприемане на нещата е поначало сбъркан, точно както беше в Естония, Латвия и Литва. Движението за каталунска независимост е преди всичко, и в своята сърцевина, демократично. Следователно това, което трябва да е от значение за външния свят, не е дали изборите ще се приемат за законни от централното правителство в Мадрид и дали каталунците имат добро основание. Ако каталунците гласуват мирно и демократично и със значително мнозинство в подкрепа на формирането на независима държава, тогава е ясно, че дните на региона да остане в границите на Кралство Испания са преброени. Освен ако каталунците бъдат задържани в тези граници чрез използване на сила, в който случай някои от фундаменталните принципи на Европейския договор ще бъдат поставени под въпрос. Следователно налице е фундаментална дилема за целия Европейски съюз покрай движението за каталунска независимост.

При тези обстоятелства външните наблюдатели следва да се фокусират върху това, какъв ще бъде резултатът от изборите. Това, което каталунците искат в момента, е "правото да решават", и в крайна сметка те са тези, които ще решат. Това е моята страна, както гласи поговорката, правилна или грешна.

Тук нищо не е непредотвратимо или неизбежно. Както в случая с излизането на гръцкото евро, отвъд целесъобразното няма предварителни юридически ограничения в границите на възможното. Най-важното за всички е окончателното решение да бъде почтено.

В тези контекстни послания, че новата страна, ако такава бъде създадена, ще трябва да кандидатства за членство в Европейския съюз, няма нищо повече от обикновен горещ въздух; точно както намеците на испанската администрация, че всяка подобна кандидатура ще бъде посрещната с вето от нейна страна, не са нищо повече от празна заплаха. Такова говорене не е в сферата на реалното или реалистичното. Това просто е опит да се промени резултатът на изборите, при това лош и неефективен опит. Ненапрасно президентът на Каталуния Мас описва писателите на речите на Partido Popular (Народната партия) като работещи на поточна линия за производство на сепаратисти.

Ако испанският държавен дълг вече е тръгнал по пътя на неустойчивостта, тогава колко още ще намалее устойчивостта на обслужване на дълга, ако внезапно БВП на страната спадне с 20%? Здравият разум диктува, че ще предстоят преговори, в които от Каталуния ще бъде поискано да поеме част от наследствения дълг. Но също така здравият разум подсказва, че на каталунската финансова система с нейните авоари от близо 500 милиарда евро (с други думи, тя е много по-голяма от гръцкия еквивалент) ще бъде разрешено да остане в Евросистемата. Алтернативите – и техните последици, доста отвъд европейските граници – са просто немислими.

Естествено, понякога немислимото се случва, особено когато мнозинството от ключовите играчи приеме, че това няма да стане. Понастоящем Каталуния е решила да проведе някакъв вид "консултации" или "проучване на общественото мнение" през 2014 г. Както в случая на Литва, резултатът може да не е обвързващ, но малцина ще се осланят на този единичен факт и ще приемат, че резултатът няма да бъде значителен и даже решителен за краткосрочното бъдеще на Европа.

Както казах, тук няма нищо неизбежно или предварително предсказано. Но избягването на предопределението включва изправяне с лице пред фактите, а не – както Генералният директор на МВФ Кристин Лагард неотдавна се изказа в гръцкия контекст, – ангажирайки се с пожелателно мислене. И фактите в този случай са, че диалогът между Каталуния и останалата част на Испания сега е провален. Каталунците са уморени от това, че не ги слушат, а останалата част на Испания е уморена от каталунците и техните постоянни искания за повече автономия. На единия полюс е "испанското отегчение", а на другия – "каталунското изтощение". Нещата вече са преминали отвъд точката, където можеше да бъде потърсено и намерено справедливо вътрешно решение между страните.

Повечето външни наблюдатели очакват централното правителство да направи някакъв вид предложение след каталунските избори, но да изтълкува резултата от тях като временен неуспех и поражение за президента Мас. Единственото "предложение", изпратено на Барселона, е това, което включва "испанизиране" на деца чрез реформата на каталунската образователна система, ход, който ефективно обедини каталунците зад тяхното ново правителство. Ето защо една решителна намеса на част от ев-

ропейските политически лидери е критично важна. Дали им харесва или не, сега нямат алтернатива и ще трябва да станат посредници в търсенето на приложими решения. В противен случай пренебрежението само ще доведе до резултат, какъвто всеки се старее да избегне.

Неслучайно балтийските страни видяха своя шанс точно в момента на максимална слабост на Русия, и че каталунците виждат единствена реална възможност да постигнат своята мечта за собствена държава точно когато Испания е в много лошо положение, и може би в терминален упадък. Някои, успокоени от писанията на Франсис Фукуяма, смятат, че това, което се случва в Испания, е просто зловеща и временна спънка по неравния път към зряла демокрация, но и по-мрачни тълкувания са възможни. Тази криза не е просто циклична или конюнктурна, и съществува реална възможност проблемите на страната да са толкова сложни, че да бъде невъзможно на испанските лидери да ги решат без прибегване до модела на Аржентина (да не се обслужват дълговете – бел. прев.). Точно загубата на доверие в способността на испанската политическа класа да разреши бедственото икономическо положение на страната, и нарастващата неудовлетвореност от тяхното настоятелно повтаряне, че всичко ще бъде наред от утре, накара каталунците да тичат към изхода. Ако зданието е на път да изгори, те не искат да бъдат заключени в него, когато това се случи. Както Джанис Джоплин каза, свободата понякога е "просто друга дума за това да няма какво да губиш".

Мисля, че в предстоящите критични седмици и месеци е важно всички участници да имат предвид, че след провеждането на изборите в балтийските страни и последвалото неизбежно предаване на властта от Горбачов отношението към новите страни бързо се промени. Всичките три страни сега са консолидирани членове на Европейския съюз и миналото просто го няма. Много каталунци ми казват, че каквото правят в момента, не го правят за себе си, а за своите деца и внуци. Няколко години на икономическо безредие, отчетени по скалата на времето, изглеждат като нищо. В интерес на общото добруване трябва да се намерят решения – решения, които могат да удовлетворят желанията на каталунците и да гарантират стабилност в Европа. Ако това търсене не започне скоро, времето неминуемо ще свърши и вероятното постепенно ще се превърне в неизбежно. Простото прилагане правилата на теорията на игрите ни показва това. Няма даже един ден за губене. Знаете, че в това има смисъл.

Какво се случи с нас, каталунците?

Салвадор Кардус

Доктор по икономика в Автономния университет на Барселона (АУБ). Гостуващ научен изследовател на University of Cambridge, Cornell University, и Queen Mary College of London. Професор по социология в АУБ. Има научни изследвания по социология на религиите, медии и комуникации, и идентичност. Кардус е публикувал, наред с всичко друго, Plegar de viure („Отказ от живеене“) с Жуан Еструк, Saber el temps („Познаване на времето“) и El camí de la independència („Пътят към независимост“). Бивш заместник-директор на ежедневника Avui (1989–1991). Колумнист в ARA, La Vanguardia и Catalunya Ràdio. Пълноправен член на Institute for Catalan Studies (Каталунската академия на науките).

Тълкуване на миналото

Не е никак лесно да се обясни на читател, който не е наясно със социалната, културната и политическа реалност в Каталуния, как идеята за независимост постепенно надделя през последните няколко години. На човек, който е нов по въпроса и не е запознат добре с историческия или политическия бекграунд, и който е любопитен да узнае причините за незабавното желание да се разруши една държава, промяната вероятно ще изглежда като каприз, а може би опортюнистична. Действително липсата на информация и перспектива относно вътрешното и специфично положение на Каталуния прави външните и по-общите аспекти, по-очевидните, по-стереотипните, да изглеждат "естествени". И когато цялата тази "естественост" се окаже фалшива, нормално е, вместо да се усъмним дали стереотипният образ е бил фиктивен или наложен насила, ние да искаме обяснения от онези, които разобличават нашето невежество.

Каталунците точно сега се оказахме в затруднение – да трябва да обясняваме и оправдаваме това, което е дълбока реалност в нашата страна, и да я защитаваме срещу стереотипи и погрешни схващания. Добре, нека го направим! Първо, вие трябва да помнете, че през 20-и век франкистката диктатура ни асимилира в неделимия испански архетип, като през цялото време репресираще всяка проява на културна, езикова, политическа и икономическа разлика. След диктатурата, с деликатния преход към демокрация националните амбиции на каталунците бяха отново замаскирани. Всички се преструваха, че те бяха решени с политическия модел, наречен "Испания на автономииите", възхвалата на който беше необходима за консолидиране на цялата нова демократична структура. И така, ние имяхме 40 години наложен от диктатурата испанизъм, последвани от още 30 години обещания, че демократична консолидация на Испания, ако се осъществява мирно, ще позволи на Каталуния да еволюира към по-развити форми на самоуправление и уважение към нашата национална реалност. Общо взето, повече от 70 години те криеха от външния свят факта, че ние сме "различно" общество.

Да, Каталуния е точно толкова различна като Шотландия или Квебек, или дори повече, но политическите обстоятелства скриха този факт. Старата историческа нация, културната и езиковата реалност, която е толкова различна от Испания, желанието да си възвърне политическите свободи, изгубени във войната за наследство през 1714 г. – истинската Първа световна война – всички те бяха политически ограничени от широк регионален национализъм и от малцинствен сепаратизъм от вътрешна гледна точка, с която в международен план само културно просветени малцинства бяха наясно.

Поради това първото нещо, което трябва да изясним е, че случващото се в Каталуния не е неочакван изблик на политическа лудост, на етническа ксенофобия или егоистична стиснатост, изострена

от текущата финансова криза, а по-скоро е продукт на назрели исторически стремежи. Процес, който през годините е бил изразяван по най-различни начини и това е неговата последна фаза, причини за която ще се опитам да изложа: мнозинството изразява желание за държавни структури, – по възможност в рамките на Европа – постигнати мирно в процес на демократично самоопределяне. Този израз на правилото на мнозинството не само изненада международното обществено мнение, той се промъкна даже в Испания, която винаги омаловажаваше и подценяваше националните стремежи на каталунците. И така, Испания заключи, че автономният модел, установен с Конституцията от 1978 г., не удовлетвори историческите стремежи на баските и каталунците, но се надяваше тези стремежи просто да изчезнат постепенно в процеса на административна децентрализация.

Провалът на автономния модел

Въпреки това този автономен модел, който разводни политическите амбиции на две исторически нации в 17 административни региона, пропадна на различни фронтове. От една страна, защото той в различни степени не беше задоволил стремежите нито на баските, нито на каталунците – поради причини, които ще отнеме много време да бъдат обяснени тук. И от друга страна, защото испанският национализъм, който е дълбоко централистичен и хомогенизиращ, чувстваше заплаха от собственото си изобретение. Административната децентрализация въведе много икономически и политически несвършенства в системата и с основание държавата се чувстваше отслабена.

Съпротивата срещу автономния процес на самите испанци можеше да бъде усетена още в самото начало – това беше главната мотивация за държавния преврат през 1981 г. В допълнение, на практика законодателството беше прието с изразеното намерение за инвазия в юридическите области на автономииите, така че централното правителство да може да си ги върне. Но е вярно, че еволюцията от теория към практика на този анти-автономизъм става по-преобладаваща след 2000 г., благодарение на консервативната Народна партия и нейния председател Хосе Мария Аснар. От този момент нататък пропадането на автономния модел не е спекулация от гледна точка на т.нар. каталунска виктимизация, а претекст на добре артикулирана програма да се върнат установени автономни правомощия от няколко различни автономни статuti.

От каталунска страна широката информираност за провала на автономния модел настъпи няколко години по-късно. През 2004 г., когато Каталунският парламент започна да реформира статута от 1979 г., с което положи фундамента на политическата автономия, общата осведоменост за слабата способност на модела да удовлетвори националните очаквания беше ограничена. В онзи момент политическите партии бяха по-осведомени от хората за слабостта на автономииите. Когато започна реформата, предвождана от Паскуал Марагал, намерението беше да се намери начин Каталуния правилно да пасне в Испания чрез федерални системи. За националистите от CiU – *Convergència i Unió* целта беше признаване на каталунската национална реалност, със специален акцент върху еднаквото третиране на каталунския и испанския език – като официални езици с еднакви права и задължения – и промени в модела за регионално финансиране. В крайна сметка независимите от ERC (про-независимата Републиканска левица на Каталуния) подкрепиха реформата на Статута, надявайки се, че това ще бъде нов преход, който води към техните очевидно сепаратистски цели.

Но испанският Конгрес, от който зависеше ратификацията на реформата на Статута, елиминира повечето от значителните подобрения, които бяха предложени за самоуправление през 2006 г. Което е по-лошо, Конституционният съд накрая рестриктивно промени новия закон, въпреки че неговата свита версия беше вече приета с референдум и получи примирен утвърдителен вот. Информацията за пълен провал на проекта, която започна да се изяснява през 2006 г., беше широко разпространена до 2010 г. Каталунците изпревариха политическата класа с искането на суверенна политическа рамка. Окончателната развързка дойде след демонстрацията на 11 септември 2012 г., денят, в който Каталуния чества своя национален празник.

Във всеки случай, в най-острата част на този документ, в сбит и ясен стил е дадено това, което

мога да поддържам само като хипотеза. И това е фактът, че задействието на чувството на отцепничество, което съгласно най-строгите допитвания достигна до 55-60% подкрепа от гласувалото население, има нещо общо с неумолимия процес на унижение след 2006 г. Казвам, че не е лесно това чувство да се изразява веднага, защото то е свързано с процеса на промяна на емоционалната структура, специално подхранвана с политически провокации, които често имат повече символична, отколкото законна сила. Разбира се, безспорно е, че финансовата криза по-ясно разкри непочтеното фискално третиране – ограбването, за да използваме политическа, бойна фразеология – и малтретирането в публични инвестиции, факт, който беше придружен и подсилен с тази изключително забележителна политическа трансформация.

Перспективи за бъдещето

Не е трудно да си представим от гледна точка на каталунците политическия колапс, който това нарастващо движение за независимост провокира в Испания. Реакцията на испанците беше с най-ниското демократично качество, невъобразимо в никоя от съседните страни. Най-общите реакции бяха заплахи и обиди, а не липсваха и мръсни номера. Тук няма да влизам в детайли, защото тази податливост на елементарни емоции ще стане още по-рязка, когато времето за взимане на крайно решение наближи. От друга страна може би най-изненадващо за каталунците е доста недраматичния стил, в който очакването на национална еманципация е изразено от по-голямата част на населението на Каталуния. А това е вотът срещу признаването на правото на самоопределение на каталунците, получен от само 20% от гласовете на последните избори (на 25 ноември 2012 г.) и само 14% от регистрираните гласоподаватели. Може даже да се счита, че тази липса на драматизация на отраженията на процеса би могла да се крие в известно непознаване на сериозността на предложението. Но истината е, че мнозинството от поддръжниците на независимостта смятат, че те просто се възползват от едно демократично право, което не заслужава – при техния миролюбив характер – раздразнението, с което то е получено. И е достатъчно да се каже, че тази липса на драматичност е най-очевидна при най-младите поколения, които не са живели през франкисткото минало на страната, нито през прехода към демокрация, и следователно не са развили чувства на лоялност към испанската Конституция, която те считат за нелоялна към Каталуния.

Цялото положение, разбира се, е подпомогнато от факта, че глобализацията, макар и да изглежда парадоксално, прави предимствата на голямата държава и дългите граници все повече без значение. Ясно е, че след като светът е по-добър и по-добре свързан, и по-независим, независимостта не предявява риск от изолация, особено в Европа, където даже физическите граници не са проблем. Поради тази причина и в този контекст каталунците приемат за даденост, че тяхната независимост има абсолютен смисъл в Европейския съюз, и не само в неговата сегашна форма, но също, ако той се превърне в Съединените щати на Европа, имайки структура, подобна на Съединените щати. Действително малко се знае, че една независима Каталуния би се наредила на 13-о място по брой на населението между 50-те сегашни щати на САЩ, би заела 7-о място между 27-те държави на Европейския съюз, или на 9-о място по БВП (данни на МВФ, 2011 г.).

Бъдещето на Каталуния е несигурно, и борбата е между защитата на правото на държавата, водена от испанците, и силата на изразяването на демократичната воля, която много каталунци вярват, че следва да бъде над и отвъд всяка предишна законност. Ние ще разберем какво ще се случи още преди да изминат две години.

Нашето място в света: страната Барселона

Висент Партал

Журналист. Основател и директор на VilaWeb. По-рано работил в медии като El Temps, TVE или La Vanguardia, главно като репортер по международни въпроси. Партал е награден с Националната журналистическа награда за 2004 г.

Когато Каталуния стане независима, тя ще се окаже една от най-старите нации на планетата и една от най-новите държави. Като нация тя ще трябва да реши каква роля ще играе в света, а като държава ще трябва да се адаптира към постоянно променящите се условия на съвременната международна политика.

Но каква роля следва да играе Каталуния в света? Ние не сме, и никога няма да бъдем – нито дори ако някой ден се обединим с останалите каталунски страни – една демографска, икономическа или политическа суперсила. Ние даже няма да сме между големите, между тези, базирани на макро-числа, считани за големи от света. Но това няма значение. Просто трябва да го признаем, да го вземем присърце, и тогава да тръгнем да градим нашия собствен път, който ни прави присъстващи в света.

Ние никога няма да бъдем част от група на големи държави, но можем лесно да влезем в група, съставена от добри такива. Светът днес се възхищава от страни като Финландия, Холандия, Исландия, Дания и Нова Зеландия. Те са солидни общества, с разумен размер, с достатъчно структура и гъвкавост, за да са в състояние да предлагат на своите граждани най-доброто състояние на благополучие, което можем да си представим. Стремежът ни да бъдем като Дания или Финландия, но в Средиземноморието, би бил цел, която може да ни направи една от най-атрактивните страни на земята, без да е необходимо, повтарям, да бъдем една най-могъщите.

Джоузеф Най от Харвардския университет писа в началото на столетието за концепцията на "меката власт", в контраст с "твърдата власт", от което е лесно да се направи извод. Меката власт се състои в постигане на респект и известен ръст, базирани на постоянно съблазняване, а не принуда.

Това е лесно за разбиране. Ако си затворите очите и помислите, например, за думата Бразилия, то най-вероятно на лицето ви ще се появи усмивка. Тя има мека власт. Светът признава, че Бразилия, освен че е икономически, демографски и културен гигант, също е приятелска и атрактивна страна. Ако помислите след това за думата Иран, ще бъде трудно да се усмихнете и най-вероятно резултатът ще бъде разтревожено изражение. Иран е уважаван от страх, но това не е положително. Любопитно е, че в течение на десетилетия Съединените щати поддържаха смес от мека и твърда власт, комбинирайки Холивуд и Силициевата долина със самолетноносачи от форт Браг, ако трябва да резюмираме това с няколко думи.

Каталуния е дълбоко гражданска и цивилизована страна. Фактът, че ние няхаме собствена държава в течение на 300 години със сигурност изисква от нас да бъдем такива. Ние сме страна, в която главните празници се състоят от взаимно разменяне на милиони книги и цветя, която традиция ни е позволила да изградим човешки кули, в които се подкрепяме взаимно, и където клуб номер едно на нашия най-популярен спорт, футболният клуб на Барселона, е признат в целия свят за отбор с етични ценности и забележителна естетика.

Ако обиколите света и попитате хората какво е първото нещо, за което си мислят, когато споменете Каталуния, техният отговор е, че свързват нашата страна с добър футбол, но също и с архитектурата на Гауди, Миро и Пикасо. И хубава кухня като тази на изключителния Феран Адриа. Неотдавна се състоя масова демонстрация, която изненада света с абсолютна липса на насилие и с щастливите лица на хората, и това става по време на най-голямата икономическа криза, която Европа някога е виждала.

Необичайно е някой да ни свързва с твърда сила. Ние нямаме армия или агресивни мултинационални корпорации. И това е добре и позитивно в света, в който живеем.

Към списъка на активите на меката власт трябва да прибавим още един, който е толкова очевиден, колкото и критично важен: градът Барселона. Барселона е един от градовете, които са предмет на най-голямо възхищение на планетата. Не от значение какво мислим ние, които живеем тук всеки ден. Предложете някакво състезание на който и да е уебсайт в света, където наградата на победителя е пътуване до избран град; Барселона ще бъде в списъка.

Това е огромно предимство. Във всяка част на света въпросът "Каква страна е Каталуния?" има готов отговор: "страната на Барселона!". Понастоящем Барселона е по-добре известна от Каталуния, но тя споделя славата с Каталуния – и ненапразно, тъй като тя прави половината страна – нейните стойности и нейния образ като страна. Да се използва предимството от това е напълно логично.

Барселона е портата на каталунизма към света. Тя е неоспоримо космополитен град, но в същото време нейният най-актуален основен характер е нейната каталунност. Глобалната видимост на Барселона носи глобална видимост и на Каталуния, която без столицата щеше да се наложи да създадем с невъзможни инвестиции. Барселона живее отвъд каталунизма, но тя подчертава най-доброто от всяка част на страната. Това е симбиозна връзка, вид делта, богата и жизнерадостна, каквито те всички са, във всички световни морета.

Окуражаване растежа и увеличаване на този образ на мека власт на Барселона и Каталуния е проект, който се вписва добре в нашия начин на съществуване и съвпада с нашите интереси. Ние не искаме да бъдем фалшиви. Ще ни бъде напълно достатъчно, ако нещата просто си дойдат на мястото.

В процеса на движение към независимост присъствието на огромни плуралистични и активни общности, постигнали много големи и забележителни постижения в други области са повече от очевидни. Един пример за това е процесът на провеждане на всенародни референдуми.

Нека да хвърлим бърз поглед към движението за референдум. Имаше седем етапа на референдуми между 2009 и 2010 г. Имаше избори в 518 от общо 947 общини в Каталуния, влючващи най-важните от тях. Близко 900 000 граждани гласуваха, което беше повече от 20% на населението. Изненадващото беше, че това движение беше организирано напълно извън държавните органи и без тяхната подкрепа. Десетки хиляди доброволци буквално изградиха държава за няколко часа, а организирането на изборен процес е една от най-трудните задачи, която една държава има. И те работиха, уважавайки договорения протокол, международните правила за валидиране на всеки глас и предлагайки на своите съграждани възможността да се изразят, даже въпреки факта, че държавата, на която те принадлежат, го отрича.

Тази учудваща мобилизация, това участие на 20% от населението в самоорганизиран процес показва доста ясно какъв вид страна сме. Реакцията на държавата беше да забрани референдумите и по време на първия проведен референдум да изпрати крайно десни като провокация. Но това не им донесе нищо. Всъщност референдумите бяха действие, което извика спомени за построяването на общност, което беше толкова ценно преди десетилетия, по време на движението за граждански права в Съедините щати. Това беше автентично овластяване на гражданството.

Това е нещото, което Каталуния може да даде на света – примера и модела, които могат да ни позиционират и да ни помогнат да останем адекватни. Ние не сме суперсила. Освен като прекрасна страна.

Как стигнахме до тук?

Кристина Пералес-Гарсия

Доктор по журналистика и комуникации от Автономния университет на Барселона (UAB) и професор по комуникации в Университета на Вик. Пералес-Гарсия преподава журналистика и аудио-визуални комуникации. Нейните интереси включват изграждане на маркери на идентичност от медиите, действащи като политически агенти. Тя е член на изследователската група NESCOMÉ (Катедра на Юнеско за межкултурен диалог в Средиземноморието) в Университет Ровира и Вирхили (Тарагона) и на ComRes (Комуникация и социална отговорност) на Института по комуникации на UAB.

Испанският преход (1975–1978 г.) не отговори на очакванията на борците за независимост в регионите като Каталуния и Страната на баските, които искаха признание на техните различия. Спешността, която се усещаше в началото на прехода към демокрация – да се скъса с наследството на диктатурата от 40 години стагнация – и вярата в единична, обединена Испания, не е била в състояние да потисне настоящите искания на тези нации в Испания, нации, които никога не са били официално признати като такива от централното правителство или от испанската конституция.

Различията между някои националисти в автономните общности относно дефинирането на държавата са последицието на лоши или неразрешени конфликти по отношение на структурата на държавата и дефиницията на колективна идентичност на автономните общности, тъй като в тяхната сърцевина те са съставени от различни групи, чиито диференцирани идентичности притежават различни нива на национализация. Може също да има разделения по идеологически линии. Сумата от тези централни конфликти е била уредена от исторически противници¹ с оглед да бъде дефинирано каталунското или баското общество на националисти и противоречивата рамка на политически суверенитет.

Испанска несигурност след 1975 г.

Изготвянето на предварителен вариант на испанската конституция целеше да се даде правен отговор на политическите аспирации на тези исторически националности. В член 2 на конституцията, където е изрично дефинирана концепцията на Испания – макар и не много ясно, ако приемете този текст буквално – се приема съществуването на особени случаи. От друга страна обаче, се признава само една неделима нация:

„Конституцията е базирана на неразривното единство на испанската нация, на неделимото отечество на всички испанци; тя признава и гарантира правото на самоуправление на националности и региони, от които тя е съставена, и на солидарността между тях.“

(Член 2 от Конституцията на Испания, 1978 г.)

Двусмислеността в дефиницията, която определя връзката между Испания и т.н. националности в испанската конституция идва от опита да се осигури максимална подкрепа от политическите сили, за да бъде одобрен текстът. Това беше стратегията, избрана да направи път на демокрацията, която дойде доста нестабилна след 40 години диктатура.

Въпреки това, три десетилетия след одобряване на испанската конституция, политическите кон-

¹ По мнението на Зало (1997 г.), историческите субекти са социални или политически агенти, които се опитват да уреждат собствената си съдба, използвайки конфликта в съществуващия установен ред.

фликти продължават да съществуват, което поставя под въпрос уместността на текущата регионална структура на Испания.

Създаване на държава на автономии

Първото правителство на испанската демокрация, образувано през 1977 г. и оглавявано от Адолфо Суарес (UCD Unión de Centro Democrático (*Съюз на демократичния център*)), умерена консервативна партия, която проправи пътя на Народната партия) пое отговорност за децентрализацията на държавния административен апарат, т.е. да изгради държава на автономии, която първо трябваше да има минимален консенсус, за да изгради и получи одобрение на конституционна рамка, която да позволи да има такива автономии. В този момент започнаха да се признават някои исторически права на баските, каталунски и галисийски територии. Това беше първата стъпка към официалното развитие на националностите, термин, който беше взет и формулиран от испанската конституция, и този термин създаде след това много недоразумения. В този предавтономен контекст правителството видя нуждата да дефинира териториалната и политическата реалност в Испания, която задължително трябваше да бъде включена в следващия комплект от базови закони.

След като преходният период вече беше приключил, а неговата кулминация беше одобряването и влизането в сила на испанската конституция, бяха насрочени избори. Те бяха проведени на 1 март 1979 г. и UCD се установи като политическа сила с най-голямата легитимност да води демократичния процес. Въпреки това Суарес подаде оставка през януари 1981 г., след като неговата партия започна да се разпада. Монархията не го подкрепи и той беше наследен от Леополдо Калво Сотело.

Новата политическа ера, започнала с Калво Сотело разкри слабостта на проекта за изграждане на държава на автономии. След опита за държавен преврат през февруари 1981 г., който между другото послужи като сигнал, че демокрацията все още беше много крехка, и че все още имаше сектори, които се страхуваха от разчленяването на отечеството, председателят на правителството се опита да пренасочи въпроса за автономията към прилагането на Закона за хармонизация на автономния процес (LOAPA). Целта на този закон беше да регулира въпросите, свързани с териториалното организиране на държавата, която беше в процес на преоткриване.

На 31 юли 1981 г. председателят на правителството и лидер на опозицията, Фелипе Гонсалес, отрази заключенията на документа в първите пактове за автономия. Калво Сотело и Гонсалес разбраха, че беше необходимо да предприемат реформи, които биха обединили най-много възможни критерии относно териториалния въпрос. Каталунските и баските стремежи към автономия служеха като модел за националистични надежди, които се простираха в други региони, и поради тази причина правителството счете за необходимо да създаде закона за хармонизация. Този закон позволяваше на испанската държава да администрира всички автономии по еднакъв начин и да изглажда оплакванията, които можеха да възникнат при специално третиране на баските и каталунците. По-късно това стана известно като "кафе за всички" и беше широко критикувано в Страната на баските и Каталуния.

Със закона за хармонизация испанската карта беше преначертана така, че да показва 17 автономии (със същите институции, но с различни компетенции или зони на юрисдикция) и два автономни града: Сеута и Мелиля. Разликите между автономните общности бяха описани в закона двусмислено: пет бяха определени като "националности" (Страната на баските, Каталуния, Галисия, Андалусия и Валенсия), Навара беше определена като "Общност с харта", а останалите бяха "региони". На 30 юли 1982 г. Законът за хармонизация, или LOAPA, беше одобрен.

Оттогава бяха установени нови споразумения за автономии, чрез които статутите могат да бъдат ревизирани и модифицирани с цел разширяване на юрисдикцията на общности, учредени между 1982 и 1983 г. След това възникна активен процес на решаване и спорове кои юрисдикции биха могли да бъдат трансферирани между държавата и автономните общности, като тези въпроси остават нерешени до днес.

Точно този елемент баските и каталунците определиха като демократично несъвършен. От LOAPA насам историческите територии се третират като региони, (пренебрегвайки новата лексика – националности – използвана в испанската конституция). Законът за хармонизация беше по-скоро изваждане на автономните права, отколкото някаква помощ за териториалния растеж.

Конституцията и статутите на автономия

По онова време конституционният пакт означаваше признаване на политическата особеност на Страната на баските, Каталуния и Галисия, които вече трябваше да бъдат наричани националности. Дефиницията на демократична Испания въобще не беше ясна, и в някои аспекти напълно противоречива.

Този факт може първо да се види в съдържанието на конституцията по отношение на дефиницията на Испания и териториите, от които тя се състои. Член 1.1 на първия раздел испанската конституция дефинира Испания като "социална и демократична държава, подчинена на закона". Подразбираще се, че гражданите биха могли да участват в упражняването на политическа власт, и че те са имали всички права да правят това: "Националният суверенитет принадлежи на испанския народ, от който произтичат всички пълномощия на държавната власт."

И така, някои териториални особеност бяха признати, макар и с известна степен на неточност. Беше призната само една нация, Испания, и някои територии получиха новия термин, *националност*, но не *нация*. Същевременно до някаква степен се внушаваше, че те имат *национален характер*.

Хетерогенна държава беше приемлива ("тя признава и гарантира правото на самоуправление" на различните части на държавата), само че от централизирана гледна точка (имаме "неразривното единство на испанската нация"). Конституцията беше представена в непълен вид, с представяне на държава, която все още не беше напълно очертана. Пълната дефиниция следваше да включва подконституционните органи на държавата: статутите на автономия. Испанската конституция от 1978 г. не даде задоволителен отговор на периферния национализъм в териториалната организация на държавата. След смъртта на Франко не всички националистични движения реагираха еднозначно на развитието на прехода. От една страна, умерените каталунски националисти имаха важна роля в съобразяване с испанската държава, "демонстрирайки висока степен политико-стратегически прагматизъм", според думите на Нуниес Сейшас (1999 г.) и така отлагайки исканията за самоуправление за след консолидирането на твърда и трайна демократична система. Следвайки тази предпоставка, каталунистите избраха да участват в комисията, която редактиреше испанската конституция. Там формулировките бяха обсъждани, и тези, за които имаше националистически искания, останаха неудовлетворени. Въпреки това отношението на каталунския национализъм в тази точка беше поддържане на Магна харта, и те даже гласуваха с "да", когато това беше поставено като въпрос в референдум, в който 67,91% от избирателите (90,46%) гласува в полза на испанската конституция; това са данни, публикувани от Официалния държавен бюлетин (BOE) на 22 декември 1978 г.

Но това отношение не беше споделяно от баските националисти. Пропуските в Магна Харта бяха изобличени още в началото, както от Баската националистическа партия (PNV), така и от *abertzale* (Баска националистическа) лява партия. PNV не се присъедини към Конституционната комисия и не прие текста, който тя излъчи, защото текстът не съдържаше изрично признание на суверенитета на баските. PNV искаше от своите избиратели да се въздържат. Повечето от половината отбаските граждани с право на глас последваха това внушение. (51,6%).

Имайки предвид, че 62,68% от баските граждани гласуваха или с "не" (11,09%), или се въздържаха (51,6%), националистичният анализ показва ясно, че конституционният текст не беше одобрен от баските. Този факт често се използва, за да се постави под въпрос законността на испанската конституция в Страната на баските, и да се отбележи, че те не се идентифицират с предложенията на конституцията.

Липсата на консенсус и невъзможността да се изгради дефиниция на Испания, в която всички нации в испанската държава са признати, е борба, която продължава да допринася за разни видове стратегии на преговаряне: искане за по-високо ниво на контрол от баските и каталунските общности, и, неотдавна в Каталуния, цялостно преразглеждане на бюджетната система по отношение на Испания, което беше отказано от централното правителство, без се предложи някаква алтернатива на каталунското искане. Сега, след повече от 30 години опити да се реши въпроса за дефиницията, правителството на Каталуния, по искане на мобилизираните се граждани, отвори ново политическо законодателно тяло, маркирано с дефиницията на прехода към независимост; процес, който очертава политическия преход към признаването на каталунската нация. Първото десетилетие на 21-и век е било характеризирано в Испания с опити за суверенност от някои от "историческите територии", които съставляват държавата. Стременията към повече самоуправление и даже независимост – както правителството на Каталуния се определи от септември – бяха отхвърлени и от двете правителства – социалистическото и консервативното, които държаха кормилото на централното правителство, до точката, когато те откача да позволят открит дебат, който можеше да омекоти напрежението между центъра и периферията.

От една страна, през 2006 г. Каталуния одобри нов статут, който трябваше да замени предишния, в сила от 1979 г. Въпреки че Каталуния базира своите закони на този нов статут от 2006 г., испанският конституционен съд се съгласи да чуе апелация за неконституционност², внесена от консервативната, неолиберална Народна партия в Конгреса на депутатите. Решението на съда³, обявено след четири години, на 28 юни 2010 г., гласеше, че самопровъзгласяването на Каталуния за нация няма юридическо основание и освен това определи още 14 члена за неконституционни.

Реакцията в Каталуния беше общо негодувание. На 10 юли над един милион хора излязоха на протест срещу решението на Конституционния съд. Протестът беше организиран от културни групи като *Òmnium Cultural*⁴. Мотото в началото на демонстрацията беше: „Ние сме нация. Ние решаваме“⁵. Между 2009 г. и април 2011 г. 554 града – от общо 947 – организираха всенародни референдуми за независимост чрез петиции. Близко 900 000 гласове бяха подадени: 18,8% от гражданите, повикани за гласуване, взеха участие. Гласовете за самоопределение бяха преобладаващо мнозинство – 92,2%, а отрицателните гласове бяха само около 6%.⁶ Тези всенародни референдуми бяха изцяло символични. Нито тогавашното каталунско правителство, нито централното правителство в Мадрид някога са признавали валидността на тези организирани на ниско ниво референдуми.

2 Следният линк дава детайли относно апелацията за неконституционалност: http://www10.gencat.net/eapc_revistadret/recursos_interes/especial%20estatut/documents%20especial%20estatut/SDJR/recursos/4_a_1_rekurs_pp/ca

3 Можете да прочетете детайлите на съдебното решение в испанския “Официален държавен бюлетин”, BOE (на испански).

4 <http://www.omnium.cat>

5 Вижте детайлния анализ на отразяването в държавната преса, в пресата на баските и в каталунската преса, на демонстрацията на 10 юли, проведена вследствие на решението на съда в Пералес, Шамбо и Шикои (2012 г.)

6 За данните благодарим на *Coordinador Nacional de les Consultes*, публикувани в <http://www.coordinadoranacional.cat/municipis/resultats/>

Джудо в Мадрид

Алфред Боск

Писател и историк, член на парламента и лидер на ERC (Републиканската левица на Каталуния) в Испанския конгрес

Наскоро дебатирах с чиновник от управляващата партия в (автономна) Каталуния. Дебело подчертавах важността на дейността, развивана в Мадрид, както и оказването на подкрепа на нашата кауза за независимост в испанската столица. Той бе предан каталунски патриот и поддържаше тезата, че желае отделянето не по-малко от мен, ако не и повече; той искрено вярваше, че да се прави каквото и да било в Мадрид, е нелепо. Аз отбелязах, че Артур Мас, лидерът на партията му и президент на (автономна) Каталуния, току-що е направил две исторически изказвания в Мадрид; тези изказвания революционизираха каталунската политика и привлякоха вниманието на международната общност. Той онемя.

Както и при други движения за независимост, чуват се гласове, призоваващи за пълно скъсване на връзките със столицата. За някои хора в нея няма какво да се случи или научи – тя е мястото, на което различни институции и органи са потъпквали Каталуния толкова дълго време. Други, които не биха изпаднали в такива крайности, просто биха заявили, че е абсурдно и досадно да си дават труда да изминат 625 км дотам и обратно заради някакви безплодни дела в Мадрид, сякаш забравяйки факта, че още не сме независими. На същите критици са били подложени и други, отправили се към столицата във времена, когато се е водила борба за независимост: Ганди в Индия, Парнел в Ирландия, Марти в Куба, Нкрума в Гана... а също и много наши предшественици в Каталуния.

Нека вметна, че тук Мадрид е обрисован по-скоро като политическа реалност, отколкото като сбор от обикновени граждани, ангажирани с намирането на препитание. Мадрид тук е мястото, където е базирано испанското правителство. В него са и законодателните камари, Короната, министерствата, армейските щабквартири, посолствата, и все повече мултинационални компании и медии, чийто стремеж е да се пхнат под мантията на властта. Следователно Мадрид е понятие и е необходимо да се тълкува като важен политически фактор от величината на Брюксел или Вашингтон.

Никой не би се заблудил да смята, че независимостта трябва да се извоюва само в Мадрид, но и никой не е толкова сляп, че да пренебрегне необходимостта тя да бъде извоювана от Мадрид. Когато желанието е за един демократичен и мирен процес, както е в случая, то той трябва да бъде изграждан и подхранван в рамките на Каталуния. Това, разбира се, не означава, че базата на властта трябва да се отбягва; тя трябва да бъде посещавана, изучавана, ползвана и, в крайна сметка, разглеждана като мястото на преговорите на един приятелски развод. Това е и причината президентът Артур Мас да произнесе историческата си декларация в Мадрид, като така защити необходимостта от референдум и отделяне. Нито една друга политическа сцена или трибуна не може да се сравни с тази в столицата.

Има три непреодолими препятствия пред свободното самоопределяне на Каталуния и те трябва да бъдат преодолені в Мадрид. И трите се коренят в отколешните стигми на испанската власт, а ние трябва да се изправим пред тях.

Първата бариера може да бъде определена като „недостиг на демокрация“. Испанското кралство е все още много млада парламентарна демокрация, с по-малко от 40-годишна традиция в изборите, на фона на тежко наследство от налагана с куршуми воля. Армията все още е гарант за териториалната цялост, монархията оглавява военната структура, кралят по закон не подлежи на отчетност или оспор-

ване на позицията, защитниците на малцинствата са едва една шепа, а и двупартийният модел на испанската политика често оставя каталунците захвърлени в лишения в политическата пустош, изчерпани откъм парламентарна динамика. Каталунските партии са слабо представени в испанската система на изборни окръзи, в Конгреса, а дори и още по-слабо – в Сената.

Лошото функциониране на демокрацията води до огромна фрустрация, какъвто е и случаят със статута на автономия на Каталуния. Той бе одобрен в (каталунския автономен) парламент и гласуван на избори, само за да бъде окастрен от испанския законодател и накрая окончателно отхвърлен от силно политизирания испански Конституционен съд. Колкото повече се отдалечавате от Мадрид, толкова повече този недостиг на демокрация засяга избирателите. Фактът, че Каталуния беше гнездо на анархизма в началото на 20-и век, не е просто съвпадение; битуващото недоверие към испанските власти е в основата на този процес, а и сега това недоверие е движещата сила, стояща зад сепаратизма.

Една от най-важните функции на каталунските политици в Мадрид е търпеливото, упорито разобличаване на недемократични практики. От реформаторска гледна точка такива усилия са очевидно отчаяни и безплодни; обаче за защитниците на независимостта това може да се окаже за добро. Разкритията, че испанските власти са недемократични, увеличават необходимостта от скъсване с тази скована система, те разбиват надеждите за промяна на властите в по-толерантни и умерени и така насочват умовете и сърцата към разрыв с тях. Не е неочаквано да се срещнат и жители на Мадрид, които признават необходимостта от напускане на Кралството... макар и без ясна представа в каква посока ще се поеме след това. Каталунците са наясно, че напускането на Кралството е реална възможност.

Второто препятствие може да се дефинира като „законова блокада“. Аргументът, че нещо не е законно или дори е незаконно, се експлоатира широко от испанските адвокати на статуквото. Той се използва срещу всеки опит за децентрализация от страна на каталунците, независимо дали е икономически, политически или културен. Всъщност това е основната преграда, издигана пред решимостта или независимостта. Това не е твърде основателен аргумент, тъй като нищо не е законно, докато не влезе в сила, а каталунската независимост очевидно не е въведена, защото ако беше, никой нямаше да отправя искания, свързани с нея. Обръщайки поглед назад в световната история виждаме, че много малко пътища към постигането на независимост минават през търсенето на съответствие с установените законови процедури; подобни политически перспективи рядко са облечени в конституционни разпоредби.

Вярно е, че испанската конституция от 1978 г. разглежда Испания като единна държава и монархията и армията са пазителите на териториалната цялост; също така е вярно, че този законов текст е бил съставен при все още живия спомен за военния режим на Франко: оттогава е изтекла много вода; някои прекалено твърди клаузи са били пренебрегвани (като тази за военната служба); други нови клаузи са били въведени набързо (като ограниченията на дефицита, въведени през 2011 г.), а също така, по естествен път, всички законови текстове следва да подлежат на изменения.

Пренебрегвайки тези съображения, продиктувани от здравия разум, конституцията, както и други основни испански закони, се явяват клетки на консерватизма, предназначени да предотвратят всякаква промяна, вместо да изграждат храм на свободата. Всяко предложение за повишаване на самоуправлението винаги е било увличано в порочен кръг; законът е закон и трябва да се спазва. Не са възможни нови развития, защото те не са законни, а щом не са законни, не могат да съществуват. Това се е повтаряло стотици пъти в испанския конгрес, игнорирайки очевидното: че членовете на парламента не са работи-полицаи, а законодатели, избрани, за да установят нови правила и да ги адаптират към променящите се времена и проблеми. Функцията им на законодатели е именно да коват полезни закони, като се опитват да отговорят на потребностите на обществото.

В същия ден, в който правителството на Обединеното кралство делегира на шотландското автономно правителство властта да проведе референдум за независимост, нашата партия (ERC) предложи същия метод за провеждане на аналогично проучване. Предложението беше отхвърлено с обосновката, че не е законно, и то при условие, че има конкретен член в испанската конституция, който позволява такава делегиране, а и в миналото е било използвано за прехвърляне, да речем, на полицейски сили

към каталунската администрация. Други такива, а и различни възможни ресурси, са били предлагани, и отговорът винаги е бил един и същ: незаконни средства не се приемат. Порочният кръг е затворен и няма предвидимо мнозинство, което да го отвори.

Ситуацията е възможно да бъде разплетена чрез поемане по два алтернативни пътя: международното право и ново каталунско законодателство. Международните договори и харти приемат самоопределянето и правилото на демократичните мандати, два принципа, които всички каталунски партии и движения, подкрепящи независимостта, горещо прегръщат. Следователно съществува възможност, която ще ни позволи да разчупим гореспоменатия омагьосан кръг: оформянето на специфични каталунски норми за провеждане на проучване за независимостта и същевременно призоваване за медиация от международната общност.

Третото препятствие, което бих желал да спомена, е „икономическата мъртва хватка“. Десетилетия, а някои биха казали дори векове, испанското правителство се е издържало отчасти от благосъстоянието на Каталуния. Бидейки движещата сила на Испания, със стабилна продуктивна икономика, Каталуния е плащала неравностойно голям дял от испанските сметки. През последните 30 години около 50% от каталунските данъци не са се върнали под формата на услуги и социални облаги; повече от два пъти количеството, предоставяно от ЕС на Испания чрез различни фондове за развитие. С население, възлизащо на 16% от общото, към настоящия момент каталунците стоят зад 24% от приходите. Това е било толерирано във времена на благоденствие, но във времена на криза бремето се оказва непосилно и генерира доста страсти — с една дума, гняв. Всеобщото усещане е, че каталунците са ограбвани от Мадрид и че това постоянно плячкосване кара икономиката да се задъхва.

Предлагани са много и различни решения. Най-очевидното е Каталуния да използва фискалния аргумент, който е използван от Страната на баските и Навара, познат още като „икономически концерт“ (със средствата на фискален пакт), който предполага фискална независимост: което означава събиране на данъците, а след това договаряне на дела на Мадрид. Това обаче не беше прието от испанското правителство, а най-вероятно и никога няма да бъде, тъй като ще спре основния поток от данъци в изпразнената испанска хазна. Други опити за договаряне бързо са се оказвали безплодни при сблъсък с горчивата реалност: Мадрид не би прехвърлил контрола върху данъците на каталунската администрация.

Много експерти вярват, че това е главното препятствие пред независимостта на Каталуния или пред по-високи нива на местно управление. Испания просто не може да си позволи да изпусне основния си източник на доходи и ще се бори със зъби и нокти, за да го запази. Все пак, ако пренебрегнем несправедливата и недемократична същност на такова съждение, трябва да признаем, че тази мъртва хватка е и основната движеща сила на стремежа към независимост, тъй като от въпрос на национален дух се превръща във въпрос на живот и смърт. Вярно е, че испанската власт ще се изправи твърдо против прекъсването на финансирането от Каталуния. Истина е и това, че скокът в независимостта е изключително рисков за Каталуния – без данъчни инспектори, пари в брой, кредит или заеми на международния пазар. Все пак трябва да признаем също, че перспективите стават все по-мрачни с всеки изминал ден, а критериите за оцеляване – все повече и повече за всеки час, през който икономическата независимост се отлага.

Като извод се налага фактът, че Мадрид трябва да се разглежда като основен фактор, блокиращ по-нататъшното делегиране, както и като сериозно препятствие по пътя на зряло, цивилизовано, двустранно и конституционно пътуване към свободното самоопределяне. Испанското кралство не е Обединеното кралство, колко и да си приличат Каталуния и Каледония. Така че разрешаване на въпроса по модела на Обединеното кралство изглежда малко вероятно и очевидно това намалява надеждата в умовете на много свободолюбиви каталунци. Осъзнаването, че Мадрид е готов да използва цялата си сила в изтласкването на общественото мнение, най-вероятно би обезкуражило усилията за порядъчно уреждане на спора. Всеки прогрес от страна на широките обществени маси в Каталуния или каталунската администрация би изглеждал обречен на проблеми и дори страдания в перспектива.

От друга страна, проявата на сила може да доведе до положителни реакции. То може да доведе до намиране на интелегентни и новаторски средства, които да допринесат за поддържането на каузата. Както е и в джудото, безмилостната енергия на противника може да бъде използвана срещу него. Може би най-добрият пример за такова умение е всенародният референдум от 2009–2011 г., когато обикновените граждани организираха проучване на обществената нагласа към независимостта в голяма част от каталунските общини, включително и в Барселона. Движението се радва на голям успех, а подадените гласове са близо 1 милион, с повече от 90% в полза на независимостта, и така нещо, което до онзи момент е било невъзможно, стана възможно. Испанската държава беше безсилна да го спре. По-силният беше спънат от по-дребния и падна по лице с целия си бяс.

Каталунското желание за независимост не беше сред най-значимите в Европа на късния 20-и век. В началото на второто десетилетие от 21-и век обаче то определено е най-яркото на Континента. Тази еволюция се дължи до голяма степен на грубото погазване от страна на Мадрид и на умния отговор на каталунците, които се противопоставят на недостига на демокрация с голяма доза демократичност; които се справят със законовата блокада, като се ползват от международните принципи и разкриват нови законови алтернативи, които се противопоставят на икономическата мъртва хватка с молбата за пълна независимост. Факторът „Мадрид“ може би обяснява голяма част от развитието на желанието за независимост и превръщането на едно сравнително безобидно езиково и културно искане в мощно демократично, етническо и икономическо масово движение. Винаги е полезно да имаш ясно идентифициран враг в опозиция; и ако такъв съперник е с размерите на Голиат, то от страна на Давид няма да липсва решителност или целеустременост.

Европейски патриоти

Муриел Казалс

Доктор по икономика. Професор и бивш заместник-декан на катедра „Международни отношения“ (2002–2005) в Автономния университет на Барселона. Казалс е работила и има публикации в областта на индустриалната реконверсия, в частност – текстилния сектор. Преподавател по икономика, сътрудник на различни медии, в това число и на списание El Temps и на Catalunya Ràdio. През 2007 г. тя е посочена като един от “топ мислителите” в публикация на Financial Times, озаглавена: „Европейският съюз, следващите петдесет години“. Понастоящем е председател на Òmnium Cultural, организация с 32 000 членове, която работи в полза на каталунския език и култура вече повече от 51 години.

“Поради духовния си характер, културната сфера най-успешно е запазила сърцевината на каталунското чрез творбите, които са били създадени.” Тези думи са част от доклада, представен от министъра на културата Карлес Пи и Суние пред каталунския парламент в края на 1938 г., в разгара на гражданската война.

Този доклад включва и други заключения, които към настоящия момент може да представляват интерес, като например момента, когато той отбелязва значимостта на “обединените усилия на всички онези, които съпреживяват, намесват се или работят в сферата на нашата култура” или пък когато се казва, че е от голямо значение да се уважават “спонтанността на инициативите и усилието на всеки индивид, група и организация, която сътрудничи”. “Това се явява културно представяне на духа на Каталуния в по-голяма степен от работата на министерството”, казва в заключение той.

Защо се обръщам към ролята на културния министър през военните години? Защото неговият стремеж е поставянето на културата в центъра на каталунската политика, дори във времена на огромни трудности. Очевидно е, че през 1939 г. е имало спешни въпроси, които са засягали директно живота на гражданството, но тези неотложни проблеми и незабавната необходимост от оцеляване (каквото в действителност е било положението към онзи момент) не са се считали за повод да се откажем от онова, което ни придава човешки облик – културата.

Когато през 1961 г. е била създадена Òmnium Cultural, обстоятелствата не са били така драматични, както през 1938 г., но са били изключително сложни. Борбата срещу победителите от войната продължавала с пълна сила, а те били врагове на каталунската култура, а по всяка вероятност врагове и на всяка култура. В този момент защитата на езика и културата бил единственият логичен начин за защита.

Първоначалната задача на Òmnium Cultural, неговата основополагаща цел, била да предостави езиково обучение на каталунски. Идеята била да се научат хората да четат и пишат на същия онзи език, който фашистският режим е забранявал да се изучава в училищата.

През 1960 г. примката започнала да се разхлабва. На хоризонта просветляло. Първите книги на каталунски започнали да се появяват отново, а се поставило и началото на явлението “Нова каталунска песен”. Хората започнали да хранят надежда за завръщане към нормалността, която за тях е възможността да живеят по каталунски.

При перспективата за завръщане на демокрацията първото най-необходимо нещо се оказало учители, които са в състояние да преподават на каталунски. Твърде дълго е било невъзможно да се получи такова обучение и така Òmnium Cultural поела отговорността за предоставянето на тази услуга, с мно-

го ограничения, но с решителност и с доста голям брой доброволци. Започнали сериозни занимания, били приложени тестове, били раздадени множество дипломи, като всички те съответствали на критериите на каталунската публична администрация, каквато всъщност дотогава е нямало. Създаването ѝ попаднало в графата „допълнителна задача“.

Днес ние сме достатъчно големи късметлии да живеем в мирно, демократично общество. Материалните затруднения, пред които трябва да се изправим, се коренят в трудните икономически времена, в които се намираме, и които, в каталунския случай, се задълбочават поради невъзможността да контролираме своите собствени данъчни приходи.

Òmnium Cultural вярва, че нашата култура и хората, които работят в културния сектор, се нуждаят от специално внимание и подкрепа. Наясно сме, че в днешно време каталунците, които и да са те и откъдето и да идват, вземат решение за облика на нашата култура в краткосрочен план. Ние изживяваме този момент като предизвикателство към нашия интелект, креативност и воля, и сме уверени, че това ще ни помогне да се развием като държава. Горди сме с равносметката, че и днес, при такава разнообразна смесица от хора, ние, каталунците, можем да предложим голям принос, който да обогатява нашата обща култура.

Ние също така знаем, че отговорността за бъдещето на каталунския език и култура принадлежи на нас, гражданите на Каталуния. След най-дългия период на съществуване на автономно каталунско правителство в рамките на демократична Испания осъзнахме, че ако останем в рамките на испанската държава, нашето бъдеще като народ, със специфичните характеристики, които ни определят, е в смъртна опасност. Испанските власти ясно и категорично показаха желанието си да ни асимилират в тяхната култура, а ние знаем без никакво съмнение, че в Испания разнообразието не е възможно.

Бъдещето е в нашите ръце. Защото Òmnium Cultural като културна организация посвещава значителна част от своята енергия и ресурси на това да работи за изграждането на бъдеща каталунска държава. Ние се нуждаем от политическа власт без повече ограничения, освен тези, които произтичат от прехвърлянето на върховната власт към Европейския съюз. Именно фактът на принадлежност към група, в която се вземат много решения, е онова, което прави процеса на отделяне много по-малко драматичен. Градим по-голяма група, която ще бъде нова Обединена Европа и сме уверени в приноса, който можем да дадем към нея.

Сега, когато ние, каталунците, сме показали желание за политическа власт, също така трябва да разберем колко спешно е да се упражни и най-ясният израз на тази власт: способността да управляваме собствения си бюджет. В момента каталунското правителството не може да прилага свои политики, независимо дали те са на културно или на друго ниво, поради финансовото задушаване, на което е подложено от страна на испанското правителство.

В този контекст не е изненадващо, че една културна организация има като основен приоритет управлението на собствените си приходи и това, че нейната цел, като неотложна необходимост, е значителна част от дохода, който идва от производствените усилията на каталунците, да се събира от агенция, която принадлежи на каталунския народ и която да можем да контролираме. Ние защитаваме Каталуния като нова държава в Европа от каталунски патриотизъм и от европейски патриотизъм. Надяваме се да бъдем в състояние да прибавим нашия каталунски културен и езиков принос за увеличаването на богатството и разнообразието на континента, който споделяме с нашите европейски сънародници.

Битката за аудитория

Игнази Арагай

Журналист, заместник-директор в ежедневника ARA. Експерт по културна журналистика. Автор на книгите Diccionari Montaigne (Речник на Монтен), El lector obsedit (Обсебеният читател), Anolecrab (което, прочетено отзад напред, е Барселона), и Què pensa Salvador Cardús (Какво си мисли Салвадор Кардус). Женен, с три деца.

Каталунският е език с над хилядагодишна история. В момента има 9 милиона възможни носители на езика, повечето от които живеят в границите на испанската държава, в областите Каталуния, Балеарските острови, а също и в автономната област Валенсия. Също както и френският, испанският или италианският, това е романски език, който е произлязъл от латински след разпадането на Римската империя. Неговият период на разцвет е през 14-и и 15-и век, когато Каталуния е била независима държава и една от големите морски сили в Средиземно море. Въпреки политическия и интелектуален упадък през следващите столетия, въпреки постоянните забрани и преследване от страна на испанската монархия, каталунският винаги е бил езикът на народа и никога не е било спирано да се пише или печата на него. В края на 19-и век, заедно с подема на индустриалната революция у дома, с появата на медиите за масово осведомяване, а същевременно и на бавното политическо и културно възстановяване (дало поле за изява на фигури като тази на архитекта Антонио Гауди), езикът на Каталуния си спечелва все по-нарастващо и централно място в обществото, винаги в съревнование със и в ущърб на испанския.

Въпреки двете брутални диктатури и въпреки геноцидната гражданска война, 20-и век е Златен век за каталунската литература, особено що се отнася до поезията и романа. Това е период на възходи и спадове за каталунските медии: на висока творческа способност и широко разпространение – както през 1930 г., по време на Испанската република и каталунското автономно правителство или както в настоящето, и на моменти на остракизъм, както по времето на гореспоменатите диктатури, особено по времето на генерал Франко (1939–1975 г.).

Днес каталунският и испанският са съвместно съществуващите официални езици в Каталуния, Балеарските острови и автономна област Валенсия, макар че само в Каталуния каталунският се е ползвал от предимствата на ефективна и продължителна кампания за насърчаване през последните 35 години, както в системата на образованието (въпреки че испанското правителство в момента се опитва да елиминира статута на каталунския език като език за обучение в образователната система), така и в системата на комуникациите и в политиката. В други сфери, като киното, съдебната система или в бизнеса, каталунското присъствие е силно редуцирано. Обществото има дълбоки двуезични корени, което означава, че е специфично кой език се употребява в какъв контекст и с какви събеседници. Каталуния, с нейните 7,5 милиона жители, от които 42% считат каталунския за свой пръв език, а повече от 90% го разбират, има на свое разположение медийни канали, които използват и двата езика, в които, след края на диктатурата на Франко, каталунският бавно завзема позиции, при все че е в неизгодно положение.

Въпреки наличието на някои откъслечни примери, до момента, в който през 1984 г. каталунският телевизионен канал TV3 не започва излъчването на редовни емисии, не може да се говори за каталунска телевизия, с разнообразие от програми, включително филми, новини и забавни предавания. Бляскавите години на този канал са били онези, които предшестваха основаването на частни испански телевизионни компании. До този момент TV3 има стабилна аудитория от 30%, като революционизира и модернизира съдържанието си в условията на доста ограничена и остаряла телевизионна екосистема.

ма. През 90-те години TV3 бил способен да поддържа около 25-30% зрителски интерес. След появата на цифровата телевизия, обхватът на каталунската обществена телевизия, въпреки наличието на допълнителни канали и въпреки борбата за лидерство в рамките на Каталуния, пада до нивото на настоящата зрителска маса от 19,3% през 2011 г., като все пак трябва да се отбележи, че тя запазва водещата си позиция. Нарастващото фрагментиране едновременно на предлагането и на зрителската аудитория, както и съкращенията в бюджета, отразяващи се на разходите за обществена телевизия, поради доминиращите политики на икономии в Европейския съюз, водят до намаляване броя на каналите в каталунския телевизионен конгломерат, а също така предвещават загуба на дял от аудиторията през следващите години. Тази загуба на езикова територия няма да бъде компенсирана от появяването на частни канали на каталунски, които все още се борят, за да се наложат (2,7% дял за 8TV през 2011 г.).

Всички проценти, цитирани до този момент, се отнасят до района на Каталуния, тъй като емисиите на Каталунската обществена телевизия на Балеарските острови и в автономната област Валенсия винаги са били забранявани от испанското законодателство, като само в редки случаи тези забрани са били атакувани от будни граждани. Понастоящем каталунската телевизия не достига до тези райони, нито пък излъчванията от тези райони достигат до Каталуния. Междувременно обществените телевизионни канали на автономна област Валенсия и на Балеарските острови, създадени съответно през 1989 г. (Canal9) и през 2005 г. (IB3), са били радикално ограничавани, вследствие на икономическата криза, и декаталунизирани от съответните правителства, като и двете правителства са в ръцете на десните националисти (Partit Popular). Преди скорошните съкращения на работна сила Canal 9 имаше приблизително 10% дял на територията, а IB3 имаше около 7,5%.

Отвъд цифрите, обществената телевизия на каталунски беше изключително важна сила в борбата за установяване на езиковата норма сред по-голяма аудитория и за усилване на културната мечта за развитие чрез собствена система за класификация, и в ролята си на стълб за международно ориентираната аудио-визуална индустрия, базирана в Барселона. В допълнение, в Каталуния ясно установеното лидерско място, заемано от новинарските емисии, в това число вечерните новини, дебатите, както и развлекателните програми, също играят решаваща роля в информирането на общественото мнение, което е все по-дистанцирано от испанското обществено мнение.

В тази връзка съществуването на уникална каталунска преса, напълно отделна от пресата в Мадрид, пазарният лидер в Испания, е особено значимо. Читателите на каталунските вестници купуват малко издания, идващи от столицата на Кралството, а в същото време четат все повече на каталунски. Вестниците, заемащи водещите места на пазара, според приблизителните данни за 2011 г., са: ветеранът, консервативният *La Vanguardia*, с дневни продажби в размер на 175 000 печатни копия, и прогресивният популистки *El Periódico* със 104 000 копия. И двата излизат в по две издания, една версия на испански и още една, преведена на каталунски. В случая на *La Vanguardia* продажбите на двете издания са по равно, като каталунската версия започва продажби през 2011 г., докато дялът на испанския спрямо каталунския (с начало през 1997 г.) на *El Periódico* е около 60/40. *El Periódico* има дигитални издания и на двата езика, докато *La Vanguardia* има мощно дигитално издание на испански и само дигитално копие на печатното издание на каталунски. Продължаваме с данните от 2011 г.: водещият вестник в Испания, *El País*, е на далечното трето място, със заявки да е прогресивен, но със само 38 500 копия на ден в Каталуния. Следващи по ред са два изцяло каталунски вестника – историческият и консервативен *El Punt-Avui* с 30 000 продавани печатни копия и двегодишния *Ara*, който е прогресивен и про-каталунски и продава 15 000 печатни копия на ден, но има 1 500 000 уникални посетители на месец на дигиталното издание, което го прави активен лидер в Каталуния. В Каталуния местната преса също играе важна роля, независимо дали става дума за издания на каталунски или за двуезични издания.

Освен *El País*, останалите значими испански ежедневници *El Mundo*, *ABC* и *La Razón* – всички с ултраконсервативен уклон – имат много слабо въздействие в Каталуния, където на тях се гледа като на враждебни издания заради техните постоянни атаки срещу езика и самите институции на каталунското правителство. Също така те имат историческа линия на поведение, която е още по-силно подчерта-

на от настоящото движение за независимост, което се случва в каталунското общество и политика. На 25 ноември 2012 г. движението достигна кулминационна точка с избора на регионален парламент, от който две трети подкрепя свикването на референдум за самоопределяне.

Пазарът на вестници е териториално раздробен там, където се говори каталунски. *La Vanguardia* и *El Periódico de los Seguros* до Балеарските острови и до автономната област Валенсия, но парадоксът е, че са налични само техните испански издания и продажбите им не са големи. Единственият каталунски вестник, който се продава в цялата каталунска езикова територия, е *Ara*, но по ограничен начин, особено във Валенсия. На Балеарските острови и във Валенсия най-популярните вестници са регионалните вестници на испански, следвани от вестниците, базирани в Мадрид.

Именно радиото е мястото, на което каталунският език е постигнал значимо разпространение в Каталуния през последните няколко години, удвоявайки слушателската си аудитория през последното десетилетие (2002–2012 г.) с две станции на каталунски език в началото на класацията, изпращайки испанската група SER (430 000 слушатели месечно) на трето място. В момента най-слушаната станция е RAC1, която принадлежи на Godó Group (притежаваща *La Vanguardia* и *8TV*). Основана през 2000 г., RAC1 достига 700 000 слушатели месечно през 2012 г., следвана от обществената станция Catalunya Radio с 600 000 слушатели.

Ако вземем комуникациите в тесен смисъл, също така е от значение да се подчертае, че Каталуния е столицата на книгоиздаването, очевидно на каталунски, но също така на испански, и то в съревнование с Мадрид. Корените на големи издателски къщи като Planeta, Bertelsmann и RBA, а също и на широка гама от средни и малки специализирани издателства, са в резултат от постоянната дейност, която се простира до Испания, Латинска Америка и останалия свят. Издателските къщи изживяват своя собствена криза пред развиващите се технологии, като в същото време те са притиснати и от глобалната криза, а също конкретно и от испанската финансова криза, и би било вярно да се каже, че времената за книгоиздаването са тежки.

В обобщение – каталунските медии са с дълга история, но въпреки трудностите на финансовата криза показват забележителен динамизъм, който отговаря на три фактора. Първо, на жизнеността и на културното многообразие на едно общество, което винаги е отворено към промени, но и се гордее с традициите си. Второ, на политическата битка на национални начала между Каталуния, която иска да създаде една независима държава, и Испания, която всячески се стреми да отрече тази възможност. И трето, на конкуренцията между езиците.

Във връзка с тази последна точка е важно да се помни, че към каталунското и испанско население, като туристическа дестинация и като мрежа за имигранти, от 1990 до 2000 г. са се присъединили 1 500 000 нови жители, като населението в Каталуния е много разнообразно, с повече от 300 майчини езика, които идват от Северна Африка, Азия, Латинска Америка, Източна Европа и англоговорящите страни – разнообразие, което разполага със собствени медийни канали, както е в случая с *Daily Dost*, вестник на пакистанската общност, и с *Latino*.

Чужденци в собствената си родина

Джерма Бел

Професор по икономика в Барселонския университет. Гостуващ професор в Корнелския университет и Принстънския университет през 2012–2013 г. Основната сфера на интереси на Бел е взаимодействието между правителствата и пазарите, а неговите изследвания се фокусират върху реформата на икономиката и политиката в публичния сектор. Неговите последни книги са: Political Economy of Nation Building in Spain (Инфраструктура и политическа икономия на националното изграждане в Испания) (1720/2010) (Sussex Academic Press, 2012.; публикувана преди това на испански и каталунски под заглавие Espanya, capital Paris (Испания, столица Париж)) и The Economics and Politics of High-Speed Rail: Lessons from Experiences Abroad (Икономика и политика на високоскоростен влак: Уроци от опита в чужбина) (Lexington Books, с Даниел Албалате).

В Каталуния има една част от населението, която винаги е вярвала, че създаването на суверенна държава е приоритет. Един много значим факт от последните няколко години е, че една съвсем нова част от населението се е ангажирала с постигането на тази цел въпреки факта, че тя не е обвързана с традиционно предпочитания от нея модел. За тази група може да се каже, че тя възприема благосклонно създаването на суверенна държава като втори избор, защото първият избор за тази група, нейният идеал в лицето на реформа в Испания, чрез която да се стигне до по-безпроблемно вписване на националната идентичност на Каталуния и на каталунците в самата Испания, се е оказал невъзможен.

През последните 300 години Испания подражава на френските принципи на изграждане на нацията, което означава оформяне на компактна, егалитарна нация без различия между индивидите и тяхната територия. Различията се считат за неравенство (според концепцията за едно в крайна степен формално, но не и реално изразено неравенство). Съществуването на множество национални идентичности в рамките на Испания винаги се е смятало за трън в петата на този проект на единство, един проект, разгърнат в икономически план, а и чрез обществените, културните и лингвистични политики.

Както казах, все пак понятието за егалитаризъм е формално, но не и реално изразено. Всъщност е точно обратното, както е и документирано в много сфери. Ето и няколко примера.

В областта на публичното финансиране често се чува мантрата: "Плащат физически лица, а не отделните региони". Това е отчасти вярно, а отчасти не е. Може да има, а в действителност и има, важни териториални различия по отношение на силата, с която се преследват измамите, по отношение на дела на дейностите, които се извършват "под масата", и така нататък. Онова, което е безспорно, е, че разходите се правят на териториален принцип в Испания, в Европейския съюз, както и във всяка друга политическа организация. И в това отношение добре документираната липса на равенство между средиземноморските територии и останалите е устойчиво постоянна.¹ Не е случайно, че трите испански региона, които имат най-голям фискален дефицит в държавата, са точно на Балеарските острови, Каталуния и Валенсия. Това е вярно, независимо от факта, че други, по-богати региони, не допринасят за преразпределянето, както и че Валенсия е в действителност по-бедна от средното за испанската държава.

Политиките за вземане на решение как да се разпределят инфраструктурни ресурси в Испания са

1 IEF. 2008. Las balanzas fiscales de las CC AA españolas con las AA. públicas centrales 2005. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales (http://www.ief.es/Investigacion/Temas/BalanzasFiscales_Publicacion_BF_15_07_08_vf.pdf) Bel, Germà. 2012a. "De paganos ricos y pobres, y de algunos polizones." La Vanguardia, 2.11.2012 (http://www.ub.edu/graap/NP_BEL2412.2.pdf)

били и продължават натрапчиво да се въртят около центъра. Вместо да се следват транспортни приоритети, се следват политически приоритети, с ясна цел за подчиняване на един град на друг. Политическата столица има надмощие, а останалата част от мрежата е в нейна услуга.² Това може да бъде илюстрирано (но не оправдано) например от факта, че има части от железопътната мрежа с малко или с никакъв трафик, които вече са или предстои да бъдат обслужвани от високоскоростни влакове до и от Мадрид, а в Тарагона, на 100 км на юг от Барселона, по най-натоварения коридор в южната част на Европа, все още има тридесет и пет километра железопътна линия в една посока, която трябва да се справя с цялото натоварване от преминаващия поток.

Инфраструктурната политика в Испания се характеризира със своята неефективност, отлагане на работите по периферията, а също с крещяща липса на равенство, което става очевидно веднага, щом човек погледне испанските магистрални такси. В централното плато и в мрежата, която се съсредоточава около Мадрид, плащането се извършва основно със средства от държавния бюджет. В периферията, и по-специално в Средиземноморието и в долината на Ебро (а също и по галисийския бряг) плаща потребителят.³ Тази асиметрия датира от над 20 години, а когато съм имал възможност да го обсъдя на срещи с представителите на държавната власт, отговорът винаги е бил, повече или по-малко, че е нормално по-богатите територии да плащат, а по-бедните – не, напълно игнорирайки факта, че Мадрид е най-богатият град и регион, и че малкото останали там „висящи“ налози наскоро бяха спасени от общия бюджет.

От моя гледна точка това нарушава принципа на равенство, който, при което и да е правителството, трябва да се прилага еднакво спрямо всички лица и територии в полиса или политическа общност. Когато в различните територии на една държава са установени различни политики във връзка с равенството, вече става дума за структура на колониалната експлоатация, където различните територии не са взаимозаменяеми, а следователно и единният критерий за равенство може да бъде пренебрегнат (отново от този, който е на власт) в останалата част от територията под контрола на държавата.

Пределът или връхната изява на това нарушение на равенството в Испания се случва в културните и езикови сфери. Въз основа на идеологически принцип (което е напълно различно от основните принципи на филологията) испанският е "общият език" на всички граждани на испанската държава, като идеята е да се въведе правило за "егалитарно третиране на всички испанци", което се изразява в принципа на свободата на избор на език на преподаване в училище, но само докато избраният от вас език е испански. Това е оправдано с фикцията, че испанският е езикът на всички, както споменах по-рано. Това, което остава скрито (отново), е липсата на равенство: граждани, чийто майчин език е различен от испанския, нямат право да избират езика на преподаване в училище, защото, както ни се казва, испанският винаги е на разположение и, също така, „той е нашият език“. По същия начин и културата се разглежда от колониална гледна точка. "Общият език" на метрополиса е защитен, казват те, докато езикът на колониите, "специалният", не е.

Ще кажа отново, че липсва мисъл за спазване на минималните изисквания, свързани с равенството на правата и задълженията на всички граждани на държавата, която не се държи като един интегриран и приобщаващ полис, а по-скоро е възможност за някои национални идентичности да доминират над другите. Нека попитат, ако твърдят, че не е така, десетки хиляди семейства във Валенсия, които не разполагат с възможността да изберат валенсианския [каталунския] като език на обучението, и правата на които са напълно невидими за испанските образователни органи.

В крайна сметка въпросите, свързани с културата и езика, са тези, които най-ярко илюстрират различията. Оттук произтича манията за еднаквост. Единственият безспорен факт обаче е, че в Каталуния испанският език е задължителен (в съответствие с член 3 от Конституцията), а каталунският не е. Може би не трябва да се налага изискване за език. Обаче ситуацията, в която в моята страна се изис-

2 Bel, Germà. 2010. *Espana, capital Paris*. Barcelona: Destino (Catalan Edition, La Campana 2011) Английско издание: *Infrastructure and the Political Economy of Nation Building in Spain* (Инфраструктура и политическа икономия на националното изграждане в Испания), 1720–2010. Sussex Academic Press.

3 Вижте предходната бележка.

ква езикът на друга държава, а моят собствен език не се изисква в нея, нарушава всяко понятие за егалитарни принципи. Държавата налага норми и правила, които ме карат да се чувствам като чужденец в собствената си родина.

Нека се върнем към началото. Вярвам, че един важен сегмент от населението, сред който съзирам и себе си, се е опитал да промени правилата и начина на организиране на Испания като държава, за да подпомогне преминаването на нейния господстващ кастилски характер и мироглед в такъв на една всеобхватна страна, която, отвъд зачитането на многообразието, ще го популяризира и ще се възползва от неговото богатство. По различни причини това се оказа една невъзможна мисия, но най-вече защото много голяма част от гражданите на кастилска Испания са напълно щастливи да имат нация, оформена по мухлясал френски образец. Трябва да признаем, че гъвкавостта и многообразието носят несигурност и че много хора предпочитат сигурността и защитата, които се предлагат от централизацията, чийто принципност и еднаквост предлагат един по-малко сложен свят, макар че един такъв свят е обречен да изтлее в миналото.

Това е дилемата, пред която сега са изправени много каталунци, които, дори когато избягват избора на поляризационни, екстремни решения на проблема на връзката на Каталуния с Испания, виждат все по-ясно, че остават две възможности: 1) еднаквост и сигурност, което е асимилация, или 2) сложност, предприемачество и поемане на риск, което е всъщност оформяне на наша собствена държава.

В крайна сметка един от най-важните фактори в социалната и политическата динамика на Каталуния от края на 90-те години е, че много каталунци вече се чувстват като чужденци в собствената си родина, благодарение на действията на една унитарна и ограничаваща държава. Поради тази причина в края на краищата трябва да избират между смяна на държавата или смяна на родината. От това, което виждам, изглежда много повече от нас биха предпочели да сменят държавата, отколкото да погребат своята родина.

Още едно уики?

Алекс Инохо

Посланик на GLAM (Галерии, библиотеки, архиви и музеи) в Барселона. Сътрудник в Уикипедия от 2007 г., удостоен с почетна степен за музейни изследвания, Инохо е отговорен за управлението на цялостна мрежа от успешни проекти между музеите и Уикипедия, както и за широкото отразяване събития, като например превръщането му в първия сътрудник на Уикипедия на щат в музея „Пикасо“ в Барселона. Днес работи като консултант за свободно споделяне на знание за няколко музея, включително за фондация „Жуан Миро“, музея „Пикасо“ и за музей-театър на Салвадор Дали. Неговите изследвания са съсредоточени върху силата на технологиите и споделянето на знание като начин за подобряване на достъпа до музейни сбирки и достъгането им до по-широка аудитория, като специален интерес представляват многоезичните преводачески проекти.

Знаете ли, че Viquipèdia, каталунската версия на Уикипедия, е втората версия на тази енциклопедия, публикувала статии, и то непосредствено след стартирането на версията на английски език и седмици преди да започнат да се появяват версии на останалите езици, много от които са далеч по-разпространени по света?

Каталунската Уикипедия е само един от примерите за присъствието на каталунците в интернет и на тяхната гражданска активност в полза на техния език. С повече от 400 000 статии, това е 15-тата най-голяма версия на Уикипедия, отчитано според броя на статиите. Ако вземете броя на говорещите каталунски, около 11,5 милиона¹, то тогава би трябвало версията на каталунски да заема 80-то или 90-то място. И не става дума само за броя на статиите – Viquipèdia е също така водеща по отношение на качеството: тя доминира в класацията за 1000 статии, които всяка Уикипедия би трябвало да съдържа, като така надминава дори вездесъщата английска версия на енциклопедията. Пишещите на каталунски в интернет са най-вече активисти, борещи се със съществуващата двуезичност. Позициите на каталунския език все още не са напълно възстановени, въпреки напредъка в тази посока. Ето защо редакторите на каталунската Уикипедия изпъкват с упоритата си работа, с желанието си да направят повече и да са по-добри от останалите. Това е и своеобразно отражение на каталунския характер: единственото ни оръжие за спечелване на доверието на света винаги е била нашата работна етика.

Относно интернет – неутралността на мрежата и наличието на отворени платформи, които са лесно приспособими към различни езици, са ключовите фактори за поредицата каталунски успехи. Мрежата фаворизира активизма и улеснява обединяването на хора със сходни интереси: това е инструмент, който свързва. В едно общество с традиция в ангажирането на общността, каквото е каталунското, мрежата е най-доброто място за визуализиране на нашия език и култура. Без политически граници или пречки ние сме в състояние да растем повече, отколкото в реалния свят, което е от съществено значение, предвид многобройните пречки, които ни спъват в него. В последната анкета, проведена сред читателите и редакторите на Viquipèdia през януари 2012 г., сред главните причини, посочени от тях като обяснение защо са започнали да работят по Уикипедия, се нареждат: за улесняване на свободния достъп до информация; за да помагат на другите; за споделяне на каталунското езиково наследство.

Въпреки че е хоризонтален и неутрален, в интернет се наблюдава тенденция да се възпроизвеждат моделите от физическия свят. Когато местни сдружения, организации или сектори са организирани от каквато и да било международна група или проект, това често става по страни. Тъй като каталун-

1 <http://www.antaviana.cat/bloc/wp-content/uploads/2012/03/catalan-on-theinternet.html>

ците винаги искаме да участваме със свой собствен глас, ние защитаваме групи, които се определят спрямо даден интерес, а не спрямо политически граници. Нашата конкретна ситуация като нация без държава често е катализатор на промени в различни международни организации. Един пример за това е домейнът .cat, който е първият домейн от първо ниво, предназначен за езикова и културна общност, а не за държава, и който отвори вратата за създаването на други видове домейни. В случая с Уикипедия групата на приятелите на каталунската Уикипедия, Amical Viquipèdia, лобира за това фондация „Уикимедия“ да създаде тематични организации², които са местни организации на „Уикимедия“, основани на базата на общи интереси, а не на граници. До този момент са съществували само националните организации.

Каталунската версия на Уикипедия е световно призната с връзките си с различни културни институции, благодарение на инициативата GLAMwiki³, която улеснява създаването на тези връзки. Ние сътрудничим със световно признати институции като музея „Пикасо“, фондация „Жуан Миро“ и театър-музей на Дали, Националния музей на каталунското изкуство, както и с мрежата на библиотеките на каталунското правителство. Когато представяме проекти на конференции и семинари по целия свят, хората винаги ни питат защо пишем на каталунски, вместо на испански или френски език. След като обясним какво представлява Каталуния, ние също добавяме, че каталунците са най-малко поне двуезични и че би било много лесно да се консултира или да се напише уики на испански, френски или италиански - езици с много по-големи възможности сред аудиторията, но че това вероятно ще бъде смъртна присъда за нашия език в средносрочен план.

Те също така са изненадани, че ние сме в състояние да постигнем това ниво на ангажираност сред културните институции и сред доброволци-редактори. В Европа повечето от музеите и библиотеките са създадени посредством кралските колекции, но не и в Каталуния, където гражданското общество поема инициативата да създаде свои собствени социални и културни мрежи. Ето защо в генетичния код на културните ни институции е заложено да си сътрудничат с гражданите. Това се свързва перфектно с духа на уики. Ако ние не го направим, никой няма да го стори. И ако искате нещо да съществува, го създайте сами, а после го споделете и с другите.

Красотата е в това, че сме отворена общност. Ние, каталунските редактори, редовно си сътрудничим с всяка инициатива, която започва в световен мащаб. В общността на сътрудниците на Уикипедия ни познават като „каталунските воини“, защото ние винаги сме най-активните участници в света и всеки път, когато можем, помагаме с преводи или каквото е нужно⁴. Дори и на Би Би Си е направило впечатление усилието ни, което пък доведе до репортажи за каталунската Уикипедия. Още веднъж: нашето оръжие за спечелване на доверието на света е нашата работа.

2 http://meta.wikimedia.org/wiki/Wikimedia_CAT

3 <http://theglamwikiexperience.blogspot.com/>

4 https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:GLAM_in_Catalonia

Езиците на каталунците

М. Карме Джуниен

Преподавател по обща лингвистика в Барселонския университет, основател на Изследователска група за застрашени езици. Ръководител на редица изследователски проекти, посветени на езика на имигрантите, включително и описа на езиците, които се говорят в Каталуния. Член на комисия в няколко изложения, свързани с езиковото многообразие. Член на експертна комисия, посветена на Универсалната декларация за езиковите права.

„Ако кажа на някого в Мадрид, че говоря кечуа, това не прави впечатление на никого. Ако съм в Каталуния и кажа същото, всички се втурват да задават въпроси.” Един каталунец от боливийски произход обобщава по този начин една от главните характеристики на каталунското общество: ценността, която се приписва на езика. Много дълго дебатът относно езика се въртеше около отношенията между испанския и каталунския, но в последните години Каталуния преживява невероятна промяна на демографията на езика, която обхваща както земеделските, така и градските райони. През първото десетилетие на 21-и век повече от 1 млн. имигранти от цял свят са дошли в Каталуния. През този период населението се е увеличило от 6 млн. на 7,5 млн. души, а броят на езиците, които имат свои носители в Каталуния, е достигнал почти 300.¹

Реакцията към описания феномен разделя хората на две големи групи: онези, които свързват новодошлите с доминиращия език, като така ги прибавят към групата на испаноговорящите, и онези, които по един или друг начин ги асоциират с каталунския, ако не друго, поне като потенциални негови носители. Важно е да се посочи, че този начин на възприемане до голяма степен се подкрепя от самите новодошли. От една страна имаме една група, която без предварително познаване на крайната точка на своето пътуване смята, че идва в Испания, а следователно - и в испаноговоряща среда, а от друга страна имаме група, за която езиковата ситуация е аналогична на тази, която битува в страната им по произход.

Във втория случай огледалната ситуация води до идентификация с новото място, понеже много от новодошлите са носители на езици със статут на второстепенни в районите, от които произхождат, а има и случаи, в които последните твърдят, че са „открили“ своя собствен език в Каталуния. Това означава, че в процеса на идентификация с каталунския са разпознали и собствения си език, разпознали са необходимостта да го възстановят, ако е бил изгубен, или да му придадат отново нужната стойност, като и в двата случая резултатът е повече себеуважение. Очевидно е, че от приемането на каталунския произтичат много преимущества, не само икономически, а най-вече социални и емоционални. Както казва Шандор Марай: “Децата на всички малки нации са поласкани, когато някой чужденец направи опит да говори на техния език”.² А каталунската нация не само се чувства поласкана, но в много случаи съпреживява дълбоко езиковата история на други малки нации. Естествено, това не е универсална ситуация и още веднъж и тук можем да очертаем две основни тенденции в отношението към езика на другите: безразличие и съпричастност (враждебността не влиза в картината).

Разликата в отношението към езиците, които говорят каталунците, се вижда ясно в различни сфери, и най-вече в сферата на образованието. За всички е съвсем ясно, че растежът, който каталунското общество преживя, е очевиден и в училищата, където броят на учениците, родени в чужбина, нарасна

1 Изследователската група за застрашени езици на Барселонския университет е описала общо 278 езика, които се говорят в Каталуния.

2 Márai, S. (1943) *La Gavina*, Ed. Empúries, Barcelona, 2011, стр. 17.

от 19 793 за периода 1999 – 2000 г. до 155 845 за учебната 2009 – 2010 година.³ Много голяма част от тези ученици са преминали класове по „въстъпителни уроци“ – едно пространство, създадено с цел да улесни тяхната адаптация в училищата, да даде индивидуална емоционална подкрепа на всеки от тях, а също и да предостави интензивна подготовка по каталунски език. В тези часове е установено наличието на повече от 100 различни първи езици. Службата за езиково интегриране и посрещане също организира езикови курсове по въпросните първи езици, в които може да вземе участие всеки ученик – пионерска и практически нечувана инициатива в останалите части на страната. Предлагат се часове по тамазигт, арабски, бенгалски, китайски, холандски, португалски, кечуа, румънски, украински и урду.

Отвъд помощта, оказвана на новопристигналите ученици, съзнанието за езиковото многообразие е било постепенно въвеждано в курса на обучение, така че всички ученици да могат да обединят знанията, които техните съученици им предлагат. Ето тук се разкриват разликите, породени от конкретиката на преподавателския профил. В едно наскоро проведено изследователско проучване⁴, в което преподавателите са запитани кои езици се говорят в училищата, в които преподават, прави впечатление, че най-вече преподавателите по каталунски са запознати със списъка на въпросните езици, а разликата между осведомеността на учителите по останалите езици (испански, английски и френски) и тази на учителите по други предмети, е малка. В сферата на образованието за възрастни точно Консорциумът за езиково нормиране (организацията, занимаваща се с обучение по каталунски извън рамките на системата на училищата) е тази, която прави опис на езиците, чиито носители са учениците, което от своя страна е прецедент, тъй като подобен опис не се поддържа от никоя от организациите, предлагащи езиково обучение (като Червения кръст, Каритас и т.н.), без значение дали те са каталунски или испански.

Следователно каталунското общество прави огромно усилие да обедини това езиково многообразие, а не да го превръща в бариера към съвместното съществуване. Пределно ясно е, че в тези усилия се отразява и собствената му езикова история. Споменът за опита да се съществува чрез един белязан език оживява отново всеки път, когато нов имигрант квалифицира езика си като “диалект” или като “примитивен език”. В изучаването на език, който повечето смятат за второстепенен, се крие някакво много специално признание.

Предизвикателството на съвремението ни е умението да се справяме с многообразието в независима Каталуния. Каквото и да донесе бъдещето, едно е сигурно: в семейната история на повечето каталунци ще има езици от целия свят. Какво ще донесе бъдещето зависи и от начина, по който се отнасяме към тези езици, но сякаш мнозинството политически лидери не вземат този фактор под внимание. И Мас, и Жункерас, двамата лидери с най-много места в Парламента, са обявили подкрепата си за официалния статут на испанския език в независима Каталуния. С други думи, и двамата продължават да си представят двуезична Каталуния, като не отчитат онези 12% от населението, чийто първи език не е нито испански, нито каталунски. Ако вземем предвид, че около 46% от новопристигналите имигранти подкрепят независимостта, съгласно секретаря по имиграцията на правителството на Каталуния, то не изглежда като проява на голяма прозорливост да се игнорира техният принос към една страна, която не бива да желае потискането на многообразието или да създава за част от населението си същата ситуация, която е довела много от нас до усещането, че сме отхвърлени от испанската държава.

3 Източник: Служба за езиково интегриране и посрещане, Министерство на образованието, Правителство на Каталуния.

4 Ролята на имигрантските езици в училище. Проект, финансиран от Министерство на науката и иновациите. FFI2009–05995.

Ненационалистичен стремеж към НЕЗАВИСИМОСТ

Лаура Борас

Доктор по романска филология (1997 г.) от Барселонския университет. Удостоена със специална докторска степен по хуманитарни и социални науки (1998 г.). Борас преподава по Теория на литературата и сравнително литературознание, както и в магистърска програма за обучение на учители в Барселонския университет. От 2000 г. тя е координатор на международната изследователска група HERMENEIA, която изучава връзките между литературните науки и цифровите технологии. През януари 2013 г. е назначена за директор на Института по каталунска литература на правителството на Каталуния.

Преди няколко години на борците за независимост се гледаше като на побъркани мечтатели, независимо дали ставаше дума за обществени дискусии или за разговори между частни лица. Коментарите по повод движението за независимост от страна на Мадрид (като обобщение за всички испански противници на независимостта), но също и на сравнително сдържаната откъм мнения Каталуния бяха пълни с надменност. За целите на намаляването на социалното влияние на активистите за независимост, а в същото време и с перверзното намерение за неутрализиране на идеологическия им потенциал, за тях винаги се е говорело като за шепа хора. Може и да са били шепа. Обаче тази шепа се е подчинила на божията заповед „плодете се и се множете“. Тези пълни с идеали младежи пораснаха, станаха уважавани граждани, и дори онези от тях, които не се занимават с политика, се решиха на политическа ангажираност. И макар текстовете на каталунската поп група „Манел“ да твърдят, че: „Господ и малко помощ ни доведоха тук“, ето ни. Много митове бяха развенчани по пътя (икономическата зависимост от износа, развенчана чрез бойкот, сравненията с испанския и международния пазар и др.), даже имаше и време на политически дебати, някои успешни, други не толкова, подкрепящи факта, че сме изправени пред възможност, която е всеобхватна и универсална. Потвърдено от проучванията на обществените нагласи и от самите каталунци, дори само с бегъл поглед към околната реалност, присъствието на стремежа към независимост е неоспорим факт.

По пътя имаше значителна помощ. Испанската нагласа към Каталуния в последните години – отношението към статута на автономия, решенията на испанския конституционен съд, езиковото взаимодействие, редица спортни прояви, а и други, се превърнаха в катализатор на нагласите в полза на независимостта. Систематично прилаганото презрително отношение и ограбване продължават безнаказано във всички области: езикова, политическа, културна, артистична, спортна и, разбира се, в икономическата. Например при спортовете картината е пределно ясна. Максимата, че спортът и политиката не бива никога да се смесват, се използва като оръжие точно от онези, които са майстори в смесването на двете. Твърдението, че те не бива да се смесват, е просто реторика и представлява лесна заблуда, която въпреки своята прекомерна употреба, изглежда никога не излиза от мода. Испанската преса е специалист по комбиниране на политика и спорт. И тя го прави всяка седмица, чрез представянето на Формула 1 или чрез състезанията с мотоциклети, или чрез NBA, като в изброените представяния все испанци се набиват на очи. Самата концепция за "национален отбор" е политическа концепция, а спортните състезания, като се започне с Олимпийските игри, също са такива.

Проблемът, както винаги, е да се знае къде приключва вашият национализъм и къде започва този на другите. Според „Мериам-Уебстър“ *да се политизира* означава: "да се придаде политически тон

или характер (опит *да се политизира* държавната служба)". Какъв е изводът относно спортистите, от които се изисква да играят за отбор, който те не усещат като свой, като им се налага глоба, ако откажат, или като биват изгонвани за защита на "други" национални отбори в рамките на една и съща държава, или пък когато се размахва испанският паспорт като аргумент за изключване на Каталунската федерация по хокей от Международната федерация по ролер спортове, а всичко това – наред с много други примери. С една дума, на Каталуния е забранено да има свои национални отбори. Е, нима това не е политизиране на спорта?

Точно на това е посветило своята енергия испанското правителство, до степен да стане виртуозно в използването на баналния въпрос: „Какво гражданство е записано в личната ви карта?“ (Прозвучаването на този въпрос е ясен знак, че той вече не подлежи на обсъждане с човека, който го е задал, а и който е овластен да го постави.) Техният аргумент е, че каталунските спортисти са испански, защото това казва паспортът им. Аплодисменти. Много убедително. Те си правят труда да защитават тази теза, като поемат риска да изглеждат глупаво, защото са наясно, че публичният и частният сектор са много важни. А ние знаем, че зад това стоят политически актьори. Спортът служи за създаване на национална идентичност, която се изразява чрез определени културни ценности. Виковете „САЩ! САЩ!“ звучат ли ви познато? Винаги схемата е същата, без изключение.

По-трудно за преглъщане е, когато "един от нас" означава принадлежност към нормалността, а "един от тях" означава принадлежност към краен екстремизъм. Когато те крещат: "Да живее Испания!", а ние крещим: "Да живее Барса и да живее Каталуния!", всички ние засилваме националното си самосъзнание. Самосъзнанието е скъпа стока и впечатлението е, че някои са привилегирани, а други са втора класа. Или както Тиснер, чиято 100-годишнина от рождението чествахме през 2012 г., отбелязва с горчивина: "Имаме плачевната склонност да се предаваме. Ние сме хора, които никога не са имали национално самосъзнание." Жуан Салес (чиято 100-годишнина също отбелязахме през 2012 г.) казва: "Човек започва да подозира, че всички хора по света, извън Каталуния, са патриоти, което обяснява защо ние продължаваме да регресираме след 400 години". И по-нататък: "...ние, каталунците, сме прекарвали последните 300 години, правейки се на глупаци. Но това не означава, че трябва да спрем да бъдем каталунци, ние просто трябва да спрем да играем глупака." Това е доста тъжен коментар от Салес, който счита себе си за каталунец, "точно както кайсията се чувства като кайсия, а не като праскова". Е, нека да видим дали сме готови да приложим това към себе си, и най-накрая да спрем да се държим като праскови.

Световната икономическа криза, а покрай нея и съкращаването на бюджета, са спомогнали за увеличаване на лошите чувства. Днес възможността за суверенитет е на дневен ред, което не е изненадващо, ако се вземе предвид, че разликата между платеното и полученото продължава да расте. Големият въпрос е: ако имаме БВП, сравним с този на други проспериращи страни, защо действителното ниво на благосъстоянието ни е по-ниско от това на много испански региони? Богатството, което генерира Каталуния, не намира отражение в нейното последващо благополучие. Във всеки случай, не и за каталунците, които бившият президент Жорди Пужол определи като „тези, които живеят и работят в Каталуния“. Този факт подкрепя един прагматичен, ненационалистичен стремеж към независимост.

Един испански емигрант, а има много такива, няма да спре да се чувства испанец, защото живее в чужбина, но вместо това ще се грижи за интересите си в страната, в която живее, работи и получава услуги в замяна на данъци. Защо да е по-различно? Може би не е необходимо да бъдем сантиментални, а по-скоро радикално прагматични, което по време на криза е двойно по-необходимо. В глобалния свят, в който живеем, въпросът за независимостта не се отнася единствено до самоличността. Освен ако не греша, тепърва „ще открият детектори, които могат да разкрият тайните на сърцето“, както пее каталунската певица Люис Лях в "País petit" („Малка държава“), докато тайните в джобен формат са вече стара новина за хората и експертите казват, че са невъзможни за опазване“.

На испанските колонии в чужбина са необходими 300 години, за да завършат своята борба за свобода, а и всяка чества своя празник на деня, в който е станала независима. Ние сме близо до нашата

300-годишнина от поражението на Каталуния през 1714 г., моментът на символичната, но ефективна, окончателна и тотална победа над Каталуния и падането ѝ в кастилските (не в испанските) крака. Това доведе Кастилия до превръщането ѝ чрез сила в това, което сега наричаме „Испания“, с нейните характерни особености: забраната на каталунския и налагането на испанския като единствен език. 300 години, откакто нашите институции (Съвета на стоте, Местното правителство, Областният съвет), нашето знаме и езикът ни са били лидерски, а не регионални или второстепенни. Колко дълго трябва да живеем с тази постоянна шизофрения? Колко дълго трябва да се преструваме, че не си даваме сметка, че съединяването с Испания е смешно? Колко дълго трябва да понасяме парадокса, поради който ни се налага да искаме пари от хората, които ни вземат парите? Ще осъзнаем ли, че независимостта е състояние на политическа, културна и икономическа еманципация и че суверенитетът е също толкова необходим за нас, като за всички, които са били в състояние да се борят срещу игото на ограбваща държава? Гражданското общество е винаги една крачка пред политиците по отношение на независимостта, това е все по-ясно. Днес имаме нужда от политици, които искат да правят история чрез приноса за страната си: да направят независимостта на Каталуния възможна.

Литература на каталунски език: Как стоят нещата?

Матю Трий

Живее в Барселона от 1984 г. Публикувал е 10 книги, написани на каталунски, включително 2 романа, сборник с разкази, една автобиография, един шарж срещу работата, както и есе против расизма. Има публикувана и поредица от статии и есета на английски език: „Барселона, Каталуния. Поглед отвътре“ (2011 г.). Неговият агент в Барселона е на път да публикува първо издание на новия му роман на английски език със заглавие „Snug“.

Първия път, когато отидох, или по-скоро бях заведен в книжарница с литература на каталунски език през 1978 г., дори не се бях замислял за съществуването на такова нещо като литература на каталунски език. Оттогава насам, от онзи първи поглед към мътния отблясък на светлината по кориците на книгите, с които бяха осеяни масите в книжарница „Ла Траля“ във Вик (централна Каталуния), чета на каталунски, като удивлението ми не спира да расте.

Първата книга на каталунски, която прочетох, нито беше написана в Каталуния, нито от каталунец – *Diccionari per a ociosos* (издание от 1964 г.; като превод на английски се появи през 2006 г.: *Dictionary for the Idle*, Five Leaves Publications, Nottingham), книгата беше от Жуан Фусте, валенсиански есеист. Следващата книга, която прочетох, беше сборник с кратки разкази от Карме Риера, чиито корени са в Майорка. През годините около една трета от оригиналите на каталунски език, които съм прочел, са били създадени извън границите на самото княжество, но в границите на районите, в които се говори каталунски, които са едновременно междурегионални и международни: Северна Каталуния, Андора, Валенсия, Южен Арагон, както и Балеарските острови.

Не само това, ами стигнах до заключението, че много от истинските каталунски автори, които започнах да откривам за себе си, и тук говоря за автори, които са родени в границите на княжеството, са написали най-добрите си творби на хиляди километри от него. Заточен след победата на Франко през 1939 г., след което в рамките на Испания е било толкова опасно да бъде писател на каталунски език, колкото да е бил анархо-синдикалист, Пере Калдерс написва изключителните си къси разкази и романи (обгърнати от онова, което светът по-късно ще нарича магически реализъм) в Мексико. Мерсе Родореда пише международно признатата класика „В диамантения квадрат“ (третото издание на английски на която ще излезе по-късно тази година) в Женева. Последният роман на сюрреалистичния хуморист Франсеск Трабал бил завършен в Сантяго де Чиле, и така нататък, и така нататък.

С други думи, каталунската литература по дефиниция е била, и все още е мултинационална, тя е, така да се каже, един глобален проект, и в никакъв случай не е просто регионална в смисъла, в който повечето хора разбират това понятие: енорийска, земеделска, със стойност само за ограничен кръг местни хора. Точно обратното, улових се тайничко да потривам ръце, когато бях осенен от прозрението, че чета литература на световно ниво на език, който повечето хора не познават и на който има много малко преводи (ситуация, която, както ще видим, значително се е променила).

Онова, което в онези първи години на досег с каталунския не можех да си представя, е, че с времето на сцената ще излязат каталунски писатели, които дори не са родени в каталунскоговоряща област, а за тях каталунският е втори или трети език. И все пак, от началото на 90-те години видяхме появяването на словенската есеистка Симона Шкрабец; чешката писателка и преводачка Моника Згу-

стова; иракският автобиограф Пиус Алибек; на палестинския романист, историк и експерт по готвене Салах Джамал; на американския литературен критик Сам Абрамс; експертът по детски истории и западноафриканска кухня от Бенин Аниес Агботон; на отличната писателка от марокански произход Нажат Ел Хашми; а също и на аржентинската писателка и журналистка Патрисия Габанчо – всички те пишат и публикуват на каталунски.

Резултатът от цялото това пресичане на граници и многообразие е възможността да открием почти всеки съществуващ вид проза в каталунската литературна панорама от последните сто и няколко години: криминална, научно-фантастична, историческа, поръчкови бестселъри, популярна литература, култова, еротична проза, автобиографична и така нататък, на петте континента. Романтизъм, модернизъм, реализъм, екзистенциализъм, сюрреализъм, минимализъм, постмодернизъм, пост-постмодернизъм, както и общо взето всеки друг вид западно литературно течение, което съществува – всички те имат свои представители сред творците в модерната каталунска литература.

Освен това преводът на каталунски (както и на испански, който всички каталунци владеят перфектно) гарантира наличността на широк кръг международни автори за писателите, които пишат на каталунски. Много такива автори действително се превеждат на каталунски дълго преди да достигнат до англоезична аудитория (Джонатан Лител и Яник Енел, например), или пък никога не достигат до англоезичната аудитория (така например много заглавия от чешкия писател Бохумил Храбал или от португалеца Антониу Лобу Антунеш са налични на каталунски, а на английски не са). Вярно е, че каталунският често ме е поставял в по-тясна връзка с новостите в литературата, отколкото английският.

Назад във времето, към края на осемдесетте, когато за мен стана пределно ясно, че каталунската литература е сред най-добрите в потока на европейското писане и че тя не е просто обречена на себе си помия за група задръстени селянци, получих обаждане от търговец, зачислен към една културна организация, който продаваше каталунски книги и музика. Той започна наизустената си реч с въпроса: „Харесват ли културата на Каталуния?“, което ми изглеждаше толкова смислено, колкото и въпросът дали харесвам каталунските зеленчуци. Каталунската култура, а в частност нейните „езикови“ продукти, е твърде широка и всеобхватна, твърде хетерогенна област, за да бъде представяна като единна цялост.

Как тогава да бъде описана? Как да ѝ бъде направен някакъв всеобхватен обзор? Ами, една от възможностите е да се тръгне по академичен път и чисто и просто да се опише хронологично напредъкът (което всъщност прави английският професор Артур Тери в своя блестящ труд *Companion to Catalan Literature* (*Спътник на каталунската литература*) от 2003 г.

Според Тери, а и според повечето други историци, каталунската литература се появява за пръв път около 1260 г. (макар че има писмени религиозни и административни документи на езика, датирани от 10-и век насам). Точно този период предшества работата на поета, философ и съчинител на басни Раймонд Лулий; работата на Аузиас Марк (със сигурност първият голям поет, който пише любовни поеми на всеки местен говор в Европа) и, макар и по-късно през 15-и век, първият голям европейски протороман – „Тирант Белия“ от Жуанот Марторел. Около тези три големи фигури гравитира една група от малко по-слаби автори на проза, поезия и исторически наратив: Рамон Мунтане, Роис де Кореля, Жауме Роч, Бернат Медже, Арнау де Виланова, Анселм Турмеда, Франсеск Ешименис и Жорди де Сант Жорди. Списъкът продължава, предвид факта, че каталунската средновековна литература, съвсем просто казано, е била една от най-рафинираните и в Европа.

Обаче през 16-и век, според разказа на стандартната академична традиция, за каталунската литература настъпват дни на упадък, който съпътства и политическия упадък на дворовете във Валенсия и Барселона. В средите на онези, които в наши дни биха били наречени „интелектуалци“, кастилският (испанският), езикът на литературната златна ера, концентрирана около невероятното могъщата кастилска аристокрация, започнал да произвежда литературни модели, които каталунските писатели последвали, или пък направо заемали кастилския като свой литературен език. Не само това, но след 1714 г., когато Каталуния била присъединена със сила към испанската държава, каталунските университети

били затворени, а езикът бил забранен (през последвалите десетилетия) в училищата, съдилищата, църквите и книжовно, като по този начин започнал процесът на *кастилизация* и последващ упадък на литературната продукция на каталунски език.

След това, в средата на 19-и век, дошъл периодът, известен като *Renaixença* ("*Ренесанс*"), времето на романтизирано национално възраждане, когато много каталунски автори преоткриват средновековното литературно наследство. Все по-често се появяват поезия и проза (както и книги, базирани на исторически и фолклорни изследвания съответно върху миналото и настоящето на Каталуния). Някои от появилите се творби – романите на Нарсис Олие, поезията на Жасинт Вердаге, пиесите на Анхел Гимера, са с качество, които не е било срещано от края на Средновековието и днес все още се четат (и превеждат).

Разнородното качество на работите, създадени през *Renaixença* в крайна сметка води до първия наистина последователен период в каталунската литература в съвременната епоха, докато модернистките движения пък придали псевдомистичен, емоционален оттенък на много каталунски творби, в периода до края на 19-и век. От там нататък, до 1939 г., каталунската литература се разклонява в различни тенденции и школи, но никога не е преставала да бъде разпознаваема като процъфтяваща, модерна европейска литература с десетки талантиливи писатели или дори гении: художникът, драматург и писател Сантяго Русиньол; писателят Раймон Казеляс; невероятният поет и есеист Жуан Марагал; поетът от Майорка Жуан Алкове; елитарният колумнист и писател Еужени д'Орс; големият сюрреалистичен поет Ж. В. Фош; авторът Каталина Алберт (по-добре познат с името Виктор Катала); поетът Жузеп Карне; майсторът на прозата Жузеп Пла; романистът и поет Жузеп Мария де Сегара.

Всичко това завършва с огромното сътресение от влизането на Франко и бунтовническите сили в Каталуния през 1939 г. Франко (и режимът, който той е на път да създаде) възприема Каталуния единствено като заплаха за испанското единство, именно заради жизнеността на каталунския език, език, който веднага бива забранен навсякъде извън дома (макар че дори у дома можело да бъдеш арестуван за това, че притежаваш книги на каталунски). Каталунската литература трябвало да се публикува в чужбина или в нелегална или полулегална форма в самата Каталуния. Разпространителските мрежи, списанията, критическите текстове, както и откритите дебати, които са пазили литературата толкова жива, изчезнали напълно. През 1961 г. държавата донякъде намалява ограниченията и прави възможно публикуването на повече заглавия и преводи на каталунски, но по това време вече две поколения са били грамотни само на испански и четенето на каталунски се оказва трудно начинание. Забележителното е, че голяма част от каталунските писатели упорито отказват да преминат към испански, така че когато след смъртта на Франко каталунският език отново става официално език на обучение, хората разграбват поезията и прозата не само на писатели, творили преди войната, но и на онези, които са започнали да пишат през втората половина на 20-и век: Теренси Мош, Салвадор Есприу, Монсерат Роч, Пере Калдерс, Мануел де Педроло, както и много други.

Едно по-младо поколение писатели отведе каталунския в новото хилядолетие, най-вече писателите на кратки разкази и колумнистите Ким Монзо и Сержи Памиес. Накратко, съвременната литературна картина на каталунски е подобна на онази, която отразява всеки друг модерен европейски език – смесица от успешна литературна проза, със заглавия като „Изгубеният багаж“ на Жорди Пунти или „Ловецът на тела“ на Нажат Ел Хашми (и двете заглавия скоро ще бъдат налични на английски език), бестселъри като „L'últim abat“ (Последният абат) на Марти Жиронел, както и цяла редица заглавия, като се започне със спомените на Патрисия Габанчо за семейството ѝ в Буенос Айрес и се стигне до заглавия, свързани с актуалния стремеж към политическа независимост, които от своя страна се превърнаха в почти самостоятелен жанр.

В същото време през месец се появяват нови автори, често публикувани от новопоявили се малки издателства, които са започнали да се конкурират с по-малко склонните на експерименти, но по-големи и по-добре установени издателства.

Като казвам това, аз лично, доколкото мнението ми има тежест, никога не съм изповядвал вяра в

идеята за литературния прогрес, при който едно движение или тенденция следват друго. Писателите от всяка възраст, без значение доколко умишлено копират съществуващи или вече съществували модели, са, в крайна сметка, самите себе си: отделни индивиди, работещи от позиции, които са постоянно уязвими. Следователно писането е не друго, а един процес, ограничаващ се до индивида, а индивидът, по дефиниция, няма друг избор, освен да направи това, което той или тя смята, че е най-добре (и след това се надява на най-доброто). Каталунските писатели не са изключение. Без значение какви биха могли да бъдат техните политически идеологии в толкова силно политизиран район като областта на каталуноговорящите, е почти неизбежно тези писатели да почувстват необходимост да възприемат някаква политическа позиция, като най-добрата им проза носи чертите на добрата проза навсякъде: тя не взема страна, тя изследва сивите области на човешкия живот, тя отрича осъждането. Тези писатели, които чувстват желание да изразят своите политически възгледи, го правят чрез документални произведения, в блокове, във вестникарски колонки или токшоута. Когато те се върнат към писането на своите романи и разкази, отново са свободни да влязат в двусмисленото царство на несигурността, в което повечето от нас живеят.

Ако аз „опявам“ по този въпрос, го правя, за да разсея широко разпространеното погрешно разбиране за авторите, които избират да пишат на каталунски: че те правят това по политически ("националистически") причини, както и че това, следователно, опетнява тяхната литературна продукция. Ким Монзо (чията майка, между другото, беше андалусийка) постави директно въпроса през 1980 г. в интервю за вестник Avui: "Аз не съм националист, или каквато и да е друга глупост. Работата е там, че не съм испанец."

Именно.

Каталуния или каталунски страни?

Висент Санчис

Степен по информационни науки от Автономния университет на Барселона. Преподавател по журналистика в Училище Бланкерна към Университет Раймонд Лулий . Редактор за различни издания, включително вестник Avui в продължение на 12 години, както и на редица телевизионни програми. В момента е редактор/издател на списание El Temps и сътрудник и колумнист в печатни и дигитални издания. Носител на наградата „Жуан Фусте“ за документалистика за книгата си Franco contra Flash Gordon („Франко срещу Флаш Гордън“) и на наградата Карлес Раола за Valencians, encara („Все още гражданин на Валенсия“).

Какво е всъщност „каталунска нация“ и какво изобщо означава това словосъчетание? Повечето хора, които пристигат в Каталуния всяка година, са туристи, които нямат никаква представа за какво иде реч. В най-добрия случай са чували за Гауди и Барса. Знаят също и това, че Гауди и Барса са най-големите имена в областта на изкуството и спорта от една област, наречена Каталуния, която е част от Испания. Една Испания, която се изразява изключително на испански и която е най-известна с бикоборство и с фламенко. Дори в наши дни. Има толкова много хора, които нямат възможност да прозрат разликата между двете реалности. Истинската разлика. Мнозина се завръщат по родните си места, без да са чули и дума на каталунски. А има и такива, които се завръщат у дома с няколко повърхностни наблюдения, които само затвърждават стереотипите, които са донесли със себе си. А тези стереотипи са най-често под формата на андалуска китара, шапка на бикоборец или андалуска кукла, която са си купили по улица „Рамбла“ в Барселона, като най-представителна извадка на онова, което се нарича „Произведено в Испания“. Дори и по-лошо: има случаи, в които туристите си припомнят пътешествието с мексиканско сомбреро!

Също така обаче е вярно, че преди да стъпят в Каталуния, част от тези туристи научават, че има и една различна реалност. Такава реалност, в която Каталуния не е област, а стара европейска народност, която прави най-доброто, на което е способна, и векове наред го е правила, живеейки в държава, наречена Испания. Държава, която се крие в различни национални реалности, а най-вече от външния свят. Която се опитва да ги размие. Това схващане, което разрушава отколешни парадигми и стереотипи, се разпространява със стабилни темпове, откакто един милион и половина каталунци излязоха да демонстрират на 11 септември 2012 г. за каталунска независимост. Областите не се борят за независимост. Това е приоритет само на нациите. Като вземем предвид тази линия на разсъждение, има такива сред туристите и сред любопитните, които гледат на каталунската реалност от напълно нова гледна точка, благодарение на новата информация, подадена им от медиите в техните собствени държави. Ето по този начин каталунците започват да придобиват известност по света като „особен случай“. Също като ирландците, шотландците или квебекчаните.

След като стигнахме дотук, което доскоро изглеждаше невъзможно, време е за следващата стъпка. Дефиницията за „каталунска нация“ не е нито математическа, нито еднородна по своя характер. За повечето каталунци, които живеят в четири испански административни провинции, със свое автономно управление, наречено Каталуния, понятието „каталунска нация“ е нищо повече от суха теория: Тарагона, Лерида, Херона и Барселона. Една страна, която върху географските карти на Пиренейския полуостров е опасана от Пиренеите, както и от реките Ебро и Сения. Политическото каталунизиране, още от времето на Енрик Прат де ла Рибя (1870–1917), един от най-видните теоретици, много често е предлагало една друга реалност. По-сложна и трудна.

Една реалност, която обхваща всички територии, в които се говори каталунски, и която от 12-и до 18-и век формира политическа единица, наречена Арагонска корона. Единица, сбор от различни територии, като княжество Каталуня, Арагон, кралство Валенсия и кралство Майорка, изковани от християнските завоевания на мюсюлмански територии от Пиренеите нататък по време на дълъг процес, който е започнал през 9-и век и не е приключил до 13-и век. Всяка със своите закони и привилегии, премахнати след поражението в така наречената „Война за испанското наследство“ (1701–1715).

Понастоящем тези територии образуват „автономни области“ в настоящата териториална структура на испанската държава, които са признати след приемането на Конституцията през 1978 г. Следователно съществува „автономно общество“ в Каталуня, едно във Валенсия, едно на Балеарските острови и едно в Арагон. Има и няколко области около град Перпинян, които Испания е отстъпила на Франция като последица от една от войните, разразили се между двете държави през 17-и век, които в момента принадлежат към френските департаменти. Всички тези територии, колонизирани от каталунците, са споделяли, а и днес продължават да споделят каталунския език и култура.

А именно този общ език и обща култура ни отличават и определят като нация. Понятие, което, от съвременна гледна точка включва не само Каталуня, но и Валенсия, Балеарските острови, частта от Каталуня, управлявана от Франция, а и широка ивица от арагонската територия, която също признава каталунския за свой език. Следователно понятието за каталунска нация е още по-широко. Има много хора, които го свеждат до строго културна среда. "Каталунската нация" за тях е културен феномен, подобно на франкофонията за французите.

Има и много хора, които изискват политическа дефиниция. Има много жители на Валенсия, Майорка, Менорка или Арагон, които се чувстват каталунци. Най-яркият защитник в подкрепа на тази политическа възможност е писателят Жуан Фусте (1922-1992). Жуан Фусте подкрепя стария политически съюз между каталунците и жителите на Майорка и на Валенсия като единствената реална алтернатива на изчезването на нацията. Това е според него единственият валиден отговор на претенциите за претопяване в "испанското", в испанския език и култура. Преструвка, поддържана столетия от короната и държавата. Засега – без успех.

Време е да кажем „да”

Ева Пике

Писател, журналист по културни събития, член на каталунския парламент. Преди това заместник-директор по културната част в ежедневника Avui. Преподавател по журналистика в Автономния университет на Барселона и кореспондент в Ню Йорк. Пике е била сътрудник на различни медии, а също и член на надзорния съвет на изданието Catalan International View. Пике е носител на наградата Жузеп Пла за романа си Una victòria diferent („Една различна победа“), 2002 и на наградата Atlàntida за най-добър колумнист на каталунски език. Публикувала е и няколко други книги, като най-новата ѝ книга е Petita història de Barcelona („Кратка история на Барселона“), 2012.

Когато бях малка, ме подлъгаха. Пуснаха ме на училище, в което ни образоваха така, сякаш бяхме граждани на една нормална държава. Една подигравка посред ерата на Франко, която казва много. В това необикновено училище, в което скрит на тавана се мъдреше портретът на диктатора, изваждан бързешком при всеки сигнал за проверка, ни караха да вярваме, че равенството наистина съществува. А също и че Каталуния е страна като всяка друга и каталунският език е изцяло нормиран език.

И така, когато бях дете, не изпитвах нужда да бъда борец за каталунска независимост, феминистка или прогресивна. Тези битки вече бяха спечелени, а животът е твърде кратък, за да се борим за нещо, което вече имаме.

Един ден обаче ми се наложи да напусна сапунения балон, в който бях израснала, и разбрах, че са ме лъгали през цялото време. Че още нищо не е спечелено. Че за равенството се говори в бъдеще време, че не е вярно, като казват, че жените от нашето поколение били равноправни. Че прогресивността е под обсада от всички страни. И не, ние не живеем в нормална държава.

Би трябвало да съм ядосана заради годините, през които съм растяла в заблуда. А не беше така. От една страна бях признателна на родителите си за това, че ме бяха изпратили в училище Арел, като в замяна на това бяха направили всички възможни жертви – родителите ми бяха от скромно потекло, а месечната такса на училището не беше никак малка (а аз прекарах младостта си в опити да го направим държавно училище, и накрая успяхме!) От друга страна нямаше време за губене. Трябваше да запретна ръкави и да продължи борбата. Какво можех да направя? Станах феминистка. Станах прогресивна. Станах борец за независимост на Каталуния. Което значи – сепаратистка. Искях да живея в свободна държава.

Като тийнейджър станах член на *Crida a la Solidaritat en Defensa de la Llengua* (Призив за солидарност в опазването на езика), гражданско движение, което се опитваше да промени света чрез щастие. Ние бяхме онези, които боядисаха корабите в розово, онези, които пълнеха летищата с хартиени самолети, за да искат тяхното каталунизиране, онези, които пътуваха във „Влака на нациите“ до Страсбург, за да искат превръщането на каталунския в един от официалните европейски езици. Беше забавно, аз дори бях признателна на предходните поколения за това, че са ни оставили някакъв път за изминаване. Веднъж заявих, че съм се родила прекалено късно, че щях да съм по-щастлива, ако бях родена през петдесетте, за да се бунтувам срещу режима на Франко и да бягам от полицията.

Помня един спор, който често водех с един мой добър приятел, преди около 25 или повече години. Споделих му, че бих искала да усетя притока на адреналин в края на диктатурата, а той каза, че онова, което говоря, няма смисъл. Беше прав, разбира се, защото винаги има каузи, които да защита-

ваш. Позитивно и щастливо, мирно, но борбено. Точно сега бих искала да оставя най-добрия възможен свят на моите четири деца. Нямам никакви съмнения, че ако пожелаят, ще открият начини да го направят и още по-добър.

На един по-късен етап станах журналист. На теория ние, журналистите, не сме упълномощени да участваме в политическия живот. От нас се очаква да бъдем неутрални, а ако споделиш какви са политическите ти убеждения, издишаш като журналист. Ако това се случи, ти закачат табелка и губиш доверие като професионалист. Истина е, че всички играем политическата игра, във всички сфери. Дори онези, които се кълнат, че са напълно аполитични, извинете, но не знам как успяват. Ако си атеист и не вярваш в задгробния живот, ами, това си е твой проблем, може би ще бъдеш наказан от Господ или друго божество веднъж щом преминеш отвъд. Обаче да не се интересуваш от това как се организираме всички ние в този живот, за който знаем със сигурност, че е единственият, с който реално разполагаме, това ми се струва много странно. Ние всички сме политични, но откритото споделяне по тази тема често среща критика. Не се приема. Един от националните ни спортове е одумването на политиците. Сякаш всички са корумпирани и работят в ущърб на народа си. А това просто няма как да е вярно, ако не по някаква друга причина, то защото статистически е невъзможно.

Идва време, обаче, когато усещаш, че трябва още повече да запретиш ръкави. Идва време, в което трябва да извисиш глас. Моментът е изключителен, а такива моменти изискват и изключителни прояви. Този момент е сега. Все още се щипя сутрин, за да се уверя, че не сънувам и че наистина се доближаваме до лелеяната от нас независимост, което пък означава нормалност, отговорност към самите нас, означава да бъдем онова, което искаме да бъдем. Ние поемаме посока към това да бъдем нормална държава. Ние искаме само да бъдем това, което сме, нищо повече. Една приятелка ми каза онзи ден, че се страхува, че градим държава, която далеч не е рай. Вижте, поне тази държава ще е наша, и ако има страдание, то това ще си е нашето страдание.

Светът се дели на три групи хора. Хора, които правят нещата, хора, които не правят нещата и пречат на другите да правят нещата, а съществува и една голяма група, включваща всички нас, в която седим и се гледаме, като в зависимост от вибрациите, които една или друга група изпраща, се заемаме за работа или пък отместваме поглед, за да не ни се наложи накрая да товарим кашони, да продаваме лотарийни билети или да чистим масата. Има също така три типа майки и бащи: такива, които са президенти на асоциацията на родителите и учителите (РТА – Parent Teacher Assosiation), такива, които изобщо не посещават родителските срещи, а има и такива, които ходят на тези срещи по навик, като се оказват в Комитета по движение в училище, защото разбират, че е необходимо да се постави светофар на онова опасно кръстовище и че ако те не се ангажират, после няма да имат право да се оплакват.

Време е да се борим за онази зелена светлина, която ще ни донесе свободата. Ние, каталунците, осъзнаваме, че се намираме на исторически кръстопът. Можем или да приемем пътя на унижение и колективното самоубийство, което ще бъде неизбежно, ако продължим да сме обвързани с Испания, или да продължим по пътя на националното освобождение.

И неизбежно се налага изводът, че няма конфликт на избори: уморени от това да искаме разрешение и да се извиняваме за съществуването си, а и като наследници на национално достойнство, което, слава богу, не сме изгубили напълно, всъщност не ни остава друго, освен да грабнем факела от поколенията, които са ни предхождали, и да се отправим с уверени крачки напред, към единствената възможна цел. Нямаме друг избор, освен да изоставим удобните позиции, на които сме застанали, и изцяло да се ангажираме с каузата, защото градим бъдещето на децата си и това на техните деца. Бъдещето ни е поставено на карта и ние трябва да действаме с ясното съзнание за това.

Изживяваме решителен момент. А в моменти като този вие, аз и съседите от горния етаж, всички трябва да запретиш ръкави. Защото разчистването на масата е работа за един, но изграждането на държава е проект, който изисква титанично съвместно усилие. Отговорността е толкова огромна, че трябва да подкрепим професионалните си политици: ние като общност не можем просто да си измием ръцете. Ще успеем единствено ако дружно насочим усилията си в една посока. А светът може да се

промени само отвътре навън. Независимостта (или независимата държава, или както решите да я наречете) няма да се появи сама, ако ние си седим на дивана, докато я чакаме да дойде. Независимостта, или свободата, трябва да се заслужи.

Сега е моментът да заслужим свободата си. И да я получим, разбира се, но ще бъде лудост да не се опитаме, когато най-сетне се появи най-добрата възможност за последните 300 години. Или най-добрата в историята въобще. Сега е моментът, мисля, да се борим за зелената светлина, която очаквахме толкова време. Затова се вълнувам толкова много, че от историческа и ориентирана към бъдещето партия като Esquerra Republicana (Републиканската левица), тази лява партия, бореща се за независимост, ме помолиха да им помогна, като дам своя принос отвътре, като привърженичка на независимостта. Предложено ми бе да бъда включена в партийните листи на ERC за каталунските парламентарни избори и аз се осмелих да приема, защото сега е моментът да кажем „да“. И на референдума също, разбира се. Сега е моментът да изградим себе си положително и да се еманципираме, веднъж и завинаги, да имаме своя собствен глас в този свят, който принадлежи на всички. Не можем да губим повече време в зависимост от Испания.

Аз не искам независимост, защото тя е по-малкото зло, защото се отнасят зле с нас или защото нямаме друг избор. Искам независимост и щастие. Защото сме възрастни и искаме да поемем отговорност. Както веднъж чух да казва социологът Салвадор Кардус: “Щях да искам тази независимост, дори ако би ни коствала загуба на пари.” А Ориол Жункерас добавя: “Щях да искам независимост, дори Испания да беше най-проспериращата държава на света.” Каквато, само за сведение, тя не е.

В момента независимостта е необходимост. Спешно ни е необходима. Тя отдавна престана да е само утопия и се превърна в единственото възможно решение, което ще ни позволи да постигнем отново и да поддържаме своето благосъстояние. Да имаме възможност да разполагаме с лекари, учители, работни места, с възможности. Днес в Каталуния безработните са повече от 1 милион, а това включва и един от всеки двама младежи.

Днес плащаме за държава, която ни излиза скъпо, а отгоре на всичко играе срещу нас: тя не иска да решаваме самостоятелно, атакува езика ни, не инвестира в Каталуния, а ни откъва 16 милиарда евро годишно. Междувременно испанската държава пилее милиони евро за влакове, които не отвеждат никъде никого, за летища, които не провеждат полети. Нормално и законно е да искаме своето. Нормално е да искаме онова, което през последното столетие са направили 29 от 50 европейски държави: да декларираме своята независимост. Нито една от тези държави не изпитва носталгия по миналото: всички те са щастливи да имат своята държава, която бранят.

Без фискален дефицит и при абсолютна независимост всички ние бихме живели по-добре. Привържениците на независимостта, които ще престанат да са привърженици на независимостта, дай боже, а и онези, които не са били такива. Ние бихме били, и ние ще бъдем първата държава в Европа, която ще се роди от кулминацията на един напълно демократичен процес, започнат по демократичната воля на хората; държава, която хората са заслужили. Хора, искащи да контролират своята съдба и ресурсите си. И е само в наша полза процесът да протече бързо и добре, със символа на демокрацията върху знамето, защото всеки месец, който минава, носи безработица, повече дългове и все повече семейства, които едва оцеляват на ръба на бедността.

Искаме справедливо общество в една свободна държава. Искаме общество, което например да облага с данъци банките и заможните, което се бори с фискалните злоупотреби и което систематично не унищожава средната и работническата класа.

Посветила съм целия си живот на журналистика в културната сфера и на книгите. В тази нова държава, която имаме възможността да изградим, трябва ясно да заявим, че културата е от огромно значение. Ето защо тя не е ненужна. Ние сме изградени от книгите, които сме прочели, от картините, които сме съзрявали, от песните, които сме изпели. Не можем без култура, защото това е, което ни цивилизова, което придава смисъл на действията ни. Да нахраним интелекта си е толкова важно, колкото и да задоволим физическия глад. Който вдигне ДДС, не го прави в невинно неведение, прави го,

защото има интерес: едно нечетящо общество е по-лесно за манипулиране, общност, която е по-податлива на употреба.

Трябва да спрем да предлагаме културата само и единствено на онези, които могат да си платят за нея. Може би трябва да ѝ се сложи цена, понеже живеем в общество, което не цени безплатния обяд, а и защото, ако не си платим за нея, някой, който иска да консумираме онова, което му изнася, ще плати. Обаче цената трябва да е разумна. Трябва да защитим демократичния достъп до култура. Тя трябва да е налична за всеки и навсякъде, защото културата гарантира социално единство и е опора за всяка състоятелна държава.

В момент на бюджетни икономии и културата има нужда от икономии, както и всичко останало, но не повече от необходимото. Културата е едновременно социална политика и държавна структура. А и инвестицията в култура е пропорционално толкова малка част (не е дори и 1% от целия бюджет на каталунското правителство), че колкото и да отрежете от нея, не е кой знае каква икономия, а същевременно с орязването унищожавате цял сектор. Годишният бюджет за култура се равнява на разходите на каталунското правителство за лекарства срещу неврози и депресии. Можем да направим експеримент, за да разберем дали инвестицията в култура намалява консумацията на антидепресанти, понеже хората ще бъдат по-щастливи.

В една независима Каталуния културата автоматично би срещнала подкрепа, ако не за друго, то поради наличието на повече ресурси. А ако нашите граждани имат по-голяма способност за потребление, те също така и ще поемат повече култура. И тогава държавата няма да е срещу нас, а ще работи в наша полза – какво облекчение! Един от моите любими поети, Жуан Маргарит, защитава културата преди свободата. Защото без култура няма свобода, дори ако гласуваш всяка седмица, докато ако няма свобода, все още може да имаме култура. Ето защо, ако изкрещим: “Да живее Каталуния!” (което със сигурност трябва да направим), трябва също да изкрещим: “Да живее културно развита Каталуния!” А ако това не е достатъчно, също и: “Да живее справедлива Каталуния!”

Един от авторите, на които най-много се възхищавам, Жауме Кабре, ми каза през 2010 г., когато го интервюирах: “С наша собствена държава ние, каталунците, бихме били по-щастливи, а и бихме живели по-спокойно, понеже няма да се налага да се изразходва време и енергия в настоявания за очевидното, в искане на позволение и в извинение, че сме живи.“

Аз се стремя да живея в този фалшив свят, откакто съм дете, когато не се налагаше да бъда борец за каталунската независимост, нито феминистка, нито прогресивна, защото тези битки вече бяха вече спечелени. Имахме препирни в междучасието, разбира се, но поне никой не водеше борба за това дали топката ни принадлежи. А и никой не ни казваше, че момичетата не могат да играят футбол. Ние бяхме онова, което искахме да бъдем. Както и ние, каталунците, скоро ще бъдем онова, което искаме да бъдем. И можем да започнем да водим живот без да губим и секунда да се молим за каквото и да било.

Един друг писател, на когото много се възхищавам – поетесата и преводачка Монсерат Абелю, ми каза малко преди изборите на 25 ноември, че е сигурна, че ще види независимостта. Тя каза, че когато станем независими, испанският отново ще бъде обичан език. След испанската гражданска война Монсерат живяла в изгнание в Чили 20 години, а през 60-те години се завръща в Барселона, където открива, че каталунският е толкова преследван, че като реакция към това преследване тя започва да мрази испанския. От този момент нататък тя повече не е чела или работила на испански, а само на каталунски и английски език. И тя е готова за независимостта, за да може да се върне към любовта към езика, който е обичала толкова много – испанския. Мисля, че тъкмо навреме, тъй като тя е на 94 г. Харесвам нейния оптимизъм.

Надеждата няма да ни спаси от нищо, но в днешно време е почти задължително да сме оптимисти. Казват, че човешкият мозък вижда чашата наполовина пълна. За да оцелеят, много от нас разглеждат съдбата ни от една изкривена перспектива. Ние сме по-скоро оптимисти, отколкото реалисти. Ние недооценяваме възможностите за скъсване с нашия партньор, за загуба на работата, за заразяване с някоя болест. Дори ако песимизмът в обществото расте, оптимизмът в частните случаи ще продължи

да нараства. Дълбоко в себе си всеки вярва, че той или тя ще успее. Истинските беди са предназначени за другите.

Хубавото на това да имаш положителни очаквания е, че самото им наличие вече те прави щастлив. Оптимистите се развеждат толкова често, колкото и песимистите, но за тях е по-вероятно отново да сключат брак. Те не се влияят от получените уроци: надеждата побеждава разума. Оптимистите ценят онова, което имат, без да се тревожат колко дълго ще продължат да го имат. Високите очаквания ни приближават към провала, защото може да се сгромолясаме с трясък, но пък тези очаквания са единственото, което прави успеха възможен.

Дойде моментът и ние, каталунците, да бъдем оптимисти в колективен мащаб. От този момент нататък сме задължени да виждаме чашата по-скоро пълна, отколкото празна, да вярваме, че със сигурност ще постигнем независимост. Трябва да победим този стар пораженчески дух, който нарежда „ох, майчице, ох, майчице“ и е толкова дълбоко вкоренен в нашето поведение. Това поведение няма да ни отведе никъде и води до поражение, преди то действително да се е състояло. На 11 септември 2012 г. много от хората, излезли на улицата, изразяваха разочарование, изразяваха сигурност, че демонстрацията няма да постигне кой знае какво. А какъв резултат беше постигнат!

„Това може и да завърши добре“, каза Артур Мас на предишния 30 ноември, пет дни след изборите. Да вземем думите на президента и да ги превърнем от възможност в сигурно събитие: Това ще завърши добре. Да го кажем на висок глас, без задръжки: „Това ще завърши добре. Това ще завърши добре.“ Кой знае как и защо сме успели да стигнем до този конкретен момент, но на пръв поглед изглежда, че сме на прага на онзи провал, който винаги сме очаквали. По-добре да практикуваме оптимизъм, защото може да се окаже, че времето за ликуване приближава.

Така наречените привърженици на единството искат да ни подплашат, като заявяват, че ще трябва да напуснем Европейския съюз и да изоставим еврото, метричната система, Млечния път, че ще изгубим пенсиите си, че бизнесът ще си замине, а те ще бойкотират каквото остане, и кой знае още какво. Ще ни трябва кураж и търпение, а също и силата да застанем на позиции. Макар че ако се продължава по тази линия, тактиките за сплашване ще се изчерпат много бързо: ние много бързо ще придобием имунитет и те никога повече няма да успеят да ни уплашат. Обаче докато се оглеждат за нова чума, която да ни поразии, ако обявим независимост, ние трябва да се противопоставим на страха с разум, със спокойствие и с демокрация, много демокрация. Никой не казва, че ще е лесно, но пък и лесните неща не са вълнуващи.

Целта си струва и ние имаме най-добрата възможност в историята ни да я постигнем. Искам независимост на децата ми, но искам също родителите ми да я видят. Моите родители, които са родени след войната, са деца на губещите – едно поколение, упоено от франкизма, което не успява да развие политическа съвест до началото на седемдесетте години. Тогава, в началото на седемдесетте години, моите родители искаха да ми дадат образованието, което те не са могли да имат, и пожертваха своите средства, за да ме изпратят в онова невероятно училище, в което преди 40 години повярвах, че живеем в една нормална държава.

Първото ми голямо политическо разочарование беше Nacionalistes d'Esquerra (Националистите от левицата). Те бяха движение за независимост, основано през 1979 г., което поиска право на самоопределение и независимост за Каталуния в рамките на каталунските държави. Родителите ми се прибраха у дома страшно развълнувани след една среща: бяха намерили своята партия. Донесоха ми плакат от кампанията с един стих, посветен на партията и един, посветен на неин лидер, Жорди Карбонел, който плакат вися над таблата на леглото ми дълго време. Когато през 1980 г. се проведеха избори, аз все още бях на единадесет години и все още не знаех какво означава „малцинство“. Тогава още не бях напуснала своя прогресивен, независим, активистки училищен балон. Но реалността си остава същата: преди 32 години само 1,6% от каталунците заложиха на Nacionalistes d'Esquerra.

Сега онези от нас, които са работили в полза на независимостта през целия си живот (убедени от самото начало, че единственият път към по-справедливо общество минава през независимостта), се

чувстваме малко странно: не сме сменили позицията си, но останалата част от света се е приближила. Станахме мейнстрийм. Кой би си го помислил? А има и такива, които негодуват по отношение на новодошлите. Но това, от което имаме нужда, е повече хора да се качат на влакчето – колкото повече, толкова по-весело. Фактът, че знамето на независимостта в момента се разнася от всички, е страхотна новина. Защото ние ще спечелим независимост, ако независимостта е изборът на мнозинството. Ако се проведе референдум и „да“ е отговорът на повечето. Аз никога не съм гласувала за партията победител в избори, но би било хубаво да гласувам на референдум, и да спечеля. И за Жорди Карбонел, който ще бъде на 90 през 2014 г., би било прекрасно да бъде там, а също и за Монсерат Абелю, която е на път да навърши 100 години.

Ние ще бъдем това, което искаме да бъдем. Моят Туитър профил гласи: "Аз съм родила книги, статии и деца". Един приятел ми каза: "Съвсем скоро ще трябва да се добави, че си помогнала да се роди държава." Еха. Това ще бъде връхната точка в живота ми. Това ще бъде връхната точка в живота на всички нас.

Да живее Каталуния! Да живее културно развита Каталуния! Да живее справедлива Каталуния!

Шотландски референдум за Каталуния

Чавие Солано

Дипломатически съветник в Лондон и политически помощник на шотландски парламентаристи в Парламента на Обединеното кралство. Работил с Никола Стърджън по времето, когато е станала лидер на Шотландската национална партия в шотландския парламент и заместник на Алекс Салмънд; сътрудничил на бившия лидер на шотландската работническа партия Уенди Александър, а и на шотландското правителство. Той е бивш посланик на постоянното представителство на правителството на Каталуния в Обединеното кралство, Ирландия и Испания, а също и автор на книгата El mirall escocès („Шотландското огледало“), 2007 г., изследване върху шотландската политика от каталунска гледна точка. Автор на статии в няколко каталунски вестника и списания, както и на няколко глави в различни книги.

Както стоят нещата към момента, референдумите за независимост на Каталуния и Шотландия най-вероятно ще се състоят по някое време през 2014 г. Това, без даже и сянка на съмнение, е исторически момент не само за Шотландия, Каталуния, Обединеното кралство и Испания, но и за Европейския съюз. Един положителен резултат би дал началото на процес, който при приключването си ще донесе първото вътрешно разширение в историята на Европейския съюз, ако не броим обединението на Германия през 1990 г.

Както шотландският премиер Алекс Салмънд писа в предговора към книгата ми „Шотландското огледало“ (RBA, 2007): „Шотландия и Каталуния са стари нации в Европа. Ние сме написали част от историята на Европа като свободни и независими страни.”

Шотландия и Каталуния имат много общи неща. И двете са малки нации, които в момента са част от държави-членки на Европейския съюз. И двете са загубили своята независимост в началото на 18-и век – Шотландия през 1707 г., а Каталуния през 1714 г. Триста години по-късно значителна част от населението и на Каталуния, и на Шотландия смята, че няма причина повече да продължават да принадлежат към съответните държави. Настоящата ситуация вече не им предлага достатъчно ползи. И наистина, мнозина вярват, че Шотландия и Каталуния всеки ден пропускат добри възможности, понеже не са независими и понеже им липсва свободата да вземат самостоятелни решения.

Излиза, че все повече и повече хора вярват, че е време да се превърнат в зряла нация, в народ, който е отговорен за действията си, с всички произтичащи от това последици, точно както е при около още 200 държави по света. Не са малко и онези, които вярват, че в бъдеще Каталуния и Шотландия трябва да имат 2 столици – Брюксел и тяхната собствена, а също и че решенията, които не се взимат в Брюксел, трябва да се взимат в Барселона и Единбург, защото в крайна сметка независимостта не е нищо друго, а взимане на самостоятелни решения и управление на собствените ресурси.

Въпреки всичко между Шотландия и Каталуния има редица важни разлики. Например Шотландия е приемана като „нация“ от правителството на Обединеното кралство и шотландците имат правото да вземат решения относно бъдещето на Шотландия. Нейният парламент е уважаван и се ползва с доверие от страна на камарите на британския парламент в Уестминстър, които никога не взимат законодателни решения във връзка с въпроси от компетентността на шотландския парламент. Бюджетите на шотландския парламент и на правителството се изчисляват по ясна формула, като доклади за държавните приходи и разходи се публикуват редовно и шотландският парламент има пълната власт да взема решения за политики като обучение, здраве или правосъдие, и това са само няколко примера. Шотландия също така има официални национални отбори, които се състезават на международни прояви.

Каталуния няма нито едно от изброените неща. Испанското правителство и парламент, за разлика от британските власти в Шотландия, упорито отказват да предоставят такова третиране и признание на Каталуния.

Има и друга важна разлика между тези две стари нации. Шотландия е добре известна като държава. Повечето хора са чували за Шотландия или за нещо, свързано с нея, в някакъв момент. Може и да не знаят много за Джек Ветриано, но със сигурност повечето са чували за Шон Конъри, за килтовете, за разкошното шотландско уиски.

Нещата стоят по съвсем различен начин що се отнася до Каталуния. Въпреки факта, че достатъчно голям брой хора, места и организации са добре известни, много малко са чували за нашата каталунска нация, която има хилядолетна история.

Някои известни примери са градът Барселона и непобедимият ѝ ФК „Барселона“, известният готвач Феран Адриа, художниците Салвадор Дали и Жуан Миро, виолончелистът Пау Казалс, пенливото вино, наречено „кава“, а даже и красивата Коста Брава. Доста трудно е да не чуеш нищо за самата Каталуния или за нещо, свързано с нея, но лесно може да ти убегне фактът, че това, за което става дума, е всъщност каталунско.

Друг факт, с който малцина са наясно, е, че каталунците са много стар народ. Например настоящият президент, г-н Артур Мас, е 129-ият председател на каталунско правителство. За да видите ситуацията в перспектива, позволете ми да направя сравнение със САЩ, чийто президент, Барак Обама, е 44-ти по ред за тази велика нация. Не са много страните по света, които могат да заявят, че първият им президент е бил посочен през 1359 г. Очевидно е, че времената се менят, но каталунското чувство за самоопределяне и независимост остават все така силни.

Това желание за самоуправление е нещо, което споделяме с всички национални държави по света, а също с онези нации, които, както Шотландия, се стремят към независимост.

Шотландия и Обединеното кралство се превръщат в подходяща аналогия, чрез която да се обяснят отношенията на Каталуния и Испания на света. Ако погледнем отблизо, виждаме, че Обединеното кралство и Испания имат доста общи черти, като например, че и двете са създадени като единни държави в началото на 18-и век и в състава и на двете участват различни националности.

Британското е сбор от английското, шотландското, уелското и ирландското. Интересно е да се отбележи, че англичаните, които са били, и все още са най-голямата и най-важната народност в Обединеното кралство, никога не са се отказвали от собствената си националност, за да станат британци. В Испания обаче ситуацията е различна. Кастилците, които са най-голямата като численост народност, съставляваща испанската държава, след завладяването на иберийските народи и след премахването на техните закони, език и конституция, установили процес на кастилизация на нова, обединена Испания. Те разделили собствената си нация, Кастилия, и я превърнали в региони на Испания. В крайна сметка те спрели да считат Кастилия за нация, а вместо това започнали да се приемат за испанци.

Англичаните, от друга страна, винаги са запазвали идентичността си, което е улеснило поддържането на шо-годе здравословни отношения със съседите. Обратно на тях, Испания се опитва да приложи агресивна програма по „испанизация“ или по кастилизация на каталунците, баските, галисийците, а и на всички, различни от кастилците.

По тази причина предложението за обявяването на Шотландия за независима от Обединеното кралство държава не е събудило примитивното желание за разправа сред англичаните, които разбират, че това е вътрешен въпрос за шотландците. Англичаните разбират, че независима Шотландия може да раздоби Обединеното кралство, но че тяхната нация, английската нация, ще остане непокътната. В Испания реакцията е съвсем различна. Тъй като кастилците сега са испанци, те вярват, че една независима Каталуния ще разбие техния народ. Следователно испанското правителство и парламент се противопоставят активно срещу каквото и да е признаване на националната идентичност на Каталуния, въпреки че е добре известно, че Каталуния е имала нация още преди Испания да е била създадена и,

очевидно, много преди Кастилия да се е раздробила.

Испанският случай е парадоксален. От една страна това е демократична държава, която принадлежи на Европейския съюз на 21-и век. От друга страна това е държава, която, за разлика от случая на Великобритания и Шотландия или на Канада и Квебек, все още има да работи по признаването статута на нация на каталунците, въпреки че такъв статут е приет от 90 на сто от членовете на каталунския парламент и ратифициран чрез референдум от каталунския народ през 2006 г.

В действителност можем да отидем дори по-далеч. За разлика от Канада, и в частност най-вече от Обединеното кралство, в което всеки един от министър-председателите – от Маргарет Тачър до Дейвид Камерън, включително Тони Блеър, признават правото на шотландците да решат дали искат Шотландия да се превърне в независима държава, испанското правителство отказва да признае това право на каталунците, баските, или който и да било друг.

Всъщност испанското правителство вече обяви, че ако каталунският президент продължи да подготвя референдум през 2014 г., той ще трябва да се изправи пред съда¹. Каталунският бизнесмен и инженер Чавие Роч веднъж каза, че Обединеното кралство, обратно на Испания, е страна, която знае как да произнесе думата "демокрация". Престижният колумнист от британския ежедневник „The Times“, Матю Парис, който, трябва да се отбележи, е бил консервативен член на парламента в Уестминстър и който е говорил против независимостта на Каталуния, е написал това в края на декември 2012 г:

“Ако (испанският) премиер Мариано Рахой и неговите дебелиоврати поддръжници от Partido Popular (Народната партия) бъдат овластени да поддържат единството в Обединеното кралство, то тогава за броени дни въоръжените ни сили щяха да бъдат мобилизирани, за да атакуват шотландския парламент, Уайтхол щеше да анулира законодателната девалвация, а г-н Салмънд щеше да бъде носен на рамене до Кралската миля в Единбург, с разгласяване на шотландската подкрепа за пълна независимост.”

За момента е справедливо да се каже, че най-важната разлика между Шотландия и Каталуния е, че Испания не е Обединеното кралство. На 12 октомври 2012 г. премиерът на Великобритания Дейвид Камерън и шотландският премиер Алекс Салмънд подписаха „Споразумението от Единбург“, в което и двете правителства се ангажираха да работят заедно, за да могат да осъществят референдума за независимост на Шотландия през 2014 г. Интересно е, че това споразумение завършва с клауза, достойна да бъде упомената:

“Те [Обединеното кралство и шотландското правителство] се стремят към референдум, който е законен и справедлив, и който ще доведе до решаващ и уважаван изход. Двете правителства се ангажират да продължат да работят заедно конструктивно в светлината на изхода, какъвто и да е той, в интерес на народа на Шотландия и на Обединеното кралство.”

За съжаление в момента в Испания каталунците нямат правото да решават свободно и демократично бъдещето на собствената си страна.

Моментът винаги е добър за припомняне на Декларацията на независимостта на Съединените американски щати. Вторият ѝ параграф гласи:

“... всички хора са създадени равни, а техният създател ги е дарил с някои неотменими права, между които правото на живот, на свобода и на стремеж към щастие. И за да гарантират тези права, хората си учредяват управление, което извлича справедливата си власт от съгласието на управляваните. Според нас, щом една форма на управление се окаже пагубна за посочената цел, народът има

1 Срещу него, както и срещу първият му заместник (Joana Ortega) и регионалният образователен министър (Irene Rigau) вече са подадени жалби за наказателно производство заради проведени на 9 ноември 2014 символичен референдум. - бел. ред.

правото да я видоизмени или премахне и да учреди ново управление, поставяйки основите му на такива принципи и организирайки властта му по такъв начин, каквито му се струват най-подходящи, за да гарантират неговата сигурност и щастие”.

Този абзац е пълен с ценни и смислени идеи, което ни кара да смятаме, че сигурно са и правилни.

Езикът в образованието

Микел Струбел

Има степени по психология от Оксфорд, Лондон и Барселона. След като работи 19 години за каталунското правителство за насърчаване разпространението на каталунския език, се премества в Свободния каталунски университет през 1999 г. Неговото поле е социолингвистиката и езиковото планиране. Правил е проучвания в областта на малцинствените езици, европейската езикова политика и във връзка с насърчаване разпространението на каталунския език, както и е координирал редица европейски проекти и доклади. Той е съосновател на Каталунското национално събрание.

Преди няколко месеца Катедрата по многоезичие и Школата по психология и образователни науки на Свободния каталунски университет¹ съвместно публикуваха брошура, в която заедно представят емпирични доказателства за езикови достижения (на каталунски и на испански език), както и общите академични достижения на учениците в Каталуния, които посещават държавни училища. Брошурата е преведена и на английски език със заглавие „Резултати от прилагане на езиковия модел, възприет в училищата в Каталуния: емпиричните доказателства“.²

Без сянка на съмнение, като се има предвид социалния дисбаланс между каталунския и испанския език (последният е бил натрапван по много начини на каталунското общество, както и на Балеарските острови, а и в традиционните каталунскоговорящи райони във Валенсия), училищата са единствените средства, с които демократичните правителства разполагат за подготовка на напълно равностойно компетентни и по двата езика зрелостници. И все пак в различните региони се прилагат различни модели. Във Валенсия фактът, че голяма част от младите хора (почти половината, в действителност) приключват образованието си, без да владеят добре и двата официални езика, не може да не се тълкува като провал на модела, прилаган в тази област.³ Данните от голямо проучване, проведено през 2010 г., показват подобрене, но в най-младата група, във възрастта между 15-24 години, онези, които претендират, че говорят езика "перфектно" или "доста добре", са едва 57 процента от цялата група.⁴

Защо цифрата в Каталуния (85%) е толкова по-голяма?⁵ Простият отговор е, че във Валенсия училищата са разделени на база език, което води до по-висок дял ученици, които получават недостатъчно обучение по каталунски и съответно – получават ниско ниво на компетентност. В същото време в Каталуния се спазва моделът на "лингвистичното подобие", което означава, че всички ученици посещават училища с до голяма степен сходен образователен модел, що се отнася до езика и до използването на каталунски като средство за преподаване.

Моделът е насочен към осигуряване на социално сближаване и към това да се избегне ситуация, в която значителна част от зрелостниците да завършват образованието си без добро владение на каталунски, един от официалните езици. Този модел се радва на дългогодишна (вече над 20-годишна)

1 <http://www.uoc.edu>

2 http://www.uoc.edu/portal/en/catedra_multilinguisme/index.html Редакцията е на Микел Струбел, Лъоренц Андреу и Елена Синтес, а принос имат и водещи фигури в академичната сфера, специалисти в областта: Мелина Апаричи, Жоаким Арнау, Аурора Бел, Монсерат Кортес-Коломе, Карме Перес Видал и Игнази Виля.

3 Виж <http://www.ub.edu/slc/socio/situacioactualcatala.pdf>, стр. 3, сравнителни данни за 2003–2004 г.

4 http://www.cefe.gva.es/polin/docs/sies_docs/encuesta2010/A4en.pdf

5 http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Dades_territori_poblacio/Altres/Arxius/EULP2008.pdf (табл. 7.2, стр. 140).

подкрепа от страна на по-голямата част от депутатите, представени в каталунския парламент, както и на хвалебствени коментари от страна на Комитета на експертите, които отговарят за контрола на прилагането на Европейската харта за регионалните и малцинствените езици. Така в своя доклад от 21-и септември 2005 г. Комитетът заявява, че:

“... Експертният комитет отбелязва, че тази система сочи наличието на впечатляващ обрат в тенденциите. Един регионален/малцинствен език, който само преди тридесет години е търпял репресии, се превърна в език по подразбиране в системата на образованието на традиционната си територия и в пръв език на преподаване за по-голямата част от последното поколение млади хора, получили образованието си в Каталуния. Подобно развитие е изключително рядко в историята на Европа и потвърждава специалния интерес на Испания в тази област.”⁶

Всяка законодателна инициатива, насочена към подобряване на качеството, очаквано може да насърчи повсеместното прилагане на най-успешния модел. Въпреки всичко в някои райони има и някои родители, които биха желали децата им да се откажат от възможността да бъдат обучавани главно на териториалния език (дори и за сметка на обективността по отношение на резултатите). Такива родители са отнасяли въпроса и до съдебни инстанции по различни поводи с искане за получаване на повече от началното образование по испански, което е позволено според закона от 1983 г. в Каталуния. Главопитите призови на няколко такива семейства в Каталуния, семейства с като цяло недългогодишен каталунски произход, са били възприети от испанското консервативно правителство, смятано от мнозина в Каталуния и в Страната на баските за управлявано от испанска националистическа партия (Partido Popular), и което от своя страна предизвика голям обществен дебат, поне в тези два региона, като предложи законопроект⁷, който всъщност ще разбие сегашния модел и ще сведе каталунския (а също и баски, и галисийски) до статута, от гледна точка на оценяване, на чужд език.

В светлината на резултатите от изборите в Каталуния, в които борещите се за независимост партии спечелиха абсолютно мнозинство, а Partido Popular застана на далечното четвърто място, законопроектът (който прави няколко ясни препратки към каталунския, без всъщност да го цитира) се разглежда като допълнителна провокация и нов пример за политиката на рецентрализация на властта в Мадрид.

6 http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/SpainECRML1_en.pdf, параграф 208

7 http://www.fe.ccoo.es/comunes/recursos/25/1443884-Ver_texto_del_Anteproyecto.pdf

Какво се случи на 25 ноември?

Пау Каналета

Политически, институционален и бизнес консултант. Стратег по комуникации на политическите кампании и консултант по комуникации на големи институции, организации и частни фирми. Професор по комуникации в различни университети, както и говорител на предизборни кампании, брандово позициониране, институционален маркетинг и разказвач на истории. Автор е на книгите за политически комуникации: L'estratègia electoral ("Предизборни стратегии"), Explica't amb una història („Разкажи историята си с история“), издателство UOC и 100 días, 1 imagen (“100 дни, 1 картина”), издателство Episteme. Каналета има две бакалавърски степени – по история и по европеистика, и магистърска степен по политически маркетинг.

На 25 ноември 2012 г. (неделя) се състояха най-важните избори в съвременната история на Каталуния. Високата избирателна активност от 69.54% го доказва.

Бяха наистина важни избори. За пръв път цялото каталунско националистическо движение – съставляващо по-голямата част от каталунската политическа система – беше избрало пътя на разделението. Никога досега не бяха искали Каталуния да се отдели от Испания.

Не е случайност и фактът, че точно в този момент значителна част от каталунското общество направи точно този избор. Неразбирането на каталунската идентичност от страна на Испания, фискалното източване, финансовата криза, и преди всичко, упражняването на влияние върху каталунския статут на автономия постепенно, но и в същото време изненадващо бързо станаха причина за промените в националистическата политика, преминавайки от национализъм към суверенитет, и от суверенитет към движение за политическа независимост.

В този смисъл това не беше процес, подтикнат от политическите партии, а от хората. С други думи, партиите бяха тези, които бяха поведени от политически несформирано освободително движение, заплашващо да промени традиционната политическа система на Каталуния, установена от Прехода насам.

Протестите на 11 септември 2012 г., на които невиджани тълпи от искащи независимост хора заляха Барселона, бяха най-яркото доказателство на тази политическа промяна. Именно мащабът на движението, недвусмисленото послание и разнообразието от протестиращи накараха всички политически лидери да изпитат страх от случващото се.

Всички тези неоспорими доказателства – изборите, протестите и изявленията измежду различните културни групи, асоциации и бизнес групи – показаха достатъчно ясно, че промените не бяха циклични, а структурни, и политическите партии трябваше да намерят начин, по който да отвърнат, за да гарантират успешното им осъществяване. В противен случай рискуваха голяма част от населението буквално да ги помете.

Посред всичките тези събития, на 20 септември беше насрочена среща в „Белия Дом“ на Испания – Монклоа – първата среща между премиера на Каталуния и премиера на Испания. Всъщност, това беше и първият официален прием на премиера на Каталуния след победата на Мариано Рахой на изборите, състояли се на 20 ноември 2011 г.

Артур Мас отиде в Мадрид, за да изпълни главното си обещание, с което беше спечелил изборите през 2010 г.: по-справедлив фискален пакт за Каталуния, който да намали фискалното източване и да

подобри притока на финанси към правителството на Каталуния, но преди всичко да намали фискалния и финансов натиск, на който беше (и все още е) подложена Каталуния, и който стана още по-видим след настъпването на финансовата криза.

Мас знаеше, че има подкрепата на мнозинството от каталунското общество и че хората наблюдаваха отблизо резултата от тази среща. След демонстрацията на националистическата сила Артур Мас не можеше да се върне в Каталуния без да е изпълнил някои от исканията на протестите. В противен случай щеше да е задължен да произнесе становището си и да се опита да оглави същите тези искания.

И ето какво се случи. След като премиерът Рахой отказа всякаква възможност за установяване на фискален пакт, Артур Мас разпусна парламента и свика ранни избори на 25 ноември 2012 г. Националният преход беше вече започнал и сега народът на Каталуния имаше възможност да реши какво точно иска. Изборите преминаха под формата на референдум, благодарение на премиера Мас и намерението му да спечели решаващо мнозинство, за да започне процеса на национална еманципация.

И така, какво се случи в неделя, 25 ноември 2012?

Резултатите учудиха всички. Партията на премиера Мас, CiU (Convergència i Unió, Конвергенция и Съюз), доминираща на всички каталунски избори, спечели още веднъж. Въпреки това коалицията претърпя и загуба както по отношение на броя места, падайки от 62 места на 50, при нужни 68 за абсолютно мнозинство, така и по отношение на броя гласоподаватели, изгубвайки 90 000 гласа, въпреки че общият брой гласували беше с около 10 точки по-висок, отколкото на предходни избори.

Традиционната опозиционна партия PSC (Partit dels Socialistes de Catalunya, Каталунската социалистическа партия, еквивалент на Испанската социалистическа партия) понесе големи загуби – цели 8 места, както и второто си място в парламента.

ERC (Esquerra Republicana de Catalunya, Републиканската левица на Каталуния) имаше невероятна вечер, почти удвоявайки местата си (от 11 на 21) и спечелвайки не само мястото си на втора по големина партия в парламента, но и превръщайки се в ключов играч в управлението на страната.

PP (Partido Popular, Народната партия), партията на испанския премиер Рахой, спечели едно място и се превърна в четвъртата по сила партия в каталунския парламент, докато в Испания държеше абсолютно мнозинство.

Екосоциалистите на партията ICV (Iniciativa per Catalunya Verds, Инициатива за зелена Каталуния) постигнаха добри резултати, спечелвайки 3 нови места, буквално вземайки ги от социалистите. Въпреки това не можах да увеличат влиянието си в този разединен парламент.

Другите изненади на 25 ноември бяха C's (Ciutadans, Гражданската партия) и CUP (Candidatura d'Unitat Popular, Кандидати за народно единство).

Първите предлагаха ясна про-испанска политика, която беше изключително критична към настоящата политическа класа, и утроиха резултатите си, спечелвайки си 9 места и своя парламентарна група. Про-испанската кампания и широките ѝ прояви в испанските медии превърнаха Гражданската партия в истинския победител на тези избори и си осигури значителна част от про-испанските гласоподаватели, както и тези, които бяха критични към така наречената политическа класа.

Появата на Кандидати за народно единство с цели 3 места беше още един нов елемент на тези избори. Тяхната кампания беше за про-независима, революционна и отворена антисистема, и успяха да привлекат гласовете на хората, които подкрепяха про-независимостта, както и новите гласоподаватели, които не одобряваха настоящата политическа обстановка.

Един от по-важните аспекти на изборите на 25 ноември беше високата избирателна активност, значително по-висока от нормалната за изборите в Каталуния (около 60%), която можеше да се сравни с което и да е противопоставяне от испанска страна. Това се дължеше на значимостта на изборите,

които се възприемаха като изключително важни за избирателите и бяха широко отразени от медиите, които от своя страна изглежда, че харесваха избирателната кампания с всичките ѝ странности. Това се отнасяше не толкова за каталунските медии, които отразяваха изборите в същата степен, в която отразяваха и други изборни събития, а за испанските медии, които заради важността на изборите ги отразиха по същия начин, по който отразяват „националните“ избори. Това допринесе за създаването на „електорален климат“ най-вече сред гласоподавателите, които имаха достъп до новините само чрез испанските медии. Можем да бъдем убедени, че в тези избори хората, които бяха „за“, и тези, които бяха против независимостта на Каталуния, както и тези, които бяха неутрални, излязоха да гласуват.

В сепаратистките групи имаше изместване на гласове от „Конвергенция и Съюз“ към Републиканската левица на Каталуния – което се наблюдава от подписването на споразумението между „Конвергенция и Съюз“ и Народната партия през 2000 г. и няма вероятност да изчезне – най-вероятно провокирано от бюджетните съкращения, които правителството на премиера Мас трябваше да наложи през двете години на управление и които бяха най-тежките в цяла Испания. Това, заедно с близостта на Мас до спечелването на абсолютно мнозинство, и автентичността на посланието на кандидата на Републиканската левица на Каталуния, Ориол Жункерас, увеличи броя на гласовете, които преминават от едната към другата партия и обратно, този път в полза на партията на Жункерас.

В областта на Барселона, където е съсредоточена най-голямата част от каталунското население, както и значителна част от онези, които са потомци на имигранти от останалата част на Испания, и по тази причина са поддръжници на политически партии като Каталунската социалистическа партия и Народната партия – „Конвергенция и Съюз“ понесе огромни загуби. Този път изгубиха голяма част от „взетите назаем гласове“, които получиха през 2010 г., за да обособят непопулярното ляво правителство, което управлява Каталуния между 2003 г. и 2010 г. Това бяха хора, които не бяха съгласни с курса на про-независимост, по който поех партията на Мас след 11 септември. Много от тези вотове се разпределиха между другите не-националистически партии – Гражданската партия, Народната партия и Каталунската социалистическа партия.

Последната също понесе загуби, причинени от раздвижването на социалистическите партии на европейско равнище и трудностите, които изпитаха, за да бъдат чути и да покажат лидерство в Каталуния. Все пак се справиха по-добре от очакваното, благодарение на повишената избирателна активност в традиционните „социалистически“ региони. Въпреки това резултатите бяха съкрушителни, имайки предвид ролята, която партията е имала. Резултатите на останалата част от партиите бяха или очаквани, или предречени от избирателните секции.

Ключовият факт бе, че дори с високата избирателна активност сепаратисткият блок запази влиянието и преднината си. Имаше предположения, че резултат в полза на „испанските партии“ би благоприятствал зле сформираните „привърженици на съюза“, но това не се случи. Предимството на суверенистите беше неоспоримо и непоклатимо, въпреки високата избирателност. Но и също така е вярно, че партията на Кандидати за народно единство, като про-независима партия и най-вероятно допринесла за внушителните 500 000 нови вота, спомогна да се запази тази преднина. По-голямата част от тези нови гласоподаватели – които не гласуват на каталунските избори, но този път го направиха – бяха за оставането на Каталуния като част от Испания, макар че разликата не беше толкова голяма, колкото можеше да бъде, ако не бяха Кандидати за народно единство.

Така се оказваме изправени пред един сложен парламент, в който волята на хората не е толкова ясна, колкото сме си мислели. Съществува ясно националистическо мнозинство, което е за изграждането на „нова“ нация – включващо първата и втората по сила партии в парламента – но с отслабено лидерство. Едно обединено мнозинство изисква тези две про-суверенистически партии – „Конвергенция и Съюз“ и Републиканската левица на Каталуния – да работят заедно за постигането на една независима държава.

Политиката ще е от съществена важност повече от когато да било друг път. Хората гласуваха за национален преход, макар и все още далечен, и за обединяване на силите на партиите чрез споразуме-

ния по пътя към този преход. Споразуменията между самите партии ще бъдат от изключително значение.

Американците обичат Каталуния: Една геометрична прогресия

Мери Ан Нюман

Работи в областта на каталунската литература и култура в САЩ от 80-те години на 20-и век досега. Писател и преводач с публикувани преводи на английски на романи и кратки разкази от Ким Монзо и есета на Чавие Руберт де Вентос. В момента работи по превода на Private Lives (Лични животи) от Жузеп Мария де Сегара. През 1998 г. е наградена с „Creu de Sant Jordi”¹.

Вечерта на 23 февруари 1981 г. си тръгнах от Каталунската библиотека и по пътя си към бар „Алмирал” (както правех всеки друг ден) се спрях на един вестникарски павилион да си купя цигари (все пак бяха 80-те). Радиото беше включено и изпаднах в ужас, когато чух, че Депутатския конгрес на Испания е нападнат. Най-вероятно беше една от последните новинарски емисии по испанското радио, които скоро щяха да бъдат заменени от военна или класическа музика, но прекарах вечерта, слушайки Би Би Си с един приятел на неговото радио с къси вълни. Ставахме свидетели на опит за държавен преврат на Гражданската гвардия. В ранната сутрин на следващия ден тя бе обезоръжена, но скоро щеше да стане ясно, че беше настъпила огромна структурна промяна в политическия пейзаж.

Това, което ме беше довело там през септември 1980 г., беше спечелената Фулбрайт стипендия за осъществяване на проучване на каталунската литература за докторантурата ми в Барселона. По средата на семестъра културното аташе на американското посолство в Мадрид дойде, за да се запознае с носителите на стипендията, и ни покани на обяд в изискан ресторант. Бяхме общо 12 души в Барселона, но само двама от нас работеха по теми, свързани с Каталуния. На следващия ден аташетото ми се обади с неустойимо предложение: „Искам да подкрепя идеята за Испания на Автономните и мисля, че един от начините да го постигна, е да основа програми за обмен на студенти. Искаш ли да ми помогнеш в Каталуния?”

Как да не искам! Изглежда и съдбата беше с нас. През февруари 1981 г. представителят Джон Брадемас (от Камарата на представителите на САЩ), напуснал Конгреса след избирането на Рейгън за президент, щеше да бъде назначен за президент на Нюйоркския университет (където следвах докторантура). За моя приятна изненада, в края на 50-те години на 20-и век д-р Брадемас беше написал докторска дисертация за анархизма в Каталуния и Андалусия. Така Каталуния се оказа със „съюзник” във високите ешелони на университета.

Но точно тогава, през февруари, лейтенант-полковник Техеро направи опит за преврат. Оставих нещата леко да поотшумят за около месец, и след това се свързах отново с културното аташе. Когато повдигнах въпроса за студентски обмен между САЩ и Каталуния, той каза „Мери Ан, времето да подкрепим Испания на Автономните отмина. Сега трябва да подкрепим испанската демокрация.”

Веднага изтичах да споделя тревогите си с философа Чавие Руберт де Вентос, каталунският ми научен ръководител и приятел, и един от основоположниците на Хуманитарния институт към Нюйоркския университет, създаден от Ричард Сенет. Неговият изненадващ отговор беше, че ще говори с Паскуал Марагал, негов приятел от детските години и заместник-кмет на Барселона, който скоро щеше да

¹ “Кръстът на Св. Георги” е най-значимата награда в Каталуния за принос в развитието на каталунския език и каталунската култура - бел. ред.

стане кмет. Марагал също беше свързан с Ню Йорк от дълго време, тъй като беше завършил магистърската си степен по икономика в Новата школа за социални изследвания. И така, проектът беше възобновен посредством споразумение между Барселонския университет и Нюйоркския университет с подкрепата на кметството на Барселона. Президентът Брадемас и ректорът Бадия и Маргарит подписаха съгласието през декември 1982 г. Катедрата Барселона-Ню Йорк беше основана през септември 1983 г. А аз имах за задача да съблюдавам развитието на каталунската култура в САЩ.

В онези дни осведомеността на американците за Каталуния и каталунската култура се свеждаше до учени като Брадемас, Робърт Бърнс, Пол Фрийдман, както и историците. Друг пример е специализираният в история на изкуството Едуард Съливан, както и Роберт Лубар (невероятен учен, който е овладял каталунския на изключително високо ниво докато е изучавал каталунска филология и по-късно написал дисертация за Жуан Миро). Също така и група професори по испанистика, които са основали Северноамериканското каталунско общество (през 1978 г) и са разпространявали знанията си за езика и културата навсякъде, където ги е отвела преподавателската им кариера. Както и любителите на операта и класическата музика, които са последвали стъпките на Монсерат Кабайе, Жуан Понс, Жупез Карерас², Алисия де Лароча, Виктория де лос Анхелес. Каталунската култура беше високоинтелектуална област, достъпна за малцина.

Малко хора различаваха кои от тези артисти са каталунци и кои испанци. Това бяха годините, в които „изконните каталунци” – Казалс, Дали, Кабайе, Гауди и други – бяха чествани в Каталуния, но в американските музеи и концертни зали бяха сочени за испанци. Те наистина бяха личности от световна величина, но невинаги бяха възприемани като каталунци.

Напредъкът беше постепенен, но с времето започнаха да се появяват първите признаци за настъпваща промяна. През 1992 г. олимпийските игри в Барселона привлякоха вниманието към красивата каталунска столица – но не задължително към Каталуния. Започнаха непрестанните полети между Ню Йорк и Барселона. Барселона зае своето място като първа или последна дестинация на средиземноморските круизи, а пътеводителите и информацията, предоставяна от екскурзоводите, отразяваха нейните културни особености.

В Щатите различните културни институции минаха под ръководството на едно ново поколение мислители. Веднъж попитах Ричард Пеня, директор на Филмовото общество към Центъра Линкълн, защо е решил през 2006 г. да покаже ретроспектива на каталунското кино, която да обхваща целия 20-и век, той отговори: „Винаги съм се интересувал от историите, скрити официалните версии на историята.” Тази чувствителност към неизследваните области на световната култура получи своята подкрепа от наскоро появилите се Institut Catala d'Industries Culturals, Каталунския институт за културни индустрии, основан през 2000 г., и Института „Раймонд Лулий“, основан през 2002 г, докато в същото време възпитаниците на предишни поколения каталунски учени също заемаха своите места начело на културни институции.

Не всички запознати с каталунската култура са се издигнали постепенно, минавайки през различните етапи. Уилям Робинсън, например, куратор на модерното европейско изкуство в Кливландския музей, е отишъл в Барселона да изучи картина от „синия период” на Пикасо и е открил цяла художествена традиция. Скритото съкровище на каталунското изкуство толкова много го запленило, че прекарал следващите седем години, работейки по мащабната изложба „Барселона и модернизмът: от Гауди до Дали”, която показва за първи път в Кливландския музей през 2006 г., след това в музея „Метрополитън“ в Ню Йорк през 2007 г. (привличайки 475 000 посетители).

Публиката беше започнала да се увеличава, но все още беше оскъдна. Следващата област, в която можехме да запознаем американците с Каталуния не беше нито изкуството, нито музиката (където Жорди Савал и Монсерат Фигерас оставяха своята следа), а храната. Каталунската кухня навлезе с пълна сила в САЩ през 2003 г., когато Феран Адриа се появи на корицата на неделния брой на Ню Йорк Таймс. Оттогава насам нито една статия, посветена на новите кулинарни тенденции, не беше

пълна, без да се спомене името на Адриа или каталунската кухня. Известни писатели като Франсин Проус предприеха пътувания извън сезона до Кадакес, Палс и Емпуриес (древногръцкият търговски център на Коста Брава), след което разказваха за местата, които са посетили, и ястията, които са опитали.

Въпреки това представата си оставаше „изискана култура и изискана кухня“. И след нея дойде следващата бариера към навлизането на Каталуния в Щатите: каталунските спортисти започнаха да се появяват в американския радар. Рафаел Надал от Майорка ставаше все по-популярен в американските тенис среди. Пау Газол беше първият каталунец, навлязъл в баскетбола, първо с Гризлитата, после и с отбора на Лейкърс. Скоро след това го последва и брат му Марк, а после и Рики Рубио.

За съжаление американските спортни фенове не обръщаха особено внимание на футбола, където Каталуния беше ненадмината. Това се промени със Световното първенство през 2010 г., когато футболната треска обхвана всички. На източния бряг спортните барове отваряха в 8 сутринта, предлагайки закуска, за да могат феновете да гледат мачовете. Когато Испания започна да се изкачва в класациите и накрая спечели купата, американските спортни журналисти отбелязаха факта, че 8 от 11-те футболисти са продукт на Ла Масиа, т.е. на футболния клуб Барселона, или Барса (el Barça) (дори докато пиша сега, новинарската емисия “60 минути” излъчва пълен репортаж за Барса. Кой би предположил?).

Каталунската култура, в най-широк смисъл, най-после беше забелязана. Тогава се случи неочакваното. Каталуния се превърна в новина номер едно, като вече не се свеждаше само до един неин компонент, било то култура или спорт. Испанската криза на дълга накара американските журналисти упорито да търсят причината за покачващото се напрежение между правителствата на Испания и Каталуния. Каталуния се превърна в истинска новина.

Няколко години следящите присъствието на Каталуния в чуждестранната преса наблюдаваха с безпокойство как американските журналисти отразяваха испанската, а не каталунската гледна точка по който и да е случай. Вследствие на това се сформира група, която да поправи този дисбаланс: Col·lectiu Emma. Този внушителен колектив от икономисти и професионалисти от различни области започна да се свързва с журналистите, посочвайки им грешките в отразената информация, както и липсата на такава, давайки им статистики и сочейки различни факти, както и представяйки им каталунската гледна точка.

И така, теренът беше вече готов. Неочаквано, „кризата“ беше показала Каталуния в позитивна светлина. И сега, ден след ден, медии като Ню Йорк Таймс, Чикаго Трибюн, Ел Ей Таймс, Уол Стрийт Джърнъл, Си Ен Ен, Блумбърг, АВС.com и много други предоставят интелигентна и безпристрастна информация за ситуацията, която се намира Каталуния.

Освен това, на 11 септември (националният празник на Каталуния) се състоя масов протест – милион и половина хора, в страна с население седем и половина милиона – подкрепящ правото на Каталуния сама да реши своята бъдеща връзка с Испания. Този мирен и красив израз на отношение към демокрацията, оцветен с каталунски знамена, плени вниманието на американските медии (и не толкова на испанските, които омаловажиха значението и величината му, променяйки цифрите). Така кризата вече не беше просто криза, а кауза.

Кауза, която не би била трудна за разбиране за американците, имайки предвид цялата ни история на разделянията и гражданските и културните ни права. След 30 години на наблюдение – което ме превръща в компетентен специалист по каталунските въпроси – е приятно, че вече не всеки разговор трябва да започва с обясненията, че Каталуния е регион в Испания със свои език и литература. Най-накрая можем да прескачаме тази част и да говорим по същество.

Възможностите за развитие на Каталуния като държава

Нурия Боск

Притежава бакалавърска и докторска степен по икономика от Барселонския университет. Боск е професор по обществена икономика в същия университет, директор на катедрата по фискален федерализъм към Барселонския икономически институт и един от директорите на специалност „Фискален федерализъм и изследвания“. Барселонският икономически институт е изследователският център на Барселонския университет, където се провеждат част от занятията по приложна икономика. Боск е специализирала във фискален федерализъм, местни и регионални публични финанси, фискални парични потоци и анализи на производителността на публичния сектор. Нейни научни трудове са публикувани в специализирани национални и международни издания и книги.

Каталуния страда от сериозно фискално източване от страна на Испания под формата на голям фискален дефицит. Това е разликата, получена между средствата, вложени от централното испанско правителство в публичния сектор в Каталуния, и средствата, които същото правителство взема от тази общност чрез данъци и такси.

Данните за фискалния дефицит, изчислени по този метод, за годините от 1986 до 2009, са представени в таблица 1. Средният процент БВП за този период е 8%, със стандартно отклонение от тази средна стойност от 0.9%. Следователно може да се говори за структурен фискален дефицит, който влияе на каталунската икономика периодично.

Таблица 1: Каталунски фискален дефицит

	Милиони евро	Каталунски БВП (%)		Милиони евро	Каталунски БВП (%)
1986	- 2 465	- 6,7	1998	- 6 813	- 6,7
1987	- 2 868	- 6,9	1999	- 8 124	- 7,4
1988	- 3 466	- 7,4	2000	- 8 532	- 7,2
1989	- 4 056	- 7,6	2001	- 8 565	- 6,7
1990	- 4 867	- 8,2	2002	- 13 696	- 10,0
1991	- 5 174	- 7,9	2003	- 13 036	- 8,9
1992	- 5 988	- 8,5	2004	- 13 595	- 8,6
1993	- 7 263	- 10,0	2005	- 14 186	- 8,3
1994	- 6 732	- 8,7	2006	- 14 493	- 7,9
1995	- 6 416	- 7,6	2007	- 15 913	- 8,1
1996	- 7 088	- 7,8	2008	- 17 200	- 8,5
1997	- 7 018	- 7,3	2009	- 16 409	- 8,4
Средно за периода 1986–2009		- 8,0			

Източник: Правителството на Каталуния

Друг начин за разбиране на дефицитния отлив е да се отчете фактът, че Каталуния осигурява 19.5% приходи за централното правителство от данъци, а получава 14% от разходите на правителството чрез инвестиции или други обществени услуги. Тези проценти са отчетени като средни за същия период – 1986 до 2009 г., и са останали непроменени през годините.

Забелязва се още, че въпреки че фискалният дефицит си остава сравнително постоянен спрямо брутния вътрешен продукт през цялото това време, той не остава постоянен, когато се изчисли в евро на глава от населението при премахване ефекта на инфлацията. В периода между 1986 и 2009 г. годишният фискален дефицит за всеки каталунец се е покачил от 1076 евро на 2251 евро. Това се дължи на факта, че приходите в Каталуния реално са се покачили за това време.

Фискалното оттичане е важна спънка за каталунската икономика, тъй като възпрепятства развитието ѝ и оказва негативен ефект върху нивото на живот на населението ѝ. Испанското централно правителство все още отказва да предприеме стъпки към решаването на проблема. Неведнъж Каталуния се е опитвала да договори по-благоприятни фискални условия, но досега без успех.

Наскоро направих анализ на това какви допълнителни приходи би имала Каталуния, ако беше независима държава и колко би коствала тази независимост. Анализът е за периода 2006–2009 г. Моят въпрос беше: какво би станало в този времеви участък, ако Каталуния беше независима държава? Направих две допускания: първото допускане е, че запазвам същото ниво на данъци през годините, и второто е, че запазвам същото ниво на обществени разходи и комунални услуги за същия период.

Анализирането на този период е изключително интересно, защото докато 2006 и 2007 г. бяха години на бум за икономиката, през 2008 и най-вече 2009 г. кризата оказва голямо влияние върху публичните финанси.

Ако Каталуния беше независима държава, би имала допълнителни приходи от около 49 милиарда евро, взети средно за периода 2006–2009 година. Тези приходи щяха да идват от данъците, които каталунците плащат сега на испанското правителство. Тук също трябва да добавя, че трансферите от испанското към каталунското правителство са извадени, тъй като при едно отделяне на Каталуния от Испания те ще бъдат прекратени.

От друга страна, една независима Каталуния би имала редица нови задължения, които включват повече обществени разходи. На първо място по важност са социалното осигуряване (пенсиите и паричните обезщетения за безработица). Едно отделяне в автономна държава предполага и обособяването на собствени държавни институции, като министерство на външните работи (посолства), както и осигуряването на паричните трансфери, които в момента испанското централно правителство осигурява на местното каталунско. Според изчисленията ми допълнителните разходи ще възлизат на 35 милиарда евро годишно, като сумата е средна за анализирания период.

Оттук следва, че годишната печалба в приходи за Каталуния в статута ѝ на независима държава биха били около 14 милиарда евро, което представлява около 7.1% от каталунския БВП. Тези допълнителни приходи биха могли да се вложат в подобряване нивото и качеството на комуналните услуги, или чрез тях да се намалят данъците, и/или да се намали настоящия дефицит на каталунското правителство.

В заключение, способността на Каталуния да се самофинансира като автономна държава е неоспорима. Причините да се отдели от Испания са не само икономически. Съществуват и други важни мотиви, като непрекъснатите нападения на испанското правителство към каталунските език и култура. Вследствие на това отделянето на Каталуния ще се окаже неизбежно за решаване на проблемите ѝ.

Всички се надяваме, че скоро Каталуния ще бъде независима.

До моите испански приятели

Салвадор Гарсия-Руис

С бакалавърска степен по икономика от Университета Помпеу Фабра и магистърска степен по бизнес администрация от бизнес училището Стърн към Нюйоркския университет. Занимавал се е с консултантска дейност, инвестиционно банкиране и филмово предприемачество. В момента работи в областта на образованието и научноизследователската дейност и е помощник-професор в Университета Помпеу Фабра. Също така е един от създателите на Col-lectiu Emma (Мрежа Ема).

Живях в Мадрид две години. Две от най-хубавите години в живота ми, и най-вече втората, когато заживяхме заедно с Роса. Някои от вас срещнах там, а други – в Барселона, Ню Йорк, Лондон и други места по света. Вече знаете – особено онези от вас, които имат Фейсбук и Туитър – че съм активист за независимост, и осъзнавам, че някои от вас бяха много изненадани, когато научиха. Други от вас бяха изненадани и наранени, но дали от предпазливост или заради приятелството ни, предпочетохте да не ми го кажете.

Поддръжник съм на идеята за независимост, и съм такъв откакто започнах да имам политическо съзнание, от 13 или 14-годишна възраст (въпреки това посещавах религиозно училище, където повечето от предметите се изучаваха на испански и ни се насаждаха ценности, които бяха далеч от каталунските). Причината да се чувствам по този начин сега не е заради политическата враждебност на държавата към Каталуния, и бих изпитвал същото дори Каталуния да притежаваше най-високото възможно ниво на самоуправление и уважение в границите на Испания. Единствено искам моята държава – Каталуния – да има същото признание и същите права, каквито има вашата държава – Испания. Искан Каталуния да е нормална държава, нищо повече или по-малко. И не се възприемам като каталунски националист: аз съм просто каталунец. Концепция, трудна за разбиране дори за каталунските националисти. Това, което искам да кажа е, че се чувствам каталунец по същия начин, по който вие се чувствате испанци.

Когато се преместих да живея в Мадрид, бях решил повече да не говоря за политика. Когато ме питаха, не криех, че съм поддръжник на независимостта, но никога не повдигах темата за Каталуния и ситуацията, в която се намираше, защото знаех, че ще породи единствено спорове, които не можеха да доведат до консенсус. Не вярвам в повишаването на информираността на хората, живеещи в Испания, за Каталуния и, имайки предвид резултатите, които постигаха тези, вярващи в идеята, се оказа, че не съм грешал. Едно от малките изключения беше разговорът ми с един от най-добрите ми приятели – Луис А. Разказах му за Каталуния, за каталунския език, за независимостта, и той ме изслуша, но не съм сигурен, че ме разбра. Въпреки това той ме уважаваше, и това имаше по-голямо значение.

Както ви казах напълно искрено, аз съм поддръжник на независимостта и ще продължавам да съм такъв, дори ако Каталуния успее да си извоюва високо ниво на самоуправление като част от Испания. Важно е да се разбере, че увеличаването на броя на тези, които искат независимост, не идва от хората, мислещи като мен, а се наблюдава при хората, които искаха, опитваха се и мечтаеха да намерят кътче за Каталуния в границите на Испания. Накрая осъзнах, че е невъзможно. И може би грешката беше у тях. Искан Каталуния да събира сама данъците си, да има свои собствени отбори в областта на спорта, каталунският език да бъде признат като официален в Европейския парламент, Каталуния да има свое място в Съвета на Европейския съюз... просто искаха да е напълно независима, без да е отделна държава. А такова нещо не съществува. Със сигурност не и в Испания.

Имаше опит за реформиране на закона, според който се регулира нашето самоуправление, Статута на автономия, но единственият резултат бе, че се насложи още повече напрежение сред каталунците. Следвахме правилата на играта. Въпросът за Статута мина през каталунския парламент, испанския конгрес и сенат, и през референдум... и тогава, въпреки че Статутът вече беше „намален”, както се изрази Алфонсо Гера, високопоставен лидер на испанската социалистическа партия, Конституционният съд отне едни от най-важните му преимущества. Това бе повратна точка за много хора. И това, което се случи през следващите две години, добави още обида към раната, и промени отношението на каталунците към Испания: „Тях не ги е грижа за нас, по-добре да си тръгнем.”

И това не е всичко. Можем да изброим толкова много неща, като финансовите взаимоотношения между Каталуния и държавата, нарушените обещания към Каталуния, решенията на съда и постоянния натиск върху каталунския език в училищата, усещането, че политиците ни използват нас, каталунците, с единствената цел да спечелят гласове, и много други. Най-вероятно няма да сте съгласни с гореспоменатото и ще изтъкнете в своя защита лошите неща, които някои от нас, каталунците, правим. И няма да постигнем съгласие по нито един въпрос, освен по това, че нещата между Испания и Каталуния не изглеждат добре.

За съжаление нагласата към про-независимост се разрасна във формата си на реакция, на контраход, който ще продължи да съществува. Бях за про-независимост още преди да открия, че тя би дала много предимства на Каталуния и че е невъзможно да се впишем в Испания. Най-рационалният (извън личните нагласи) избор е да сме в подкрепа на независимостта. Ако и вие бяхте каталунци, може би щяхте да разсъждавате по същия начин, кой знае? Много „нормални” каталунци, които досега не са били радикални, които никога не биха подкрепили идеята за независимост, сега я намират за абсолютно необходима. По този начин гласуваха и на изборите – с мнозинство, което подкрепи партиите, чиято политика беше насочена към превръщането на Каталуния в независима държава, и може би това би бил резултатът от един референдум, ако ние каталунците можехме да гласуваме свободно (което би било нормално във всяка една демокрация, която понастоящем ни е отказана от Испания).

Ще бъдем добри съседи. Това, което ни е дадено сега, не функционира. Каталуния иска по-голяма степен на самоуправление, а Испания не иска повече децентрализация. И защо Испания трябва да е такава, каквато каталунците искаме? Няма смисъл, нали? Испания трябва да е такава, каквато я искат испанците – в по-малка или по-голяма степен централизирана, със своя монархия, символи, преимущества... а Каталуния трябва да е такава, каквато каталунците я искаме. Без двете да се налагат една на друга.

Срамота е, че испанските гласове, достигнали до нас и насочени срещу независимостта на Каталуния, са почти винаги заплашителни. Дори каталунците, които открито се противопоставят на независимостта ни, са разгневени от аргументите, които се използват, за да се отхвърли искането ни за независимост. Много ми се искаше да можех да чуя аргумент като „искаме да останете, защото ви обичаме”. Или дори: „Кажете ни какво искате и се надяваме, че ще изберете да останете с нас”. Но както и да е. Това, което трябва да се опитаме да направим, е да защитим идеите си, на всяка цена (в моя случай това е независимостта; не знам за вашия – може би да се даде на каталунците правото да решават, или отхвърляне на искането ни за независимост?), без да подценяваме идеите на другите. Искам да знаете, че моята нагласа към про-независимост не значи, че съм против испанците, а че просто искам да съм каталунец. И ми се иска опозицията на тази независимост да не се основава на политически, съдебни или военни заплахи. Защото точно това много ме притеснява.

Пишейки сега, исках да се опитам да ви обясня какво се случва в Каталуния и как го преживявам аз. Сложно е и се надявам този текст да е постигнал целта си. Във всеки случай не търся разбиране, но търся уважение.

Ще бъдем добри съседи. И истината е, че днес, оставяйки политиката настрана, ние вече сме добри приятели.

С най-добри пожелания,

Салва

Каталунският бизнес модел

Жуан Канадел

Генерален секретар на Cercle Català de Negocis (Каталунския бизнес кръг)

Векове наред Каталуния е била индустриално динамична територия, съчетаваща модернизъм и развитие. Благодарение на бизнес коридорите по средиземноморското крайбрежие, включително и по крайбрежието на Южна Европа, средиземноморската търговия винаги се е отличавала с оживеност. Още през далечния 13-и век Каталуния е имала своите моменти на удивителен търговски успех, подпомогнат от устойчивия напредък, характерен за епохата и достигнал своя връх по време на Индустриалната революция през 18-и век, която е намерила своя израз в Каталуния, въпреки липсата на въглища, и вместо това, използвайки изобилието на реки, е дала живот на множество индустрии по каталунските земи.

През 20-и век Каталуния се е считала за фабриката на Испания, но всъщност можем да покажем, че каталунския народ е бил основата, върху която са се градили бизнесът и индустрията в Испания. Това е нашата традиция, предадена ни от нашите родители, баби и дядовци, прабаби и прадедовци. Независимо откъде сме дошли, от безбройните имигрантски потоци, Каталуния винаги е била земя на креативен и иновативен бизнес и търговско предприемачество.

Единствено през последните 15–20 години Каталуния изгуби лидерската си позиция спрямо останалите автономни области, особено Мадрид, благодарение на продължителната, небалансирана и неравнопоставена политика на испанското правителство, прилагащо централизиран административен и икономически модел. Има много примери, но ще споменем само няколко: строго следваната радиална структура на мрежата от високоскоростни влакове и на магистралите, всички преминаващи през Мадрид; изкуственото подпомагане и реклама на терминал T4 на летище Барахас в Мадрид; или централизирането на главните офиси на международните компании във или около Мадрид.

Испанският икономически модел, прилаган през 90-те години на 20-и век, се основаваше на подпомагането на мащабни компании, които бяха неколкократно приватизирани, но управлявани от приятели на хора във високите нива на властта, като всички бяха централизирани в Мадрид, разрастваха се благодарение на подкрепата на държавата и не изискваха от фирмите да са конкурентноспособни, докато тези хора държаха политическата власт. Това са фирмите, които се развиваха с помощта на огромните печалби, получени от прекомерно големи инвестиции в обществени поръчки, направени без някакво логично икономическо планиране, което доведе до натрупването на огромен публичен дълг. Това, което остави този икономически план след себе си като резултат бяха летища без самолети, магистрали без коли, високоскоростен железопътен транспорт без пътници, като от всичко това се облагодетелстваха единствено строителните фирми, банките и фирмите, предоставящи услуги, както и политическите, които получаваха индиректните печалби от бизнеса.

Това е испанският икономически модел, не традиционният каталунски, който за разлика от първия се съставява от малки и средноголеми фирми (които заемат 99% от пазара). Има и няколко големи каталунски компании, които са лидери в различни производствени сектори, като хранителния, фармацевтичния, металургичния, автомобилния, химическия, на услугите, туристическия и много други. Без съмнение Каталуния е един от най-разнообразните индустриални региони в Южна Европа. Цифрите говорят сами по себе си: Каталуния заема 6% от територията на Испания, съставлява 16% от населението ѝ, притежава 20% от брутния вътрешен продукт на страната, 24% от индустрията, 26% от износа, и 31% от експорта на технологии със средна и висока стойност.

Каталуния е лидер и по отношение на туризма. Заема първо място като круизно пристанище в Европа и пето място в света. Световноизвестната Барселона е най-важният бранд на Каталуния. Била е домакин на олимпийски игри, и е домът на световно признати личности като архитекта Антони Гауди, известни художници като Салвадор Дали, Жуан Миро и Пабло Пикасо, световноизвестни готвачи като Феран Адриа и Карме Рускадела, както и на най-добрия футболен отбор в историята, който е признат заради стила си на игра и който променя облика на спорта.

Каталунският модел не се доближава по нищо до испанския модел (или модела на Големия Мадрид). Всеки стратегически анализ би показал, че развитието на двата модела изисква различна формулировка и начин на изпълнение. Така става ясно, че Испания има не един, а два проблема. От една страна, това са динамично развиващите се региони като Каталуния, със структурирана и креативна мрежа от малки и средноголеми фирми, които се нуждаят от помощ, за да могат да насочат усилията си към разработването на международния си пазар и към развиването на научноизследователската си дейност и иновации. От друга страна стоят неиндустриализираните региони, които се разрастват изкуствено през последните години, благодарение на модел, който не може да ги поддържа без висок външен кредит.

Имайки предвид, че каталунският икономически и бизнес модел не може да прилага същите решения, които използва испанският модел, заключението е много просто: трябва да защитим, да рекламираме и да интернационализираме нашия собствен модел още по-усърдно от досега. А това би било възможно само чрез помощта на държавата. На нашата собствена държава Каталуния.

CUP¹: най-старите и най-младите борци за независимост

Роже Бук и Рос

Доктор на политическите науки в Автономния университет на Барселона. Експерт по история и актуална ситуация на партиите, бореци се за независимост. В момента е професор в университета „Раймонд Лулий“. Автор на книгите: L'esquerra independentista avui (Днешната подкрепяща независимостта левица) (Columna 2007) и L'herència del PSAN (Наследството на PSAN²) (Editorial Base 2012).

На 25 ноември 2012 г. изборите за каталунски парламент бяха белязани от страстен стремеж към независимост. CUP (Candidatura d'Unitat Popular, Кандидатите за народно единство), които се явиха на подобни избори за пръв път, спечелиха три места. Излиза, че тези нови движения за независимост, които също така разполагат с подкрепата на младите избиратели, парадоксално се оказват най-старите формации, подкрепящи независимостта. Нека обърнем поглед назад.

В края на 70-те, веднага след приключването на диктатурата на генерал Франко, Каталуния изпробва новата си политическа независимост сред общата еуфория на каталунския народ и на мнозинството от политическите партии. Някои по-малки политически групи все пак отричат автономното правителство и поставят искане за независимост на каталунските страни. Това са революционери, чиито действия са отражение на борбите за деколонизация, които се разиграват години преди това в различни страни по целия свят. Тези привърженици на независимостта са малобройни и в действителност са възприемани с известна доза смущение от каталунските движения, за които е достатъчно да имат възможност да изпробват новата политическа независимост, спечелена след години забрани и мракобесие по отношение на каталунския език през ерата на Франко.

Тези малки групи защитават независимостта, каталунските страни и социализма. Те се противопоставят на новите закони, включително на Испанската конституция (1978 г.) и на Статута на автономност на Каталуния (1979 г.), който регламентира независимото правителство на Каталуния, като през цялото време настояват за създаването на независима каталунска държава. Освен това те са благосклонно настроени спрямо каталунските страни, които като бъдещи поданици на независимата каталунска държава са местата, на които се говори каталунски. И не става дума единствено за Каталуния, а също и за автономна област Валенсия, за Балеарските острови, както и за Северна Каталуния, намираща се във френските граници. Накрая те се обявили в полза на социалистическа държава, която би насърчавала егалитарното общество, заедно с икономическите показатели.

За 30-те години, изминали оттогава до сега, тази сфера на радикални левичари, привърженици на независимостта, е преминала през много промени и трансформации. От една страна са налице множество микропартии и организации, които са претърпели типичното фрагментиране на всички извънпарламентарни движения. Те са били на резервната скамейка и в някои моменти (през осемдесетте) са окуражавали сблъсъците по улиците с испанската полиция и дори са поддържали въоръжени групи за пропаганда. В продължение на доста години тези групи са били неспособни да предложат политическа алтернатива и в крайна сметка са останали младежки движения, специализирани в пропагандни

1 CUP (Candidatura d'Unitat Popular) – Кандидати за народно единство – бел. ред.

2 PSAN (Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans) – Социалистическа партия за национално освобождение на каталунските държави – бел. ред.

кампании по улиците. Докато борещата се за независимост левица умело привлича младите с радикалния си имидж, много от привържениците на независимостта решават да преминат към по-умерени партии, като ERC (Esquerra Republicana de Catalunya, Републиканската левица на Каталуния) и ICV (Iniciativa per Catalunya Verds, Инициатива за зелена Каталуния), когато достигат зряла възраст.

Докато годините минават, бореща се за независимост левица започва да се преустройва и да основа множество организации, винаги чрез млади попълнения. В момента съществуват групи като Endavant-OSAN (Organització Socialista d'Alliberament Nacional, Социалистическа националната организация за освобождение), MDT (Moviment de Defensa de la Terra, Движение за защита на земята), младежката организация Аран или SEPC (Sindicat d'Estudiants dels Països Catalans, Съюз на студентите от каталунските страни), които са широко представени в университетите. Трябва също така да се отбележи, че съществуват “клубове за независимост”, места за квартални сбирки, които са много активни и поддържат дискусии, кампании и изобщо активизъм. Накрая, след дълго бродене из пустинята, възкресението на историческия стремеж към независимост идва от страна на CUP, която в началото е представлявала само кандидати на общински избори.

CUP от години представя кандидати на общинските избори и печели определен брой позиции в Съвета. Техните резултати започнали да се подобряват през 2003 г., като през 2007 г. се забелязало значително увеличение, а най-добри са резултатите от 2011 г., когато спечелиха 100 общински места в Съвета, в много важни градове като Реус, Жирона, Сант Кугат дел Валес, Матаро, Виланова и ла Желтру, Вилафранка, Манреса и Вик.

В края на октомври 2012 г., посред споделяната с други партии за независимост еуфория, благодарение на масовото шествие на 11 септември 2012 г. (Националният празник на Каталуния), CUP решава за пръв път да се яви на парламентарните избори на Каталуния. Решението е взето на открито заседание дни преди приключване на срока за регистрация, понеже изборите бяха предсрочни, без много предварителна информация.

Като водач на листата за избирателен окръг Барселона беше предложен Давид Фернандес. Той е достатъчно известен в сферата на левите движения в Барселона. Лозунгът на предизборната кампания беше: “Това е мигът на народа” съвместно с класическия лозунг с три понятия на движението: “Независимост, социализъм, каталунски страни”. Говореше се за “пълна независимост” не само що се отнася до Испания, но също и що се отнася до икономическите пазари.

Партията проведе кампания с малък бюджет, заедно с доброволните усилия на своите членове. Беше подчертана важността на социалната справедливост, а не толкова на независимостта. Последната се приема за неоспорим факт, тъй като кой друг е дал повече в полза на независимостта, отколкото те в продължение на 30 години? Показателно за протичането на изборната кампания бе, че видеото #somunitatpopular (ние сме сплотен народ) беше най-споделяното чрез социалните медии видео в цялата каталунска предизборна кампания. В това видео се редуват картини от различни протестни движения: срещу забраната за изселване, срещу прекомерната употреба на сила от страна на полицията, срещу бюджетните съкращения в социалната сфера в резултат на икономическата криза и в защита на правата на имигрантите. Трябва да се каже, че Барселона и околностите ѝ винаги са били развъдник за алтернативни социални движения. От една страна антиглобалистките движения в началото на 2000 г., и от друга страна, известното напоследък движение на „възмутените“. Възмутените, известни още като #15M, тъй като изпълват площадите на основните градове в Испания на 15 май (2011 г.), настояват за нов вид политика, която е по-близо до хората. Движението остро критикува системата на демократично представяне, обвинява политическите класи по принцип, че се възползват от позициите си, за да забогатеят, и иска нова връзка между системата и нейните граждани.

CUP центрираха своята много добре прицелена кампания върху привличането на гласове от тази дифузна алтернативна левица, много от членовете на която не се идентифицират изрично с искания за независимост.

На 25 ноември CUP изненадват всички, като влизат в парламента със 125 000 гласа (3,48 процен-

та от общия брой гласове). Те спечелват три места в Барселона и почти спечелиха едно място в Жирона. За разлика от други организации за независимост, чийто глас се концентрира в селските райони, CUP получава добри проценти в градските райони, както и в градовете с по-малко развита традиция в борбата за независимост, факт, който подкрепя теорията, че те бяха в състояние да привлекат поне една част от гласовете на "възмутените".

Според всички източници, много от гласувалите за CUP са хора, които са се въздържали от гласуване при предишни избори. Важно е също да се отбележи, че и други партии, които са тясно обвързани с идеологията на CUP, като например ICV (еко-социалисти в полза на правото на самоопределение) и ERC (умерени леви привърженици на независимостта), също се оказват с по-добри резултати. Става ясно, че сборът от гласовете за трите партии (със съответно 3, 13 и 21 депутати) е много по-висок, отколкото резултатът, който основната лява партия в Каталуня – PSC (Partit dels Socialistes de Catalunya, Каталунската социалистическа партия), която е свързана с PSOE (Partido Socialista Obrero Español, Испанската социалистическа работническа партия) и работи в полза на запазване на отношенията с Испания, е имала до тези избори.

CUP е наследник на старите движения за независимост, на по-историческите такива, но днес стремежът за независимост не е важна част от тяхната идентичност, за разлика от преди 30 години, когато много други партии също се бореа за придобиване на независимост. Това, което ги отличава, по-скоро е свързано с евентуален нов начин на правене на политика. Те представляват един феномен, който прилича по-скоро на издигането на Зелените в Германия в началото на осемдесетте години, или на настоящата Пиратска партия в някои европейски страни като Швеция, или дори на протестните движения „Окупирай Уолстрийт“ (OWS) в Съединените щати: радикална демокрацията, защита на асемблизма, критика на традиционната политическа класа.

В деня, в който парламентът е учреден, тримата нови членове на парламента от CUP използват няколко символа, за да покажат, че новата система на политическо представителство е възможна, че е нужна революция в начина, по който се действа, с цел доближаване на политиката близо до хората. От тях се очаква да застанат в опозиция на новото правителство на CiU (Convergència i Unió, Конвергенция и съюз). Противопоставянето е налице във всички области, с изключение на една – тази, свързана с референдума за независимост, по отношение на която се предполага, че въпреки изразеното недоволство от начина, по който въпросът е структуриран, без да се включват каталунските страни, подкрепата ще е гарантирана. По думите на Давид Фернандес, те ще бъдат в съгласие с CiU само за част от секундата: в момента на гласуване на референдума за независимост на Каталуня. Във всички останали области CUP обещава да води политика на безкомпромисна опозиция. Ние ще бъдем, казват те, "троянски кон" на работническата класа в парламента. Движението против системата е влязло в нея.

Нашият 11 септември (1714 г.)

Марта Рувира-Мартинес

Доктор по социология от Автономния университет на Барселона. Рувира-Мартинес изследва идентичността, националните символи, имиграцията и езика на Каталуния. Тя е управлявала множество проекти, между които и документалната поредица Forjadors de la Diada (Корените на националния празник на Каталуния) в сътрудничество с Енрик Саури. Носител е на наградата „Жауме Камп“ за социолингвистика през 2012 г. за своя труд върху езиковата интеграция на испаноговорящите имигранти. Публикува на английски Rethinking migration policies (Преосмисляне на миграционните политики) (IEMED-UNFPA, 2006) и статията Multilingualism, an emerging value (Многоезичието, новопоявила се ценност) (списание Noves SL, есен/зима 2007)

“Избрахме датата 11 септември 1714 г., защото тогава се е състояло най-важното събитие в нашата история – на тази дата, в името на свободата на нашата страна, са загинали най-много хора от нашия народ.”¹

Люис Марсанс, секретар на Съюз за каталунска независимост, в покана за демонстрация през 1901 г.

* * *

На 11 септември 2001 г. Съединените американски щати претърпяха най-жестоката чужда атака в историята си. На този ден, докато Каталуния честваше своя национален празник (la Diada), всички се взираха поразени в излъчваните по цял свят картини на падащите кули-близнаци. Не вярвахме, че се случва наистина. Всичко беше толкова шокиращо, че за известно време не можехме да осъзнаем случващото се. В Ню Йорк, а и навсякъде в Съединените щати сигурно е било още по-трудно да се проумее такава трагедия.

На 11 септември 1714 г. обаче за каталунците веднага е било ясно, че падането на Барселона означава край на тяхната държава. В този ден Барселона пада в ръцете на Бурбоните след 13-месечна обсада. Каталуния претърпява най-сериозното поражение в цялата си история. Хрониките свидетелстват за жестокото потисничество, упражнявано от страна на победителите, а впоследствие на каталунците ще са нужни години, за да се съвземат. Те са се изправили срещу могъщата испанска и френска империя. И са загубили.

Изгубването на каталунските свободи

До 1714 г. арагонската корона (Каталуния, Кралство Валенсия, Майорка и Арагон), заедно с кастилската корона оформят съюз, който е плод на брака, сключен през 1469 г. между Фердинанд и Изабела, католическите монарси. Каталуния и другите владения на арагонската корона имат собствена конституция и собствена политическа система, базирана на идеята за договор между монархията и представителите на народа. По силата на този договор кралят трябвало да се закълне в Конституцията, за да бъде признат. Когато Карлос II умира през 1700 г., без да остави след себе си наследник, европейските монархии си обявяват война една на друга, за да определят наследник. Докато Кастилия подкрепя Филип V, внук на френския крал Луи XVI, то Каталуния и останалите територии на арагонската

¹ Marsans, Lluís (1911). “Un recort, una defensa y un prec”, списание Renaixement. September 11, 1911. Под псевдонима A. Mallsol.

корона застават зад Карл II, ерцхерцог на Австрия (по-късно Карл VI, император на Свещената Римска империя).

Поражението, претърпяно от съюзниците на Карл от Австрия, води до подписването на Договора от Утрехт през 1713 г., по силата на който Филип V от династията на Бурбоните бил провъзгласен за крал на Испания. Каталунците, които първоначално били подкрепени от Англия и смятайки, че все още могат да разчитат на нейната помощ, решили да подкрепят съпротивата срещу монархията, която нямала никакво намерение да уважава Конституцията и свободите им. Барселона била подложена на адска, несломима обсада в продължение на тринадесет месеца. Само за илюстрация си представете как над град с население около 35 000 жители са били хвърлени повече от 30 000 бомби.

След като Филип V спечелва войната, той въвежда строги ограничения срещу каталунците: градът бил окупиран от военните, били наложени нови данъци, институциите били премахнати, езикът бил обект на преследване, а най-кипящият от живот търговски център на града бил заличен, за да може на негово място да бъде издигната укрепена цитадела. Служителите на военните структури били затваряни, измъчвани и убивани. Един от най-ужасяващите случаи бил този на генерал Жузеп Морас, измъчван и накрая обесен. Неговата глава била поставена в клетка и оставена да стои провесена на няколко стъпки от земята в продължение на 12 години. 4000 души били задържани, екзекутирани, депортирани или им били наложени продължителни присъди. В цяла Каталуния били разрушени множество замъци и крепости.² Тридесет хиляди души, най-вече благородници и членове на управляващата класа, избягали във Виена, под крилото на император Карл. Ограниченията имали смразяващ ефект върху икономиката, културата и езика на каталунците, до такава степен, че хрониките от епохата разказват за „края на каталунската нация“. Целта на Бурбоните била именно тази: заличаването на каталунската идентичност.

Празнуването на националния празник на Каталуния

Само че планът им се провалил. Каталунците никога не са забравяли 1714 г., и в края на 19-и век, когато романтичните движения за национално освобождение се появяват в цяла Европа, в Каталуния също започнало възраждането на културните традиции и на инициативите, подкрепящи по-голямата политическа автономност. По това време общността започнала да отдава почит в памет на онези, станали мъченици при падането на Барселона. През 1888 г. била издигната статуята на Рафаел Казанова, главнокомандващ отбраната на Барселона по време на обсадата през 1714 г., а по същото време било дадено началото на традицията за полагане на цветя пред неговата статуя в чест на „мъчениците от 1714 г.“, като допълнение към възпоменателните литургии, поетичните рецитали, както и изпълнението на химна на Каталуния.³

Репресиите, упражнявани от испанските власти като мярка срещу организирането на такива чествания от страна на каталунската общност, служели единствено, за да им придадат още по-голямо значение като акт на съпротива и борба за свобода. По този начин 11 септември се превръща в ден за възпоменание и почит към онези, дали своя принос в борбата за свобода на Каталуния. Националният празник е много важен ден в каталунския празничен календар, като освен всичко друго, той бележи началото на учебната година и края на лятната ваканция за учениците.

Националните символи са важен аспект от политическия и обществен живот на каталунците. Те до такава степен са залегнали в съзнанието им, че първият закон, одобрен от каталунския парламент веднага след възстановяването на институциите и след приключването на диктатурата на Франко, е за утвърждаването на дата за национален празник, на химн и на знаме на Каталуния.⁴

На 11 септември центърът на Барселона се изпълва от огромна тълпа. Семейства с малки деца,

2 Albareda, Joaquim Salvadó i García Espuche, Albert (2005). 11 de setembre de 1714. Generalitat de Catalunya.

3 Crexell, Joan (1985), El monument a Rafael Casanova. El llamp.

4 LLEI 1/1980 от 12 юни, с който за отбелязване на Националния празник на Каталуния се определя датата 11 септември.

младежи, старци, политически лидери и профсъюзни лидери, гости от международни организации и много други. Целият град се изсипва по улиците. Многобройни мероприятия намират място на същите тези места в старата част на града, по които са се разиграли и събитията по време на обсадата от 1714 г. От една страна са институционалните събития, а от друга – събитията, организирани от широк кръг обществени организации: разполагането на сергии, на които се продават знаменца на движенията за независимост, значки, книги, както и всякакви други артикули, предлагане на различни дейности за семействата и за децата, концерти, туристически обиколки до исторически забележителности, и още много други. Терасите на сградите, улиците, дори и автобусите са украсени със знаменца, като така създават много празнична атмосфера.

Най-значимото събитие е поставянето на корона от цветя на статуята на Рафаел Казанова. От времето на Втората испанска република и след приключването на управлението на Франко традицията повелява основните институции в държавата – най-изявените представители на бизнеса, като ФК Барселона, както и всички асоциации, които желаят, да поднесат своя венец, обикновено украсяван в съответствие с герба и символите на всяка група. Всяко лице и институция, която поднася цветя пред статуята на Казанова, изпълнява химна на Каталуния “Els segadors” (“Жътварите”) пред паметника.

От 1913 г. има и церемония, посветена на падналите по време на обсадата на Барселона, които са погребани при площад Fossar de les Moreres (Гробище под черниците), в близост до готическата, импозантна църква „Санта Мария дел Мар“. От 2001 г. е поставена червена стена, на която са изписани някои от най-известните поетически строфи с автор Фредерик Соле и посветени на падането на Барселона през 1714 г.: В гробището под черниците не са погребани предатели. Дори със знамена изгубени, там пак почиват патриоти. На това място все още се срещат и най-радикалните патриотични асоциации, то се счита за място, където почиват истинските герои: безименните.

От 2004 г. парламентът на Каталуния има собствена церемония, която е отражение на честванията, които се случват в свободните страни. Армията не взема участие, но има представители на Mossos d'Esquadra (местната полиция на Каталуния) в парадни униформи. Пее се химнът на Каталуния и вземат участие и най-значимите фигури в областта на културата. През 2009 г. сред изпълнителите бе и израелската певица Ноа, която привлече огромна публика.

11 септември се чества също и във всички градове и малки градчета в Каталуния. Във всеки един от тях има паметник или място, на което се чества Войната за наследството и което служи като място за поклонение на загиналите във войната. В последните години много хора участват във факелни шествия. Факлите се използват за символично изгаряне на Декрета от Nova Planta от 1716 г., одобрен от Филип V, с който били заличени каталунските права и Конституция.

От седемдесетте години насам следобедите и вечерите на 11 септември се посвещават на шествие в полза на независимостта на Каталуния. По време на политическия преход в Испания тези искания очевидно са били малко. Дори и при стремежа си за независимост много каталунци са смятали, че постигането ѝ не е възможно, а също и че при новата испанска демокрация положението на Каталуния ще бъде достатъчно приемливо. С нарастването на желанието за независимост обаче се увеличава и броят на участниците в шествието. През седемдесетте и осемдесетте полицията би се намесила, за да прекрати шествието, чрез бой и арести. На следващия ден пресата би използвала картините от сблъсъците с испанската полиция, за да придаде криминална краска на честванията.

Шествията на 11 септември в Барселона

Все пак каталунците осъзнават, че 11 септември не е каква да е дата и че шествието на точно този ден има специално значение. По тази причина не е изненада, че няколко особено важни шествия са се случвали в Каталуния точно тогава. Първото шествие е било през 1901 г., в отговор на ареста на 23-ма младежи от страна на испанската полиция. През онази година е отбелязан “Денят на пробуждането”, според думите на Висенс А. Балесте, който добавя: “24 часа затвор за неколцина дадоха много храна за размисъл на мнозина”.

През 1976 г., скоро след смъртта на Франко, организациите и политическите партии, формиращи асамблеята на Каталуния, решават да организират честване в памет на 11 септември. Тогавашният управник на Барселона, Санчес Теран, решава, че е твърде опасно да се позволи на каталунското мнение да бъде изразявано така явно. Затова той налага същата година честванията по повод 11 септември да се състоят извън Барселона. Организаторите преместили събитията в близкия град – Сант Бой де Льобрегат, където е погребан Рафаел Казанова. На мястото се стекли хиляди, като по този начин превърнали събитието в първото възпоменание от такъв мащаб след смъртта на Франко. Стремещът към свобода не може да бъде потушен.

През 1977 г., точно във вихъра на политическия преход и при едно общество, намиращо се в процес на пробуждане, в Барселона се организира едно от най-многобройните шествия. Около един милион души излизат по главните булеварди. Демонстрацията е под надслов “Свобода, помилване и автономия“. С други думи – демокрация, помилване на политическите затворници и режим на самоуправление за Каталуния в рамките на испанската държава.

35 години по-късно, през 2012 г., се състоя шествие с по-голямо участие от това от 1977 г. Този път то наброява милион и половина души. Демонстрацията е организирана с начален час пет следобед. През целия ден обаче, по пътища и жп линии, се виждал притокът на хора в Барселона. Всички били изпълнени с прилив на щастие: деца, младежи и възрастни, цели семейства, изпълващи улиците до степен да не могат да направят и стъпка напред. Имало каталунски и испански говорители, имигранти от цял свят, каталунци с различна окраска. Тази демонстрация беше мирен начин да се изрази убеждението, че има надежда за Каталуния, която вече не се чувства комфортно в рамките на Испания.

1714–2014: Ще триумфира ли Каталуния отново?

Важно е да се има предвид, че отбелязването на 11 септември 1714 г. почти винаги е било репресирано от испанските власти, особено от страна на диктатурите на Примо де Ривера (1923-1930) и Франсиско Франко (1939-1975). По време на ерата на Франко статуята на Рафаел Казанова била свалена с цел да бъде унищожена, както и много други паметници и символи на каталунската нацията. Обаче един служител от градската управа на Барселона я спасява, като я укрива в един склад и я слага зад стена от гипсокартон. На всеки 11 септември властите забраняват хората дори да се доближават до мястото, където е била статуята. Но каталунците продължават да я почитат тайно, въпреки трудностите и опасностите.

Въпреки репресиите, тържествата не изчезват, а напротив, колкото повече години минават, толкова те придобиват по-голямо значение. Дори и в демократичните времена обаче на празненствата се гледа с лошо око от страна на испанските националистически партии с представителство в Каталуния. Те също така са били презирани от испанските власти, които са се опитали да отнемат тяхната символична стойност и да ги свържат с действията на някои радикали. Въпреки това празнуването на Националния празник на Каталуния не е някаква лудост от страна на неколцина радикали, а по-скоро честване от страна на хора, които знаят, че имат право на свобода.

Сегашният политически контекст, в който мнозинството е в полза на независимостта на Каталуния, съвпада с подготовката за отбелязването на 300-годишнината от края на обсадата от 1714 г. Въсъщност възраждането на Националния празник върви ръка за ръка с нарастващото желание за независимост сред народа. Споменът за 1714 г. е все по-актуален със символното си значение. От 2005 г. насам различни обществени групи, както и някои градски власти подкрепят честванията по време на Войната за наследство. Но с приближаването на 2014 г. Generalitat (каталунското правителство) и градската управа на Барселона започнаха да се подготвят за едно толкова важно възпоменание, за да отдадат на 300-годишнината дължимото със съответната тържественост. Ще видим дали предложението, направено от президента Люис Компанис, езекутиран чрез разстрел при Франко през 1940 г., ще има нужния ефект. Той заявил: "Ние ще страдаме отново, ще се борим и ще победим."

Основна библиография

Albareda, Joaquim Salvadó i García Espuche, Albert (2005). 11 de setembre de 1714. Generalitat de Catalunya.

Ballester, David. (2002) El triomf de la memòria: la manifestació de l'Onze de Setembre de 1977. Barcelona: Editorial Base.

Benet, J. I Espinàs, J.M. (1977). El llibre de la Diada. 11 Setembre 1977. Barcelona

Crexell, Joan (1985). El monument a Rafael Casanova. Barcelona

Fanés, Fèlix (1977) "L'onze de setembre sota el franquisme". L'Avenç, no. 5. Barcelona.

Riera, Sebastià (1994). La commemoració de l'Onze de Setembre. Barcelona: Ajuntament de Barcelona

Sobrequés, Jaume (1976). L'Onze de Setembre i Catalunya. Barcelona: Undarius.